



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

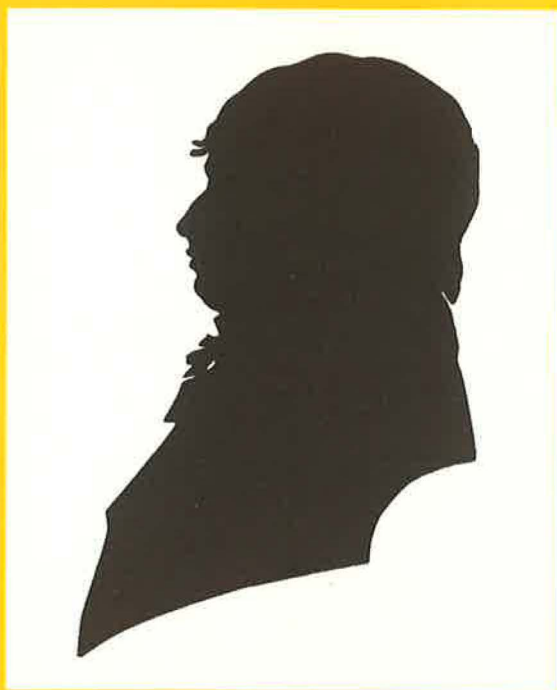
Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

**FRA
HIMMERLAND**

OG



KJÆR HERRED

1986

FRA HIMMERLAND
OG KJÆR HERRED

FRA HIMMERLAND OG KJÆR HERRED

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND FOR HIMMERLAND OG KJÆR HERRED

75. ÅRGANG



1986

Redaktionsudvalg for årgang 1986

Rektor Kaj Løber

Seminarielektor Karl Nielsen

Overlærer Svend B. Olesen

Viceskoleinspektør Gunnar Rebstrup

Aalborg-silhouetter fra 1800-tallets begyndelse

Af Flemming Aagaard Winther og Svend B. Olesen

Med denne artikel om silhouetter fra det gamle Aalborg går det ønske i opfyldelse, som den ene af os udtrykte i 1982-årbogen (1): At der måtte dukke flere Rothermund (2)-silhouetter op - i hvert fald i den forstand, at flere silhouetter af datidens mennesker her skal hentes frem fra glem-selen. Den silhouetsamling, der her vil blive gengivet, er usigneret. Det er derfor ubeviseligt, men forekommer rimeligt, at J. A. B. Rothermund har klippet i hvert fald nogle af samlingens silhouetter.

Om Rothermund

Indledningsvis kan vi om Rothermunds virke i almindelighed tilføje, at han har været omtalt i serien *Kunst in Schleswig-Holstein* (3), og at en af hans silhouetgouacher af postmesterfamilien Limschou nylig har været udførligt behandlet (4). En gengivelse af gouachen af familien Aarslev (se (1) side 76) har tidligere været offentliggjort sammen med et silhouetbillede af købmand Hans Bay og familie i Randers (5), ligeledes klippet af Rothermund. Også et billede af apoteker J. Helms (1738-1816) med familie i Horsens, gengivet i *De danske Apotekers Historie* (6) svarer stilistisk og tidsmæssigt til hans øvrige kendte værker.

I Aarhus Stifts Tidende fra 27. september 1800 findes følgende annonce, svarende til annoncerne i Jydske Efterretninger (se (1) side 64):

Undertegnede gjør bekiendt, at jeg tilligemed min Søn kommer til Aarhus i en af de første Uger i October Maaned. Jeg forfærdiger de bekiendte Silhouets og Familiestykker paa Glas, men min Søn maler Migniatyr-Portraiter paa Pergament og Elfenbeen og treffer got.

Rothermundt fra Schleswig (7)

Øjensynlig har silhouetter været på mode i borgerkredse omkring 1800; - bare i ovennævnte apotekshistorie findes en række yderligere eksempler, således fra Nørresundby, Nibe og Varde (8). - Der har antagelig eksisteret både mange silhouetgouacher og samlinger af silhouetter i datiden; men kun ganske enkelte har overlevet til vore dage.

Specielt kan nævnes, at ifølge et udstillingskatalog fra 1931 (9) var Rothermund repræsenteret med følgende værker: Kat. nr. 50, Bøggildgouachen (se (1) side 66), kat. nr. 157, Helms-familien omtalt ovenfor; kat. nr. 490, borgmester i Kolding, Hans Junghans med familie, samt kat. nr. 512, Limschou-gouachen, omtalt ovenfor. De to sidstnævnte silhouetbilleder er begge signerede og med årstallet 1793. Et tilsvarende glasmaleri af et ukendt par, mærket *Rothermundt fecit 1794* har for kort tid siden været i handelen (10).

Venskabs Minde

Den silhouetsamling, der her skal gengives, kan delvis være klippet af Rothermund; men da silhouetterne er usignerede, ved vi det ikke sikkert. Den er usædvanlig, dels ved at indeholde ikke mindre end 73 enkeltsilhouetter, dels ved at være forsynet med samtidige navneangivelser for de afbildede personer. Samlingens titelblad er en penne-tegning efter datidens smag, bl. a. med en marmorobelisk, der øverst har et ovalt felt med indskriften: *Aalborg d. 12. Febr. 1802* - og nederunder et ligeledes ovalt felt, hvorpå læses: *Venskabs Minde*. Tegningen er signeret *L. A. Hass*. Silhouetterne er oplæbet i en bog i tværformat 18x12 cm, indbundet i brunt skind og forsynet med en tilsvarende papkassette. Forsatspapiret er med småmønstret marmorering, og bogens oprindeligt hvide blade har vandmærket *Hayes & Wiese 1799*.

Samleren

Lad os først se på, hvem samlingens ophavsmand er: - Lauritz Aagaard Hass blev født i Aalborg den 25. jan. 1773 som ældste søn af vinhandler Niels Hass og dennes første hustru, Cathrine Eckhoff Aagaard - se tavle I. Laur. Hass voksede op i Aalborg og gik først i Katedralskolen. Imidlertid blev han af en eller anden grund flyttet til Nyborg Latinskole, hvorfra han 1793 blev student. I april 1794 tog han filosofikum; men det fremgår ikke af hans optegnelser, hvad han indtil ca. 1800 foretog sig.



2. Lauritz Aagaard Hass (1773-1822)
som ung

Dette år udgav han i København *Selskabssange af forskjellige Digtere*, bl. a. med nogle af ham selv. Omtrent samtidig må han have begyndt sin karriere ved det nystartede optiske telegrafvæsen, hvor han 1801 var telegrafløjtnant. 1806 udnævntes han til krigsassessor, og 1807 blev han overtelegrafbestyrer på Kronborg. Her lærte han sin senere hustru Elisabeth Charlotte v. Stricker at kende. Hun var født i Rendsburg den 23. maj 1782 og døde i Helsingør 14. januar 1870. Hun var datter af kommandanten på Kronborg, daværende generalmajor Ezechias Heinrich v. Stricker og Frederikke Christiane, f. Herbst. (11)



50. Elisabeth Charlotte v. Stricker (1782-1870)
som ung

Ifølge Laur. Hass' selvbiografiske notater i *Venskabs Minde* udnævntes han 21/3 1808 til krigsråd, 24/7 1809 til *virkelig* krigsråd i en højere rangklasse. Den 1/11 1815 konstitueredes han som pakhusforvalter, vejer og



49. Lauritz Aa. Hass som ældre

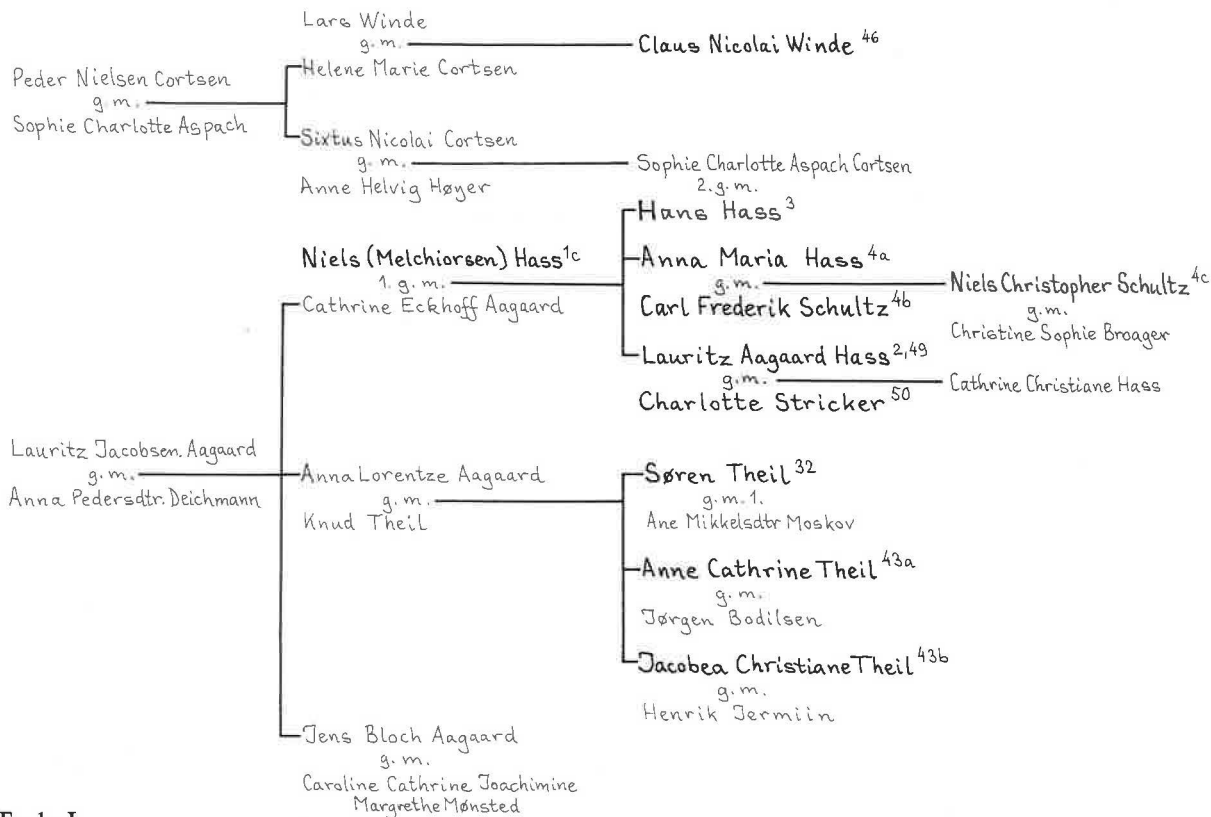
måler i Helsingør, og han blev 1816 *virkelig* pakhusforvalter. Levnedsløbet afsluttes i *Venskabs Minde* med hustruens tilføjelse:

1822: Onsdagen Klokken 9 om aftenen den 9^{de} Januari døde min Mann Krisraad og Pakhusforvalter Hass.

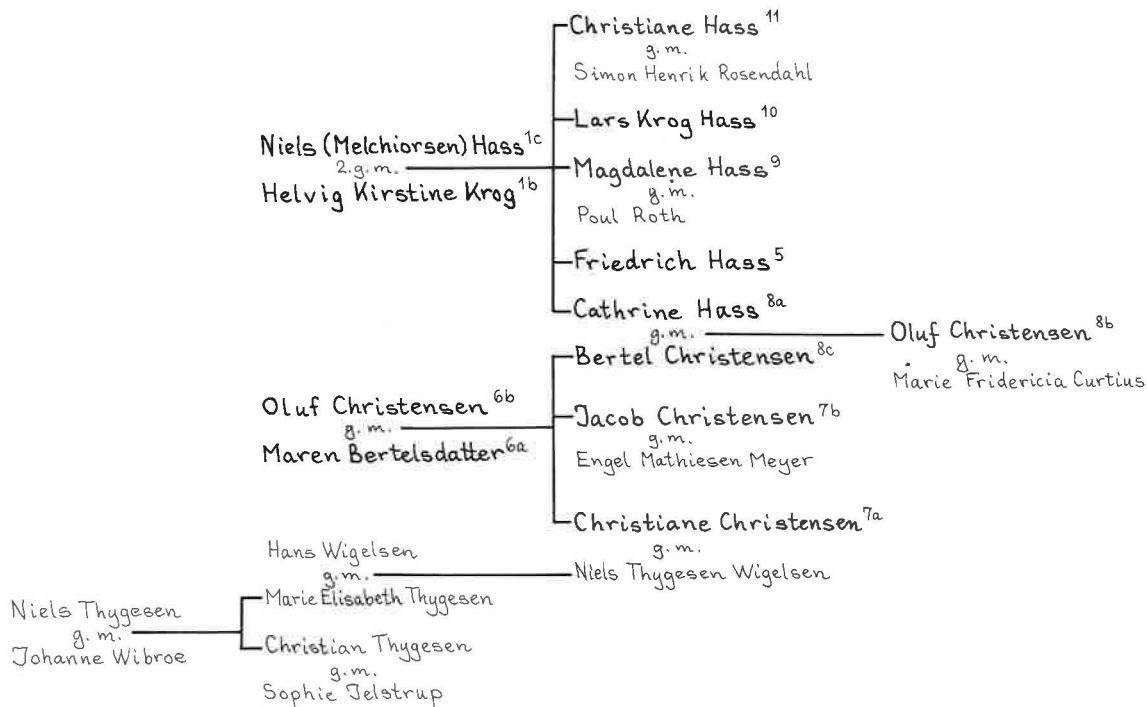
Af et notat i bogen fremgår, at Charlotte Stricker d. 4. jan. 1826 forærede samlingen til sin ældste datter Cathrine Hass, f. 7. juni 1811 på Kronborg og død ugift i Helsingør 2. sept. 1884 ((12), s. 45). Fra hendes hånd stammer et par blomsterakvareller i bogen, ligesom hun frem til ca. 1841 har samlet hårløkker af klassekammerater og forskellige familiemedlemmer i den. Også nogle blade „poesibog” stammer fra hendes tid. Enten ved Cathrine Hass’ død eller tidligere kom *Venskabs Minde* i hendes ligeledes ugifte niecers Hanne og Annette Hass’ besiddelse ((12), s. 46). Efter familietraditionen fik derefter disses niece og plejebarn, Laura Elisabeth Klitgaard ((12), s. 47), gift Dahl, bogen. Hun forærede den i 1940-erne til slægtsforskeren, kontorchef P. A. Hass ((12), s. 46), hvis enke Olga, f. Lorenzen har været så venlig at tillade os at offentliggøre samlingen.

Silhouetterne

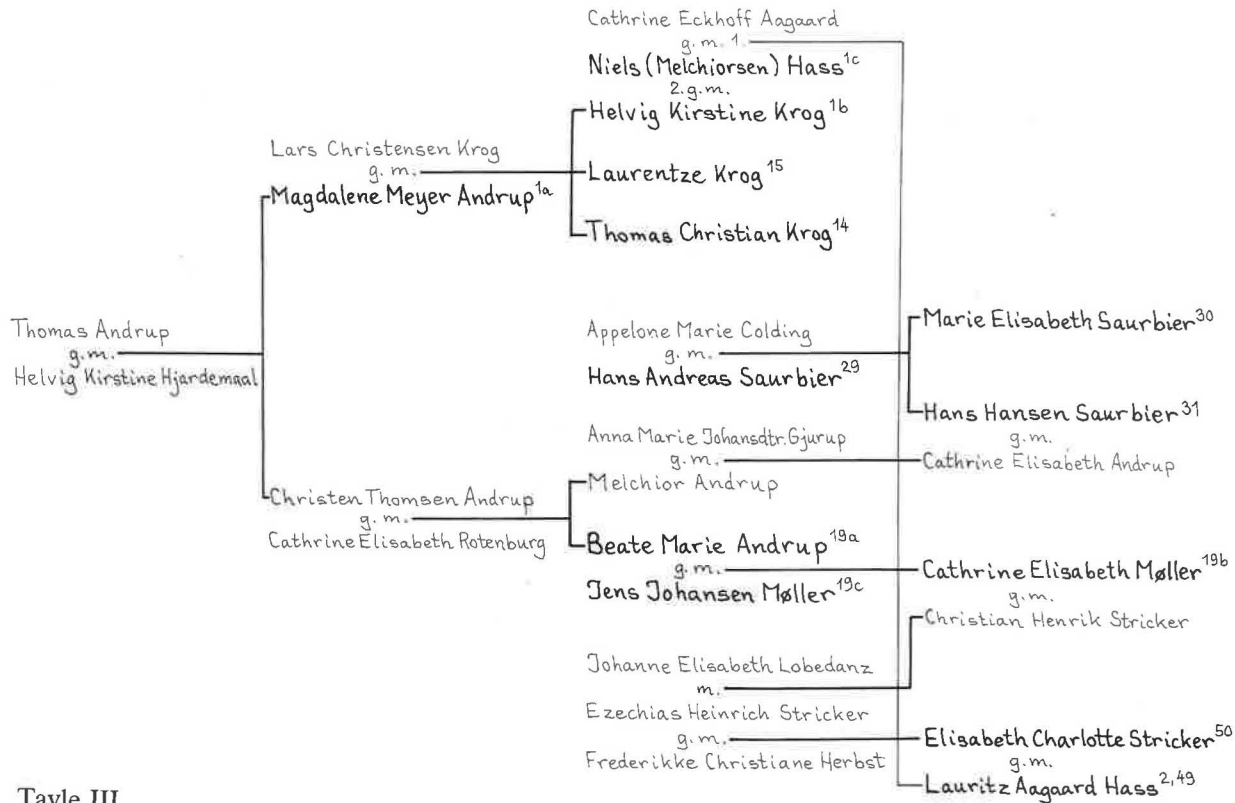
Den personkreds, vi møder i *Venskabs Minde*, svarer nogenlunde til, hvad man kan træffe i et nutidigt familiealbum, bortset selvfølgelig fra, at silhouetterne nu er erstattet af fotografier. Lauritz Hass’ nærmeste slægt er fyldigt repræsenteret med forældre, søskende, onkler, tanter samt nogle fætre og kusiner. (Se slægtstavlerne I-V).



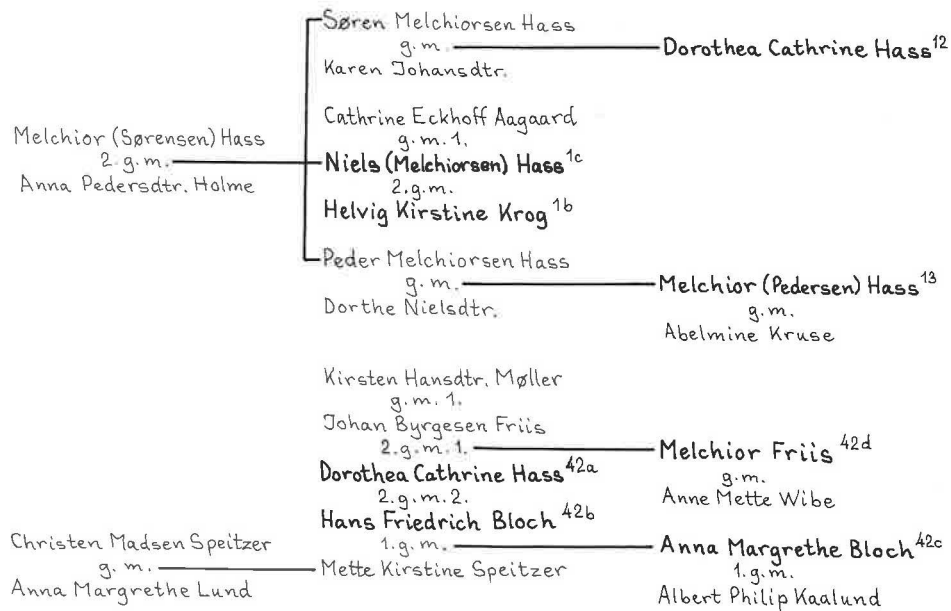
Tavle I



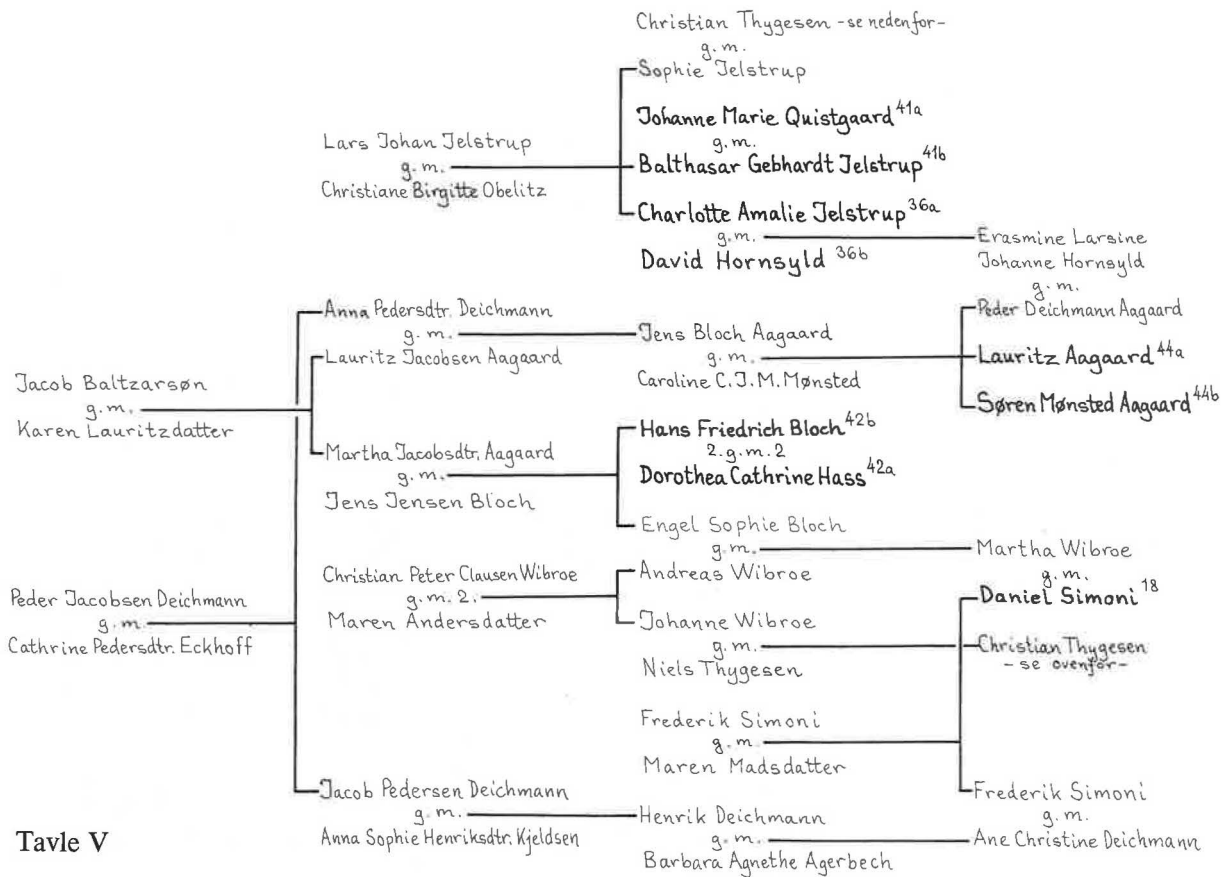
Tavle II



Tavle III



Tavle IV



Tavle V

Herudover viser der sig talrige fjernere slægtsforbindelser mellem de silhouetterede personer svarende til, at Aalborgs borgerfamilier i 1700-tallet i høj grad var indgiftede i hinanden. En særlig gruppe af silhouetter er vinhandlerportrætterne nr. 18, 19 og 20, der erindrer om Niels Hass' erhverv. - Lauritz Hass' eget arbejde afspejles i et antal militærpersoner, vi møder i samlingen. (Nr. 37, 41, 45 og 46). Som senere anført formoder vi, at silhouetterne nr. 48 „Zedlazeik og kone” hører til denne kategori, og at den noget uklare betegnelse refererer til militærmusikeren Procop Sedlaczek, som kan tænkes at have været på Kronborg samtidig med Laur. Hass.

I nogle familier synes der at være blevet klippet særlig mange silhouetter, således i Jelstrup-familien, omtalt i (1) s. 65 ff. Charlotte Amalie og Balthasar Jelstrup genfindes i *Venskabs Minde* (nr. 36a og 41b), og for sidstnævntes vedkommende har vi endda været så heldige at finde en næsten identisk og uafhængigt overleveret silhouet i Det Kgl. Biblioteks billedsamling. (Den eneste af vore personer, der fandtes i denne store samling).

Også Oluf Christensen og Maren Bertelsdatter samt deres efterkommere (se (1) s. 84) er rigt repræsenterede i *Venskabs Minde*, delvis med næsten de samme silhouetter som i William Christensens bog (13). Der er en markant undtagelse: Cathrine Aa. Hass (nr. 8a) ser i bogen helt anderledes ud. Vi mener, hun kan være forvekslet med søsteren Magdalene Hass (nr. 9), hvis silhouet viser en slående lighed med Wm. Christensens „Cathrine Hass”, også i stilistisk henseende.

Pålideligheden af navnene i *Venskabs Minde* er stor, fordi de fleste er nedskrevet af Laur. Hass selv omkring 1810 sammen med kortfattede biografiske data om nogle af de pågældende. Vi har i det følgende indarbejdet disse notitser i silhouetunderskrifterne. Som eksempel gives her originalsiden med oplysninger om Laur. Hass' forældre (Se side 15). Denne (i nogle tilfælde) udførlige liste over personerne i *Venskabs Minde* går kun til og med nr. 42; men den suppleres af en åbenbart senere tilføjede navneliste med alle numrene på een side. Denne indholdsfortegnelse har en enkelt fejl, pudsigt nok netop vedrørende nr. 41, idet der til navnet *Jelstrup* er tilføjede det forkerte fornavn Lauritz.

I forbindelse med tilordningen af det såkaldte Obel-silhouetbillede til Berlin-familien er det interessant at bemærke, at vi nu har dels en sil-

Niels Haaf

fød d. 31 Marts 1739 i Holme ved Aalborg
 død 3 14 Sept. 1801 i Aalborg; gravsten
 nær Borgens Mindefaenget i Sønderg.
 - for Lemmingsfær - Jens Sølvhøns
 Melchior Sørensen Haaf i Ana
 Pedersdatter Holme - født 14^{te}
 Død Knud f. i Aalborg 1774 levnd
 1) Hans født 1734. 2) Loren født 1730
 3) Peder født 1740, 4) Dorthe Lathrine
 født 25 Mj 1746, 5) Jens født 1749. 6)
 7) Karen født 1751.
 8) Hans 1772, 9) Julie eller Annelle.
 min Sølvhøns og Jens.

Charlotte Baggaard

- i Søndstads Pøstgaard
 født 3 17 Mars 1776. - f. H. H. H.
 Røst og sølvhøns 3 Børn medl.
 Lauritz Baggaard født 25 Mars 1769
 Hans født 13 Juli 1774. - 7
 Anne Maria født 29 Mars 1776.
 1777: 29 Mars blev H. H. H. sølvhøns
 Gary gift; sølvhøns, Hedvig Kirstine
 Kroog i friekøbte Alst. født Anne
 sølvhøns. - 1778: 2 Mars. Lars Kroog
 1779: 19 Mj Frederik. - 1780
 14 Mj Charlotte. - 1783 Magdalene
 1784 Luise sølvhøns. - 1785 3 25 Okt. Anne
 Magdalene. - 1788 4 Juni Lavinia Kroog
 1790: 26 Mj Christiane. -

houet af købmand Jens Berlin's handelsbetjent Chresten Blach (nr. 16), dels en af Michel Malling (nr. 27), en slægtning af Ide Berlins første mand, købmand Morten Malling. (Se (1), s. 81 og henv. (15)). Tavle V viser tilsvarende forbindelser mellem Simoni- og Deichmann-gouacherne og *Venskabs Minde's* personer.

Stil og alder

Omkring en stor del af silhouetterne er efter opklæbningen med tusch tegnet hår, øjenvipper eller for kvindernes vedkommende hårpynt, se f. eks. nr. 4a, 8a, b og 42a. - Det kan desværre ikke ses på reproduktionerne på de følgende sider, hvad der er sekundær udsmykning af silhouetterne; men de næsten oprindelige, glatte silhouetomrids er f.eks. bevarede på nr. 38b og 46.

Den sekundære udsmykning af silhouetterne stammer rimeligvis fra Laur. Hass eller/og datteren Cathrine, der begge har vist kunstneriske evner med deres (signerede) tegninger i *Venskabs Minde*. Det er nærliggende også at formode, at Laur. Hass selv kan have klippet nogle af samlingens silhouetter, eventuelt som kopier efter professionelle klipmen det vides ikke. Der er ikke noget i vejen for, at Rothermund's karakteristiske nedre silhouetafslutning ((1), s. 83) kan være kopieret af amatører i Aalborg.

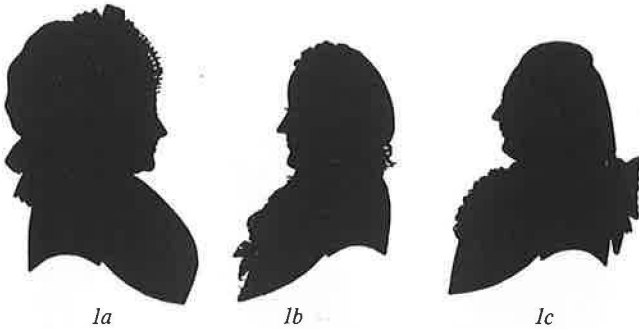
Efter billedstørrelsen kan man måske antage, at silhouetterne af præstefamilien Bloch fra Barmer (nr. 42) er et professionelt værk - silhouetten af Margrethe Bloch er kun 35 mm høj. Silhouettørerne vides at have gjort reklame for, at de kunne klippe ganske små silhouetter, f. eks. til medailloner (3).

På grundlag af et (meget usikkert!) skøn over alderen af de silhouetterede personer sammenholdt med deres fødselsår kan man beregne omtrent, hvornår silhouetterne er klippet. De to ældste klip i samlingen er efter denne metode Magdalene Meyer Andrup (nr. 1a, skønnet alder ca. 40 år) og Thomas Christian Krog (nr. 14, alder ca. 20 år). Silhouetterne skulle efter dette være fra omkring 1770.

De yngste silhouetter, som stammer fra Helsingør-årene, afsluttes nedadtil på en anden måde end Aalborg-tidens - se nr. 4b,c; 47; 48; 49 og 50. Også silhouet nr. 2 af Laur. Hass som ung afsluttes på denne måde. Silhouetten er utvivlsomt fra før 1802, men antagelig ikke klippet i Aalborg.

Samlingen

Venskabs Minde's silhouetter er delvis grupperede familievise med 2-4 personer på en side. Da hver originalsider kun er forsynet med eet nummer, har vi i det følgende udvidet dette med a, b, c ... (regnet fra venstre på siden) for at have en entydig identifikation af hver silhouet, også fordi vi i enkelte tilfælde har ændret den oprindelige rækkefølge af personerne. Silhouetterne er reproduceret i lidt under naturlig størrelse.



- 1a. *Magdalene Meyer Andrup*, f. 6/1 1728 i Sæby (dbt. 11/1), d. 2/4 1793 i Aalborg (Budolfi sg.) - Dt. af rektor i Sæby, Thomas Andrup og Helvig Kirstine Hjardemaal. - G. 6/12 1746 i Sæby m. Lars Christensen Krog, f. 26/5 1701 i Gandrup (dbt. 19/6 V. Hassing kirke), d. 21/11 1768 på Lengsholm (begr. 29/11 Lendum). - Forvalter på Vraa hovedgd. 1730-42, derefter til sin død forpagter af Lengsholm. - Enken (M. M. A.) boede der til 1778, derpå til 1781 i Sæby, fra dette år i Aalborg.
- 1b. *Helvig Kirstine Krog*, f. 3/11 1749 på Lengsholm (Lendum sg.), d. 30/4 1827 i Sulsted præstegd. - Dt. af forpagter Lars Christensen Krog og Magdalene Meyer Andrup (se 1a). - Boede som enke 1803/04 Kattesundsgade 178, fra ca. 1813 til ca. 1821 hos svigersønnen Bertel Christensen (se 8c), derefter hos den anden svigersøn, sgpr. Poul Roth i Sulsted, (se 9).
- NB: Tilordningen af 1a og 1b kan evt. være omvendt.

- 1c. *Niels Melchiorsen Hass*, f. 23/3 1739 i Holme (dbt. 31/3), d. 14/9 1801 i Aalborg (Budolfi sg.), (begr. 2/10 Hospitalskgd.). - Søn af degn i Holme, Tranbjerg sg. Melchior Sørensen Hass og 2. hustru Anna Pedersdtr. Holme. - Borgerskab som vinhandler i Aalborg 18/1 1771, boede først i Vesterå, fra ca. 1777 Bispensgade 5.
 1. G. 1/7 1772 i Juelstrup præstegd. (Buderup sg.) m. Cathrine Eckhoff Aagaard, dbt. 9/8 1739 i Buderup kirke, d. 18/1 1776 Aalborg (Budolfi sg.), (begr. 24/1). - Dt. af sgpr. Lauritz Jacobsen Aagaard og Anna Pedersdtr. Deichmann.
 2. G. 29/1 1777 på Lengsholm m. Helvig Kirstine Krog - se 1b.



4a



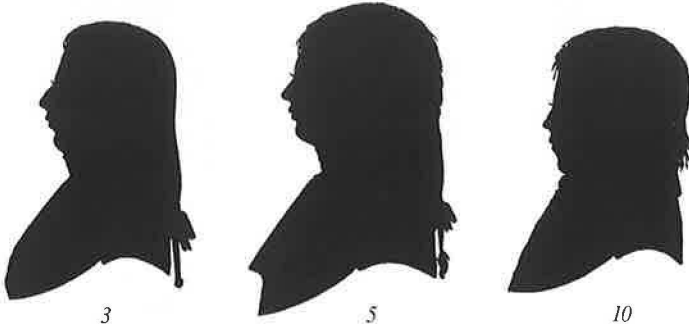
4b



4c

- 4a. *Anna Marie Hass*, f. 9/1 1776 i Aalborg (Budolfi), hjdbt. 11/1; d. 18/3 1849 i Roskilde. - Dt. af Niels Hass og Cathrine Aagaard. (Se nr. 1c. - Moderen døde 9 dage efter fødselen, se side 15).
- 4b. G. 18/4 1798 i Aalborg (Budolfi) m. *Carl Frederik Schultz*, f. 10/11 1763 i Roskilde, d. 8/1 i København, begr. 17/1 1812 i Roskilde. - S. af domprovst Christopher Johansen Schultz og Anna Magdalene Reimarus, C. F. Schultz blev 1787 cand. theol, 1791 dr. phil., 1810 rektor for Roskilde latinskole.
- 4c. *Niels Christopher Schultz*, f. 28/3 1800 i Roskilde, d. 17/1 1839 i Rorup (Ramsø hd.) - S. af ovenstående rektor C. F. Schultz og A. M. Hass. Cand. theol., 1823, sidst sgpr. i Rorup, Glim sg.

G. 24/7 1829 m. Christine Sophie Broager, f. 17/7 1810 i Rerslev, d. 10/8 1873 i Aarhus. - Dt. af sgpr. Eggert Christopher Broager og Sophie Magdalene Dorph.



3. *Hans Hass*, f. 13/7 1774 i Aalborg (dbt. 20/7 Budolfi), d. 184 - S. af vinhandler Niels Hass (se 1c) og Cathrine Aagaard. - I lære hos gross. Jens Holbech i København, fra 1803 i Aalb., borgerskab som købmand 19/4 1805. Ejede gård i Bredegade. Fallit 1823, ernærede sig 1834 som lysestøber. - G. 7/11 1806 i Aalb. m. Sophie Charlotte Hansen, (f. Aspach Cortsen), f. 13/7 1774 på Linderumgaard (dbt. 19/8 i Ugilt kirke), d. 16/9 1833 i Aalb. (Budolfi sg.) - Dt. af proprietær Sixtus Nicolai Cortsen og Anne Helvig Høyer. - G. 1. 7/12 1798 i Ugilt m. brygger og brændevinsbrænder i Aalb., Hans Hansen, dbt. 2/9 1759 i Lemvig, begr. 4/9 1802 i Aalb. (Budolfi sg.)
5. *Frederik Hass*, f. 19/5 1779 i Aalborg, d. 22/5 1804 ssts. - S. af vinhandler Niels Hass (se 1c) og Helvig Kirstine Krog (se 1b). - I handelslære hos faderen, derpå kontorist hos gross. Jeppe Prætorius, København og hos hr. Hofgaard i Frederikshald i Norge. Boede til sidst hos moderen.
10. *Lauritz Krog Hass*, f. 4/6 1788 i Aalborg (dbt. 16/6 Budolfi), d. 28/10 1827 på Vang (Sulsted sg.) - S. af vinhandler Niels Hass (se 1c) og Helvig Kirstine Krog (se 1b). - I handelslære hos købmand Søren Borup, Aalb. Gik til søs 1809. Sidst gartner på Vang.



6a



6b

- 6a. *Maren Berthelsdatter*, f. 4/5 1745 i Odense, dbt. 12/5 ssts. (Vor Frue), d. 13/7 1825 i Aalborg (Vor Frue). Dt. af snedker Berthel Jenssøn og Jacobina Christensdatter Kornbech. M. B. døde som enke i gården Nytorv 14. Gift m.
- 6b. *Oluf Christensen*, f. 5/11 1739 i Lynderup, Rinds herred, d. 4/11 1817 i Aalborg (Vor Frue). S. af Christen Olufsen og Anne Christensdatter. (Hun døde 23/5 1788 80 år gl. hos O. C.).
 I købmandslære hos Jens Mogensen Schou i Aalborg 1759. Tog borgerskab som købmand i Aalborg 31/1 1772. Etableret i lejede lokaler i Jomfru Ane Gade 1773. Købte købmandsgården Vesterå 17 26/4 1777. Flyttede 1805 til Nytorv 14, hvor han havde en sæbefabrik. (Sønnen Berthel (se 8c) overtog Vesterå 17). Var parthaver i tobaksfabrikken i Østerågade 8 og i Godthåb papirfabrik. Kapereder under krigen 1807-14.
 G. 6/7 1774 i København (Vor Frelser) med ovennævnte Maren Berthelsdatter, (se 6a).



- 7a. *Christiane Christensen*, dbt. 1/11 1784 i Aalborg (Budolfi), d. 13/3 1808 ssts. (Vor Frue). Dt. af købmand Oluf Christensen og Maren Berthelsdatter, (se 6b og 6a).

G. 15/5 1805 i Aalborg (Budolfi) m. Niels Thygesen Wigelsen f. 3/6, dbt. 21/6 1784 i Aalborg (Budolfi), d. 25/7 1841 i Aalborg (Vor Frue). S. af købmand, justitsråd Hans Wigelsen og Marie Elisabeth Thygesen.

N.T.W. tog borgerskab som købmand i Aalborg 22/10 1810. Han var preussisk konsul og kaptajn i Det frivillige Jægerkorps efter svogeren Berthel Christensen (se 8c). Familien boede Nytorv 1, opført af Hans W. i 1805.

N. T. W. var 2. g. gift m. Ane *Elisabeth* Margrethe Christensen, datter af propr. Verner C., Klarupgård og Johanne Christiane Møllerup.

- 7b. *Jacob Christensen*, dbt. 1/6 1778 i Aalborg (Budolfi), d. 5/10 1825 ssts. (Vor Frue), bgr. 11/10 1825 (Aalb. Almenkgd.) S. af købmand Oluf Christensen og Maren Berthelsdtr. (se 6b og 6a). G. 2/7 1805 i Bergen (Bergen Nykirke) m. Engel Mathiesen Meyer f. 7/11 1779, d. ukendt. Dt. af købm. Johan Meyer og Ingeborg Wolding. J. C. tog borgerskab som købmand i Aalborg 26/10 1810 og boede først i Bispensgade 20, men flyttede til Nytorv 14 efter Maren Berthelsdatters død (se 6a). Her boede E. M. som enke, til hun i 1832 rejste fra Aalborg.



8a



8b



8c

- 8a. *Cathrine Aagaard Hass*, f. 13/5 1780 i Aalborg, hj.dbt. 19/5, i kirke 29/5 s. å. (Budolfi), d. 25/11 1821 ssts. (Budolfi). Dt. af vinhandler Niels Hass (se 1c) og 2. hustru Helvig Kirstine Krog (se 1b).
- 8b. *Oluf Christensen*, f. 18/10 1800 i Aalborg, hj.dbt. 19/10, i kirke 28/11 s. å. (Budolfi), d. 1/4 1875 i København (Frederiksberg). S. af købmd. Berthel Christensen (se 8c) og Cathrine Aagaard Hass (se 8a). Tog borgerskab som købmand i Aalborg 19/7 1826 og var tillige eddikebrygger.
G. 9/9 1838 i Aalborg (Vor Frue) m. Marie Friderica Curtius dbt. 5/7 1805 (Gerding-Blenstrup), d. 28/9 1888 i København (Frederiksberg). Dt. af chirurgus Carl Friederich Curtius og Mariane Grafen på Lindenberg. Senest bosat på Frederiksberg.
- 8c. *Berthel Christensen*, f. 18/3 1777 i Aalborg, dbt. 21/3 s. å. (Budolfi), d. 21/11 1841 i København (Garnisons k.) begravet på Assistens kirkegård, men senere flyttet til Aalborg Almenkirkegård. S. af Oluf Christensen (se 8b) og Maren Berthelsdatter (se 6a). Lærte hos faderen. Derefter rejse til England, Holland, Frankrig, Norge o. a. l. Tog borgerskab som købmand i Aalborg 22/10 1810. Var kaperreder og skibsreder samt en tid kaptajn for Det frivillige Jægerkorps.
G. 20/11 1799 i Aalborg (Budolfi) m. ovennævnte Cathrine Aagaard Hass (se 8a). De boede først i Bispensgade 20, men overtog i 1808 faderens købmandsgård i Vesterå 17. Berthel Christensen fallerede og flyttede i 1834 til København.



9. *Magdalene Hass*, f. 25/10 1785 i Aalborg (Budolfi sg.), d. 24/4 1870 i Roskilde. - Dt. af vinhandler Niels Hass og 2. hustru Helvig Kirstine Krog (se 1c og 1b).

M. H. kom efter faderens død i huset hos en fru Munck i København og blev 25/1 1808 viet af sgpr. C. W. Claudi (se nr. 38b) i Aalborg (Budolfi) til sgpr. i Sulsted, Ajstrup sg. Poul Roth, f. 1768 i Marstal, d. 6/5 1837 i Sulsted prgd. - S. af klokker i Marstal Heinrich Roth og Mette Maria Walther. - P. R. var student fra Vordingborg 1787, cand. theol. 1794 og fra 1804-1807 pers. kapellan v. Budolfi kirke. Han tog sin afsked 1836.

11. *Christiane Hass*, f. 26/5 1790 i Aalborg (Budolfi sg.), d. 3/2 1848 i Haderslev. - Dt. af vinhandler Niels Hass og 2. hustru Helvig Kirstine Krog (se nr. 1c og 1b). G. 19/7 1811 i Aalborg (Budolfi) m. ordin. degn på Rømø, Simon Henrik Rosendahl, f. 12/2 1785 i Hejls (v. Christiansfeld), d. 9/2 1843 i Bevtoft prgd. - S. af degn Thomas Henriksen Rosendahl og Anna Maria Johansdatter. - S. H. R. var student fra Haderslev 1804, cand. theol. 1807, på Rømø til 1817, derpå sgpr., sidst i Bevtoft, Tislund sg. (Gram hd.)



42a



42b

- 42a. *Dorothea Cathrine Melchiorsdatter Hass*, f. og dbt. 30/5 1746 i Holme, d. 22/2 1809 i Lundgaard (v. Barmer). - D. af Melchior Hass og Anna Holme (se nr. 1c). - Opholdt sig 1777 i Aalborg.
 1. G. 5/5 1779 i Aalborg (Budolfi) m. Johan Byrgesen Friis, f. ca. 1727, begr. 12/9 1786 i Svenstrup kirke. - Boede først som bager ved Vesterå. Med sin første kone Kirsten Hansdtr. Møller havde han (mindst) to børn. Han købte senere Ridemands Mølle i Svenstrup sg., som enken solgte 1788.
 2. G. 22/10 1788 i Barmer prgd. m. Hans Friedrich Bloch - se 42b.
- 42b. *Hans Friedrich Bloch*, f. 4/6 1739 i Haverslev (Ø. Han hd.), dbt. 5/6, d. 15/7 1803 i Barmer prgd. - S. af provst Jens Jensen Bloch og Martha Jacobsdtr. Aagaard. Sidstnævnte var faster til Cathrine Aagaard, se nr. 1c. (Sml. også nr. 18) H. F. B. blev student fra Aalborg 1756, cand. theol. 1765. Efter at have været kapellan forskellige steder blev han 1778 sgpr. til Sebber, Lundby sg., hvorfra han tog sin afsked 29/4 1803.
 1. G. 19/9 1777 m. Mette Kirstine Speitzer, f. ca. 1745, d. 4/7 1786 Barmer prgd. - D. af godsejer på Aggersborggd. Christen Madsen Speitzer og Anna Margrethe Lund. (Henv. 24).
 2. G. m. Dorthe Friis, f. Hass - se 42a.



42c



42d

- 42c. *Anna Margrethe Bloch*, hjdbt. 7/6 1778 Barmer prgd., d. 12/7 1843 i Hellevad sg. Dt. af sgpr. H. F. Bloch og M. K. Speitzer - se ovenfor. l. G. m. Albert Philip Kaalund, dbt. 26/3 1780 Øland kirke, druknet 14/8 1814 på Limfjorden (begr. 21/8 Ø. Hassing). Skoleholder i Helligum, senere Gåser. - S. af sgpr. Jens Christian Kaalund og Cathrine Magdalene Svendsen, Haverslev, Bejstrup sg.
- 42d. *Melchior Friis*, dbt. 26/12 1780 Aalborg (Budolfi), d.? S. af Johan Friis og Dorthé Hass - se ovenfor. Opholdt sig 1787 hos Niels Hass i Aalb., var 1801 skriverkarl hos forvalter Lindholm på Restrup. Ejede Højris mølle i Veggerby sg., Hornum hd. fra 1813-14. G. m. Anne Mette Wibe, antagelig dt. af sgpr. Andreas Høstmark Wibe og Helvig Maria Mudderspach, Farstrup, senere Rise sg., Ærø.



12

12. *Dorothea Cathrine Sørensdtr. Hass*, f. ca. 1782 i Odder, d.? - Dt. af skomager og husmand Søren Melchiorsen Hass og Karen Johansdatter. D. C. H. blev opdraget hos sin faster af samme navn i Barmer prgd. (se nr. 42a). Hun opholdt sig 1801 hos farbroderen, vinhandler Niels Hass i Aalborg (se nr. 1c).



13

13. *Melchior Pedersen Hass*, dbt. 29/9 1782 i Vejlbj (Hasle hd.), d. 26/5 1810 i Bergen (Norge). - S. af smed Peder Melchiorsen Hass og Dorthe Nielsdatter. M. P. H. blev opdraget hos farbroderen, vinhandler Niels Hass (se nr. 1c). 1801 var han i lære hos købmand Michel Malling (se nr. 27), „for hvem han rejste og handlede paa Bergen”. Borgerkab i Bergen som købmand 13/8 1807. - G. 14/6 1807 i Bergen (Domk.) m. Abelmne Kruse, f. ca. 1782, d. efter 1810, antagelig i Norge. Dt. af Jochum Kruse ssts.



14. *Thomas Christian Krog*, f. 20/9 1752 på Lengsholm (Lendum sg.), d. 1/4 1820 i Sulsted prgd. - S. af forpagter Lars Christensen Krog og Magdalene Meyer Andrup (se nr. 1a).
T. C. K. var student fra Aalborg 1768, exam. jur., fra 1781 amanuensis hos biskop Studsgaard i Aalb. Fra 1795-1798 var han hospitalsforstander ssts. - Ugift. (Henv. 14).



15. *Laurentze Krog*, f. 6/9 1763 på Lengsholm (Lendum sg.), d. ?
- Dt. af forpagter Lars Christensen Krog og Magdalene Meyer Andrup (se nr. 1a). L. K. var først i huset hos sin svoger Niels Hass (se 1c) i Aalborg, senere hos sin anden svoger, distriktskirurg H. L. G. Nicolas i Sæby, der var g. m. Kirstine Birgitte Krog. - Ugift.



16

16. *Venskabs Minde* har: „Chresten Blak, nær beslægtet med Agent Blak i København, var Handels Betient hos den oplyste Kiøbmand Hr. Jens Berlin i Aalborg. Han var en Mand af flere Kundskaber især i Botanik og Naturhistorie, besad et fortræffeligt Hierte og var min Barndoms Ven og Broder.”

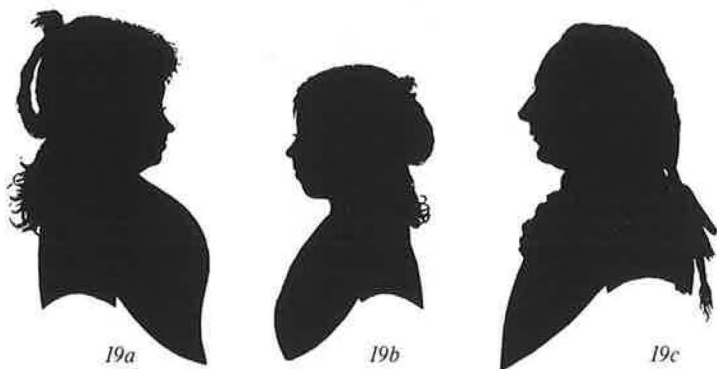
Den *Agent Blak*, der her omtales, er Christian Schaarup Blach (1737-1781), og *Chresten Blak* var iflg. 1787-folketællingen ugift og 42 år gl.; han må altså være født ca. 1745. - Rimeligvis er han søn af købmand i Aarhus Mogens Michelsen Blach og 2. hustru Anna Dorthea Bagge og dermed halvbroder til Chr. S. Blach; men han findes ikke opført i T. Bugge Veggers stamtavle over slægten Blach (Randers 1932), side 29, hvor familien behandles.



17. *Jens Clausen Boe*, f. 26/9 1731 i Aalborg (Budolfi), d. 17/9 1801 ssts. (Budolfi). S. af Claus Jensen Boved og Karen Andersdatter. Var klokker ved Budolfi kirke. „God Naturhistoriker og Numismatiker, efterlod efter sin Formue et rent Kunst- og Naturalie cabinet”, som gik i arv til svigersønnen pastor K. Henneberg (se 33b). G. 3/8 1763 m. Florentine Blume f. Bøje, f. ? , d. 1/6 1810 78 år gl. Boede i Klokkergården, Algade 51.



18. *Daniel Simoni* f. 24/6 1768 i Randers, d. 8/10 1845 i Aalborg (Budolfi sg.) S. af klejnsmed Frederik Simoni i Randers og Maren Madsdatter. I lære hos vinhandler Jens Møller (nr. 19c) i Bispensgade 13. I 1801 vinkyper hos Niels Hass (nr. 1c) i Bispensgade 5. Borgerskab som vinhandler i Aalborg 3/5 1805, boede i Ved Stranden 7, hvor han i 1816 opførte den smukke empiregård. G. 14/12 1804 (Budolfi sg.) med Martha Wibroe, f. 1/5 1770 i Aalborg (Budolfi sg.), d. 1/5 1842 ssts. - Dt. af farver Andreas Wibroe og Engel Sophie Bloch. Sidstnævnte var søster til sgpr. Hans Friedrich Bloch (nr. 42b). - (Henv. 16).



- 19a. *Beathe Marie Andrup*, f. ca. 1762 i Ørsø (dåben ikke i Dronninglund kbg.), d. 9/4 1828 i Aalborg (Budolfi). - Dt. af degn i Dronninglund Christen Thomsen Andrup og Cathrine Elisabeth Rothenburg. - B. M. A. boede som enke hos datteren (nr. 19b).
Gift 26/9 1792 i Aalborg (Budolfi) m. Jens Møller - se 19c.
- 19b. *Cathrine Elisabeth (Lise) Møller*, f. 12/9 1793 i Aalborg (Budolfi), d. 30/12 1866 i Hals. - Dt. af Beathe Marie Andrup og Jens Møller (nr. 19a og c, ovenfor). - Gift 14/11 1815 i Aalborg (Budolfi) m. Christian Henrik Stricker, f. ca. 1787/88 i Christiania, d. 28/2 1876 i Hals. - S. af daværende oberstløjtnant Ezechias Heinrich Stricker og Johanne Elisabeth Lobedanz udenfor ægteskab, men 1810 adopteret af faderen. (Halvbroder til Charlotte Stricker, g. Hass, se nr. 50) - Chr. H. S. var først månedsløjtnant i søetaten, blev 31/7 1815 dannebrogsmænd, fik 3/2 1816 borgerskab som vinhandler i Aalb. og overtog svigerfaderens (nr. 19c) vinhandel i Bispensgade. Blev siden lodsoldermænd i Hals og var ved sin død tillige ridder af dannebrog.
- 19c. *Jens Møller*, f. 1757 i Labing mølle, dbt. 27/11 i Framlev, d. 23/4 1814 i Aalborg (Budolfi) - S. af møller Johan Andersen (moderens navn ikke anført v. dåben). - Lærte handel hos Niels Hass (nr. 1c.) og tog borgerskab som vinhandler i Aalb. 31/8 1792. Havde først forretning i Bispensgade 13, men overtog senere Niels Hass' forretning i Bispg. nr. 5.



20a



20b

20a. *Henriette Frederike Lund*, f. ca. 1754 i Lund ved Skive, d. efter 1818 (Folketælling).

G. 1. g. 29/3 1775 i Aalborg (Budolfi) m. skipper Hans Peter Fynboe i deres iboende gård i Maren Turis Gade.

G. 2. g. 21/10 1789 i Aalborg (Budolfi) m.

20b. *Svend Christian Holst*, f. 1/9 1756 i Oddense i Salling, d. 2/12 1803 i Aalborg (Bud.). S. af sognepræst Christen Paulsen Holst og Maren Dorothea Svendsdatter Heide. Lærte hos Niels Hass (1c). Borger-skab som vinhandler i Aalborg 12/10 1789. Bopæl på hjørnet af Østerågade og Ved Stranden.



21

21. *Hans Larsen Gottschalck*, f. 29/1 1734 i Himmelev ved Roskilde, d. 19/6 1804, begr. 25/6 i Aalborg (Budolfi). S. af degnen i Himmelev Lars Gottschalck. Student Roskilde 1751, cand. theol. 28/1 1760, samme år hører ved Aalborg Katedralskole. Magister 4/8 1761. Konrektor 1763. Rektor 1778 ssts. Medlem af Norske Videnskaberne Selskab. „En lærd Mand og et vittigt Hoved, men hans Styrelse af Skolen manglede den fornødne Kraft”. (Henv. 18). Afsked 27/1 1804. - Boede først Algade 49, senere Bispensgade 22.
- G. 1. 4/6 1764 i København m. Cathrine Margrethe Junge f. 17/3 1736 i Odense, d. 22/1 1790 i Aalborg (Budolfi).
- G. 2. 8/2 1798 i Aalborg (Bud.) m. Ane Margrethe Knudsen, f. 1743 i København, dbt. 8/6, d. 31/8 1811. Dt. af Ove Knudsen og Margrethe Andersdatter og g. 1. m. toldkontrollør i Aalborg, Michael Fjeldsted Hviid, f. 1743, d. 1797. (Henv. 14).



22. *Laurentius (Lauritz) Collstrop*, f. 18/2 1780 i Københ., d. 27/11 1823 ssts. S. af grosserer Andreas Lausen Collstrop og Ida Marie Brock ssts. L. C. var grosserer og kaptajn og blev 9/6 1810 gift m. *Frederikke Kirstine Sophie Voigt*, f. 27/11 1792, d. 1/1 1858. Dt. af gartner og slotsforvalter på Frederiksberg slot, Marcus Friedrich Voigt, og Ellen Cathrine Høegh.
23. *Venskabs Minde* har: „Hybertz”. - Der er fire nærliggende muligheder (A.-D.) for at identificere denne yngre mand: En af sønnerne fra købmand og rådmand Christen Lassen Hübertz' første ægteskab med Dorthe Cathrine Jørgensdtr. Engelbrechtsen (Henv. 14):
- A. Peter Jacob Hübertz (1769-1830), Sognepræst til Skivum, Giver sg.
 - B. Jørgen Engelbrecht Hübertz (1770-18), Købmand i Norge.
 - C. Jørgen Lassen Hübertz (1772-1800), død som cand. theol. En søn af degn i Albæk, Jacob Otto Hübertz og Ane Cathrine Spliid:
 - D. Hans Peter Hübertz (1771-1848), sognepræst til Gjellerup, Sunds sg.



24. *Venskabs Minde* har: „Simon Biørn”.
Sandsynligvis den købmandskarl Bjørn, der i 1804 var premierløjtnant i Det frivillige Jægerkorps i Aalborg.



25. *Venskabs Minde* har: „Jens Møller”.



26

26. *Jomfru Christiansen = Margrethe Christiansen*, dbt. 9/2 1780 i Aalborg (Vor Frue) d. ?

Dt. af possementmager Christian Grohne og Anne Cathrine (intet efternavn i kirkebogen). Se nr. 27 angående identifikationen.



27

27. *Michel Nielsen Malling*, dbt. 14/10 1764 i Aarhus (domsognet), d. 21/6 1819 i Aalborg (Budolfi). S. af købmand i Aarhus Niels Mortensen Malling og Anna Marie Rasmusdatter Hasle.

Tog borgerskab som købmand i Aalborg 24/3 1797.

G. 8/7 1807 med Margrethe Christensen, der utvivlsomt er identisk med nr. 26. Hun angives i folketællingen 1818 at være født i Aalborg, hvor der i tidsrummet 1778-1785 kun er født denne ene Margrethe. Bopæl Jomfru Ane Gade 20.



28. *Johanne Dorothea Sophia Henriette Jacobi*, f. ca. 1786, d. 29/6 1859 i Karlsruhlund.
 Gift 9/11 1803 i Aalborg (Budolfi) m. Jens Smidt, f. 18/6 1775, hjdbt. 23/6 i Nørresundby, d. 2/4 1816, begr. 8/4 i Hals. - S. af Niels Hansen Smid og Maren Chrestensdtr. - Borgherskab som møller i Aalborg 3/6 1801 (Gammelmølle); 1803 var J. S. artilleriløjtnant, blev senere premierløjtn. og var ved sin død ejer af Hals skibsbro, som enken overtog og ejede til 1840.



29. *Hans Andreas Saurbier*, dbt. 28/12 1749 i Travemünde v. Lübeck, d. 17/4 1821 i Aalborg (Budolfi sg.). - S. af Hans Hansen Surbeer og Elsabe Jochimsdtr. Schlichting i Travemünde. - H. A. S. tog 17/12 1779 borgherskab som købmand i Aalb. og blev g. m. Appelone Marie Colding, f. ca. 1756, d. 30/5 1789 i Aalborg (Budolfi sg.) Familien (se nr. 30 og 31) boede på det nordlige hjørne af Østerågade og Bispensgade. H. A. S. nedlagde sin handel 1821 og skænkede da 2 obligationer à 100 rdl. sølv i Kompagnihuset til det Bernsdorff'ske Mindelegat af 1797.



30

30. *Marie Elisabeth (Lise) Saurbier*, f. 1/2, dbt. 16/2 1784 i Aalborg (Budolfi). Senere skæbne ukendt. - Dt. af købm. H. A. Saurbier og A. M. Colding (nr. 29).



31

31. *Hans Hansen Saurbier*, f. 9/3 1785, dbt. 29/3 1785 i Aalborg (Budolfi), d. 5/3 1818 ssts. S. af Hans Andreas Saurbier (se nr. 29) og Appelone Marie Kolding. Tog borgerskab som købmand i Aalborg 22/10 1810. G. 3/5 1815 m. Cathrine Elisabeth Rothenburg Andrup, dbt. 18/5 1788 i Fladstrand, d. 9/6 1821 i Gerding. Dt. af Melchior Andrup og Anna Marie Johansdatter Gjurup. Hun gift 2. g. 19/7 1820 i Aalborg (Budolfi) med sogneprest Henrik Christensen Seerup i Gerding, f. 21/6 1788, d. 17/11 1843. S. af landmand Christen Pedersen og Mette Cathrine Svane Jermiin.



32. *Søren Theil*, dbt. 28/6 1778 i Aardestrup (Hornum hd.), d. 15/6 1831 på Hjedsbækgaard, Suldrup sg. - S. af birkedommer Knud Theil og Anne Lorentze Aagaard (søster til Niels Hass' I. hustru, se nr. 1c). S. T. blev eksam. jur. 1800 og var først forvalter på Torstedlund, senere ejer af Hjedsbækgaard. - G. 28/10 1817 i Suldrup m. Ane Michelsdr. Moskov, fremst. 7/12 1788 i Skørping Kirke, d. ? Dt. af Mikkel Christensen og Else Andersdr. i Mosskovhuse. - Ane M. M. blev g. 2. g. 28/9 1832 i Suldrup m. fhv. avlsforvalter Frans Carl Faber, der 1853 betegnedes fraskilt. (Henv. 22).



- 43a. *Anne Cathrine Theil**, dbt. 6/3 1787 i Aardestrup, d. 1/4 1862. Dt. af birkedommer Knud Theil, søster til nr. 32, s. d. - G. 3/10 1810 m. Jørgen Bodilsen. Ejer af Havreholm formodentlig på Sjælland.
- 43b. *Jacobea Christiane Theil**, dbt. 13/2 1789 i Aardestrup, d. 19/7 1862 i Nr. Sundby. Dt. af birkedommer Knud Theil, søster til nr. 32, s. d. - G. 25/7 1811 i Suldrup m. Henrik Jermiin, f. 1785, d. 13/9 1863. Ejer af Bundgaard, Jetsmark sg.

* Identifikationen ikke helt sikker, da „Vensk. M.“ blot har: Jomfru C: Theil og Syster. (Der var en tredje søster, Anne Deichmann Theil (1790-184.)) - (Henv. 12).



33a



33b

- 33a. *Mette Cathrine Boe*, f. 20/5 1764 i Aalborg (Budolfi), d. 10/11 1841 ssts. Dt. af klokker ved Budolfi kirke Jens Clausen Boe (se 17) og Florentine Blume f. Bøje. Gift m.
- 33b. *Knud Christensen Henneberg*, f. 2/2 1756 i Odense d. 2/10 1832 i Aalborg (Budolfi). S. af Christen Knudsen Henneberg og Johanne Winstrup. Student Odense 1774, cand. theol. 1/12 1787, kapellan ved Budolfi kirke 1793 og fra 1818 tillige hospitalspræst. Forfatter til mange skrifter og lejlighedssange. Medstifter af Kildeanlægget 1801, hvortil han konstruerede en stenglobus, hvorpå tiden for et hvilket som helst sted på jorden kunne aflæses. Medstifter af Aalborg By og Omegns Sparekasse 1824. Samler og astronom. - Sml. portræt i (17) og omtalen i (23).
G. 21/11 1787 med ovennævnte Mette Cathrine Boe. De boede på Algade 60.



34. *Jens Gjørup Møller*, f. 12/2 1735, d. 31/3 1807 i Aalborg (Budolfi). S. af Jørgen Hansen Møller og Ide Sophia Neumann. Student fra Aalborg 1754. Hører og kantor ved Aalborg Katedralskole 1759. „En streng Lærer, der ikke sparede Riset, men uden for Skolen en godmodig Mand og en stor Ven af daglig Selskab med Byens Honoratiores på offentlige Steder”. (Henv. 18). Klokker ved Budolfi kirke 1801.
G. 25/11 1767 m. Magdalene Foss Frølund f. 18/11 1739, d. 15/9 1782. Dt. af Laurits Michael Frølund og Else Kirstine Thestrup. Boede efter 1801 i klokkerboligen Algade 51.



35. *Claus Albertsen Back*, dbt. 17/11 1754 på Læsø (Vesterø sg.), dødsår ukendt. - S. af skipper Albert Clausen og Kirsten Larsdatter. - Borgerskab som skipper i Aalborg 20/11 1778. Gift m. Anne Cecilia Hietting.
Boede 1801 i Slotsgade nr. 27/29. (Matr. senere delt i to).



44

44. *Venskabs Minde* har: „Lars Aagaard og Broder”. - Der er flere børn i Aagaard-familien af navnet Lauritz (Laurs, Lars) Aagaard med en omtrent jævnaldrende broder og født i slutningen af 1700-tallet. (Se (12) side 28 eller 65 og 71).

Blandt mulighederne er to af Anne Lorentze Aagaard og Knud Theils børn, af hvilke vi i forvejen har silhouetterne nr. 32 og 43a, b - i så fald: Laurs Aagaard Theil (f. 1781) og hans lillebror Jens Peter (f. 1785). (Se (12) side 89).

På grund af det manglende efternavn Theil, og da vi også har et silhoueteksempel fra Hornsyld-familiekredsen (nr. 36; Tavle V), gætter vi dog på, at silhouetterne forestiller de to sønner af sognepræst til Aardestrup, Buderup, Grøvlev sg. Jens Bloch Aagaard og Caroline Cathrine Joachimine Margrethe Mønsted:

Lauritz Aagaard, f. 12/9 1794 (dbt. 31/10) i Buderup, d. 2/3 1873 i Skive, forretningsfører der, ugift. (12) side 97.

Søren Mønsted Aagaard, dbt. 14/3 1790 i Buderup, sømand, død på havet, ugift. (12) side 93.



36a



36b

- 36a. *Charlotte Amalie Jelstrup*, f. på Kokkedal i Ø. Han.hd., dbt. 13/12 1773 (Torslev), d. 2/8 1833 i Aalborg (Budolfi). Dt. af proprietær og justitsråd Lars Johan Jelstrup til Kokkedal o. fl. gd. og Christiane Birgitte Obelitz. (Søster til 41b). Gift m.
- 36b. *David Rasmussen Hornsyld*, f. 9/9 1762 i Horsens, d. 10/8 1835 i Skive hos svigersønnen Peder Deichmann Aagaard, en fætter til Lauritz Aagaard Hass (se 2 og 49). Begravet på Aalborg Almenkirkegård.
S. af væver Rasmus Jensen Hornsyld og Ane Rasmusdatter. Student fra Horsens 1781. Cand. jur. 1786. Auditør ved Aalborgske Infanteriregiment 11/4 1788. Borgmester i Aalborg 29/9 1797. Justitsråd 26/10 1804. Etatsråd 30/3 1813. Var yderst påholdende som borgmester. Afsked ifølge højesteretsdom af 25/5 1831. - Sml. portræt i (19). G. 21/11 1798 m. ovennævnte Charlotte Amalie Jelstrup (36a). Boede Store Vestergade 32.



37a



37b

- 37a. *Christiane Marie Hechscher*, f. 28/5 1768 i København, d. 11/12 1824 i Nykøbing F. Dt. af mægler og klarerer Hechscher ved Københavns toldbod. C. M. H. var jøde, men blev døbt i 1794. Gift m.
- 37b. *Benjamin de Fontenay*, f. 22/9 1764 i Københ. (Holmens), d. 28/3 1823 i Nykøbing F. S. af admiral Carl Friderich de Fontenay og Ulricha Margrethe f. de Fontenay. 1770 kadet i flåden. 1790 prmlt. G. 27/5 1795 i Herrlöf i Skåne med Christiane Marie Hechscher (37a). Da giftermålet skete uden militærets tilladelse, blev han 15/8 s.å. dømt til degradation til matros i tre måneder. 28/8 s.å. blev dommen forandret til fire ugers arrest på Gammelholms hovedvagt. Efter at have været indrulleringsofficer i Tønder og i Norge, blev han 24/12 1800 kaptajnltn. og beordret til Aalborg som indrulleringsofficer. 27/4 1808 kaptajn. Boede Vesterå 11. 1812 forflyttet til Madsnedø. S.å. medlem af priseretten i Århus. 31/7 1815 komkapt. 20/9 s.å. indrulleringschef for Lolland, Falster og Møen. 30/11 1817 kommandør. Efterlod sig intet ved sin død. Enken fik et gratiale på 200 rdl. til begravelsen. - Sml. portræt i (20).



38a



38b

- 38a. *Sophia Gottschalck*, f. 10/8 1765 i Aalborg (Budolfi), d. 25/9 1829 ssts. Dt. af rektor for Aalborg Katedralskole Hans Larsen Gottschalck (se 21) og Cathrine Margrethe Junge. Gift m.
- 38b. *Claus Wilhelm Claudi*, f. 15/1 1752 på Østerbygård, d. 2/5 1829 i Aalborg (Budolfi). S. af Christian Claudi og Cathrine Margrethe Clausen. Student Ribe 1770, cand. theol. 1782, sognepræst ved Budolfi kirke i Aalborg 28/6 1799, dr. theol. i Kiel 18/10 1805. Han indviede Aalborg Almenkirkegård 6/7 1806 og fik rang med amtsprovster 9/7 1813. Da stiftsprovst P. M. G. Schjerup ved Vor Frue kirke i Aalborg døde 1827, blev Claudi udnævnt til stiftsprovst. G. 22/10 1783 i Aalborg (Budolfi) m. ovennævnte Sophia Gottschalck (38a). De boede Algade 54.



39. *Jens Syndergaard*, f. i Søndergaard i Nørre Uttrup (Nørresundby sg.), begr. 18/7 1808 i Nørresundby. S. af gårdmand Niels Jensen Syndergaard og Maren Jensdatter og broder til købmand Niels Syndergaard i Jørgen Olufsens gård i Aalborg. Jens var færgeforpagter og kirkevæрге i Nørresundby. G. 8/3 1771 i Nørresundby med Gertrud Christensdatter, f. 14/4 1743 i Nørresundby, begr. 1/1 1808 ssts. Dt. af Christen Jørgensen og Else Pedersdatter. Ved sit giftermål var Jens Syndergaard bosat i Aalborg. De overtog hendes barndomshjem med et tilliggende på godt 2 tdr. hartkorn jord. Ejendommen var beliggende ved Nørresundby Torv, hvor byens rådhus blev opført i 1921.



40a

- 40a. *Else Marie Sanne*, f. 19/6, dbt. 24/6 1769 i Skive, begr. 15/10 1807 i Aalborg (Budolfi). Dt. af Christen Jensen San... (ulæseligt - blæk-klat) og Kirstine Jensdatter. Gift m.



40b

- 40b. *Jacob Henrich Hoppe*, dbt. 11/9 1767 i Oddense (Salling), d. 24/11 1841 i Aalborg (Budolfi). S. af degnen i Oddense Knud Nielsen Hopp(e) og Ane Nielsdatter.
Lærte købmandsskab hos kbmd. Jens Mogensen Schibby i Aalborg. Borgerskab som kbmd. ssts. 19/9 1800. Kaperreder m. 4 skibe. Boede Ved Stranden 9.
Han blev g. 2. g. 25/5 1807 i Aalborg (Vor Frue) med Petronelle Seip, dbt. 21/6 1778 (Vor Frue), d. efter 1818 (Folketælling for Aalborg dette år). Dt. af landinspektør Johan Chr. Seip og Marie Illum. Andet giftermål er indgået før 1. hustrus død! (Skilsmisse?)



41a

- 41a. *Johanne Marie Qvistgaard*, dbt. 1/4 1781, d. 10/9 1843. Dt. af kammerråd Jens Nielsen Qvistgaard til Hvanstrup og *Mette Kirstine Qvistgaard*. - Som enke ejede og beboede J. M. Q. Hvanstrup fra 1810 til 1827. Gift m.



41b

- 41b. *Balthasar Gebhardt Jelstrup*, f. på Kokkedal, Ø. Hanherred, dbt. 15/4 1770 i Torslev, d. 10/6 1810 på Hvanstrup. S. af justitsråd og proprietær Lars Johan Jelstrup til Kokkedal og Christiane Birgitte Obelitz. (Broder til nr. 36a.). Afgik fra Aalb. Katedralsk. uden eksamen og blev 1788 fænrik à la suite ved det Aalborgske (fra 1790: 3. Jyske) Infanteriregiment. Efter en militær karriere blev han ved sin afsked 30/12 1803 meddelt kaptajnsrang og 96 rdl. pension. Han fik 29/12 1797 militærrets tilladelse til at ægte Joh. Mar. Qvistgaard (41a). Brylluppet fandt sted 21/11 1798. Familien boede Algade 56 i Aalborg, senere ejede B. J. Hvanstrup fra 1807 til sin død.



45. *Johann Adolph Friedrich Eisentraut*, f. 11/11 1756 i Georgenthal (i det daværende hertugdømme Sachsen - Gotha), d. 23/1 1811. S. af borgmester i Georgenthal Georg Christian Eisentraut og Johanne Elisabeth Weissenborn. - Først i udenlandsk tjeneste (Holland, Preussen). Indtrådte 1780 i det Aalborgske infanteriregiment (fra 1790 3. jyske inf. regmt.), hvor han sluttede sin karriere som kompagnichef, udnævnt 6/2 1807. (Henv. 21). G. ca. 1804 m. Frederikke Todsen, d. 20/6 1826.



46. *Claus Nicolaj Winde*, hjdbt. 28/12 1774, fremst. 7/1 1775 i Aalborg (Budolfi), d. efter 1811. - Ugift. S. af købmand i Aalb. Lars Winde og Helene Marie Cortsen (moster til Soph. Charl. A. Cortsen, se nr. 3) - Fænrik i 3. jyske infanteriregiment 18/1 1799. Afsked i nåde med premierløjtnants karakter (rang) på grund af epileptiske anfald 4/2 1803. Pension 84 rdlr. Ansat i sappørkorpset 20/7 1808, men afgang 17/10 s. å. med sin tidligere pension. (Henv. 21). Ifølge kgl. resolution fratoges han 4/1 1810 rang og pension, fordi han havde begået falsk og efter Danske Lov 6-18-6 forbrudt hånd, ære og boeslod. Han levede ved skiftet efter broderen Niels Winde i Aalborg 1811; men hans opholdssted angaves at være ukendt.



47

47. *Venskabs Minde* har: „A. Mein”



48a



48b

48a. *Joseph Procop Sedlaczek**, f. ca. 1755 i Prag, d. 1816 i København. Militærmusiker, desuden 1786-1816 ansat som valdhornist v. det Kgl. Kapel. Han benævnes 1801 og 1809 „Oboist ved Livvagten”. - Gift m.

48b. *Jacobine Wilhelmine Frans*, f. ca. 1775, d. 4/4 1809 i København.

* På grund af „Vensk. M.’s” meget kortfattede betegnelse „Zedlazeik og Kone” er identifikationen usikker. Evt. kan silhouetterne også være af en ældre broder til ovennævnte, Jacob S. og hans kone Cathrine Caroline, f. Røstang. Broderen var også musiker og ansat v. det Kgl. Kapel.

For at begrænse antallet af personer, har vi i det foregående valgt kun at bringe oplysninger om de silhouetterede og deres eventuelle ægtefæller samt forældrene til dem. Derimod er børn ikke anført, da de i reglen let vil kunne findes på det foreliggende grundlag.

De genealogiske data stammer dels fra forskellige almene værker som Wibergs Præstehistorie, Lengnicks Slægtstavler eller Richters 100 Aars Dødsfald, dels (for Nordjyllands vedkommende) fra kirkebøger og folketællinger. Vedrørende Hass-familien er P. A. Hass samling i Slægtsgaardsarkivet, Ringsted Landbrugsmuseum, benyttet. For ikke at gøre noteapparatet alt for omfattende, har vi kun undtagelsesvis bragt konkrete kildehenvisninger ved de enkelte silhouetbeskrivelser. Vi takker følgende institutioner for venlig imødekommenhed og besvarelse af forespørgsler: Statsarkivet i Bergen. Det kgl. Bibliotek i København, Rigsarkivet, Stadsarkivet og Musikhistorisk Museum (Ole Kongsted) - alle sammesteds, samt Stadtarchiv Lübeck.

Henvisninger

- (1) Svend B. Olesen, *Fra Himmerland og Kjær Herred 71, 63-84* (1982).
- (2) Nutidig tysk stavemåde, sml. Cathrine/Chatrine i ældre dansk.
- (3) Ernst Schlee, *Kunst in Schlesw.-Holst., Jahrb. d. S.-H. Landesmus. 5, 167 & 172* (1955); *9, 92-127* (1959).
- (4) Jon Monrad Møller, *Personalhist. Tidsskr. 104, 15-28* (1984).
- (5) Hans Bay, *Arkiv f. Geneal. og Herald., s. 49 ff.* (ved s. 64 og s. 72) (Aarhus 1908).
- (6) E. Dam og A. Schæffer, *De danske Apotekers Hist. II, 68* (Københ. 1928).
- (7) Venligst oplyst af Købstadmuseet *Den gamle By* i Aarhus.
- (8) *Apot. Hist. (henv. (6)), III, 51; II, 582; II, 465.*
- (9) *Kataloget til Berl. Tidende's Silhouetudst. 1931, m. indledn. af Louis Bobé* (Københ. 1931).
- (10) Arne Bruun Rasmussens *Auktionskat. 467, afbild. 202*
- (11) *Familien Stricker - se Personalhist. Tidsskr. 6, III, 121* (1912).
- (12) M. Grohshenning, *Legatfam. Aagaard fra Juelstrup Prgd. (Københ. 1905) - se også P. B. Grandjean, Stamtbl. o. Peder J. Deichmann's Efterk. (Kjøbenh. 1905).*
- (13) William Christensen, Oluf Christensen og Søner (Aalborg 1913), *titelbl., s. 164, 166, 230.*
- (14) A. H. Nielsen, *Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg. (Aalborg 1879 ff.)*.
- (15) A. H. Nielsen, *Stamtavle over Familien Berlin. (Aalborg 1880).*
- (16) A. H. Nielsen, *Stamtavle over Familien Wibroe. (Aalborg 1879).*
- (17) V. Bindslev, *Aalborg Bys og Omegns Sparekasse 1824-1894 (Aalborg 1894), s. 12/13.*
- (18) E. Tauber, *Samling af biogr. Notitser ... Indbydelsesskr. til ... Examen ... 1840* (Kjøbenh. 1840), s. 96.
- (19) P. C. Knudsen, *Aalborg Bys Historie I, 169* (Aalb. 1931).
- (20) T. A. Topsøe-Jensen og E. Marquard, *Officerer i den Dansk-Norske Søetat 1660-1814 ... I, 389* (Hagerup, Københ. 1935).
- (21) I. C. W. & K. Hirsch, *Fortegn. o. danske og norske Officerer m.fl. 1648-1814. - Manus. på Det kgl. Bibl.'s læsesal, udarb. 1888-1907.*
- (22) A. Falk-Jensen & H. Hjorth-Nielsen, *Cand. og exam. juris 1736-1936, IV, 206* (Gad, Københ. 1958).
- (23) Johs. E. Tang Kristensen, *Fra Himmerland og Kjær Herred XXIV, 35-55* (1963).
- (24) *Aggersborg gennem 1000 år. Red. Felix Nørgaard, Else Roesdahl, Roar Skovmand. Herning 1986, s. 114.*

Register

Andrup, Beate Marie, ca. 1762-1828	19 a
Andrup, Magdalene Meyer, 1728-93	1 a
Back, Claus Albertsen, 1754-	35
Berthelsdatter, Maren, 1745-1825	6 a
Biørn, Simon,	24
Blak, Chresten, ca. 1745-	16
Bloch, Anna Margrethe, 1778-1843	42 c
Bloch, Hans Friedrich, 1739-1803	42 b
Boe, Jens Clausen, 1731-1801	17
Boe, Mette Cathrine, 1764-1841	33 a
Christensen, Berthel, 1777-1841	8 c
Christensen, Christiane, 1784-1808	7 a
Christensen, Jacob, 1778-1825	7 b
Christensen, Oluf, 1739-1817	6 b
Christensen, Oluf, 1800-75	8 b
Christiansen, Margrethe, 1780-	26
Claudi, Claus Wilhelm, 1752-1829	38 b
Collstrop, Laurentius (Lauritz), 1780-1823	22
Eisentraut, Johann Adolph Friedrich, 1756-1811	45
de Fontenay, Benjamin, 1764-1823	37 b
Frans, Jacobine Wilhelmine, ca. 1775-1809	48 b
Friis, Melchior, 1780-	42 d
Gottschalck, Hans Larsen, 1734-1804	21
Gottschalck, Sophia, 1765-1829	38 a
Hass, Anna Marie, 1776-1849	4 a
Hass, Cathrine Aagaard, 1780-1821	8 a
Hass, Christiane, 1790-1848	11
Hass, Dorothea Cathrine Melchiorsdatter, 1746-1809	42 a
Hass, Dorothea Cathrine Sørensdatter, ca. 1782-	12
Hass, Frederik, 1779-1804	5
Hass, Hans, 1774-184	3
Hass, Lauritz Krog, 1788-1827	10
Hass, Lauritz Aagaard, 1773-1822	2, 49
Hass, Magdalene, 1785-1870	9
Hass, Melchior Pedersen, 1782-1810	13
Hass, Niels Melchiorsen, 1739-1801	1 c
Hechscher, Christiane Marie, 1768-1824	37 a
Henneberg, Knud Christensen, 1756-1832	33 b
Holst, Svend Christian, 1756-1803	20 b
Hoppe, Jacob Henrich, 1767-1841	40 b
Hornsyld, David Rasmussen, 1762-1835	36 b

Hybertz	23
Jacobi, Johanne Sophia Henriette, ca. 1786-1859	28
Jelstrup, Balthasar Gebhardt, 1770-1810	41 b
Jelstrup, Charlotte Amalie, 1773-1833	36 a
Krog, Helvig Kirstine, 1749-1827	1 b
Krog, Laurentze, 1763-	15
Krog, Thomas Christian, 1752-1820	14
Lund, Henriette Frederike, ca. 1754-1818	20 a
Malling, Michel Nielsen, 1764-1819	27
Mein, A.	47
Møller, Cathrine Elisabeth (Lise), 1793-1866	19 b
Møller, Jens	25
Møller, Jens, 1757-1814	19 c
Møller, Jens Gjørup, 1735-1807	34
Qvistgaard, Johanne Marie, 1781-1843	41 a
Sanne, Else Marie, 1769-1807	40 a
Saubier, Hans Andreas, 1749-1821	29
Saubier, Hans Hansen, 1785-1818	31
Saubier, Marie Elisabeth (Lise), 1784-	30
Schultz, Carl Frederik, 1763-1812	4 b
Schultz, Niels Christopher, 1800-39	4 c
Sedlaczek, Joseph Procop, ca. 1755-1816	48 a
Simoni, Daniel, 1768-1845	18
v. Stricker, Elisabeth Charlotte, 1782-1870	50
Syndergaard, Jens, -1808	39
Theil, Anne Cathrine, 1787-1862	43 a
Theil, Jacobea Christiane, 1789-1862	43 b
Theil, Søren, 1778-1831	32
Winde, Claus Nicolaj, 1774-	46
Aagaard, Lauritz, 1794-1873	44
Aagaard, Søren Mønsted, 1790-	44



Papirfabrikken Godthaabs Vandmærke.

Godthaab sogn

Af C. J. Qvist

Godthaab sogn er vel nok et af Danmarks yngste. Fra Christiansborg i København udgik følgende skrivelse:

Margrethe den Anden

Efter derom Vor kirkeminister nedlagt forestilling har Vi fastsat, at der oprettes et nyt sogn kaldet Godthaab sogn ved udskillelse af Godthaab kirkedistrikt i Øster Hornum sogn, der er beliggende i Aalborg kommune, samt at der oprettes en stilling som sognepræst for Godthaab menighed og residerende kapellan for Ellidshøj og Svenstrup menigheder, alt fra den dag at regne, da den nye præstestilling besættes. Skrevet på Christiansborg slot den 12. juni 1778. Under Vor kongelige hånd.

Lad os se på området før i tiden. I tidlig middelalder foregik en omfattende nybrydning af jord. Svenstrup- og Volstrup by opstod. Ved sogneskellet mellem de to byer blev der i middelalderen bygget to gårde og en vandmølle. Det var Lyngbjerggaard, Mølgaard og Ridemandsmølle.

Deres historie kan føres tilbage til dronning Margrethe den Første. Sogneskellet mellem Svenstrup og Øster Hornum sogn løb langs med Døsebæk og Guldbæk indtil 1945. De to gårde og møllens arealer danner grundlaget for Godthaab sogn.

I 1683, da den første opmåling af Danmarks jord fandt sted, var det opdyrkede areal på 143 tønder land. Resten lå hen som hede. Det gjorde det helt op i vort århundrede.

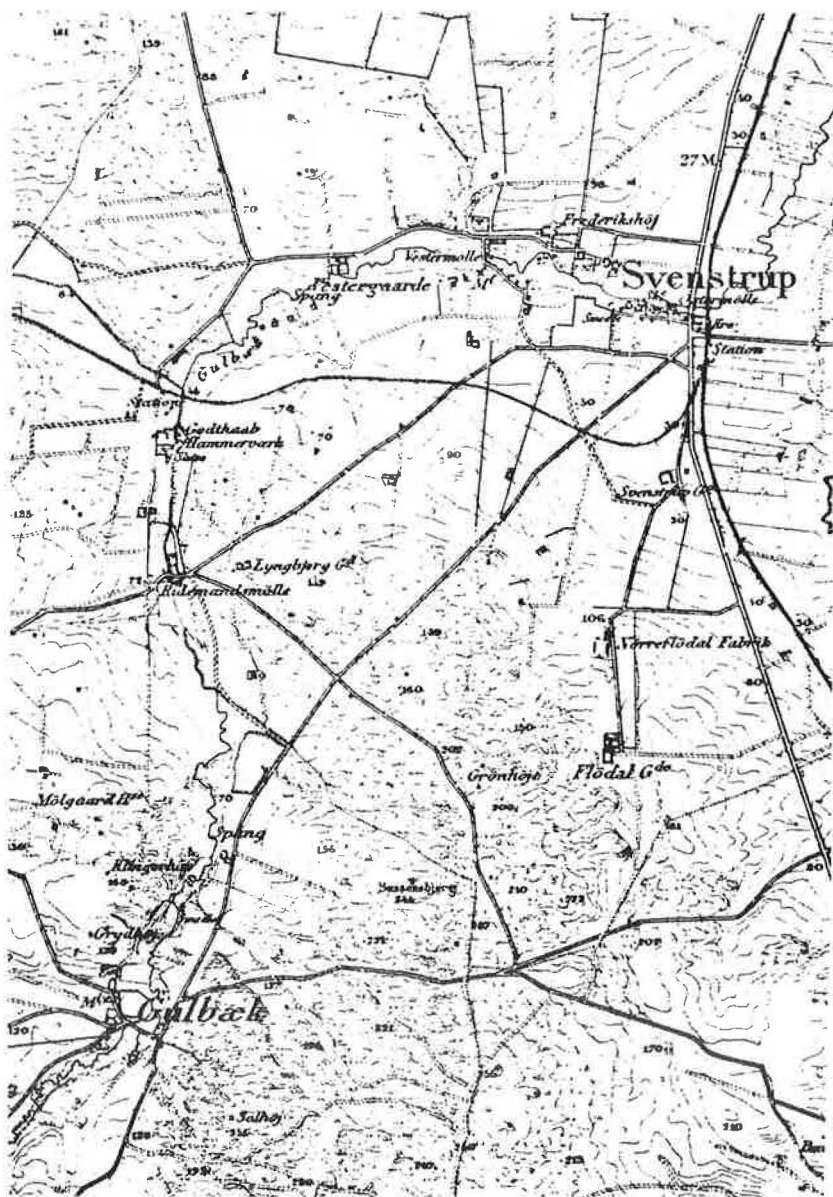
I 1885 lå området mellem Zincksvej og Ridemandsmøllevej hen som hede. I 1902 blev Bækgaard, Tostrupvej nr. 78 bygget. Det meste af dens jorder lå hen som hede. I 1897 blev markerne pløjet for første gang. Samme år blev det sidste stykke mellem Tostrupvej og Døsebæk pløjet. Her pløjede karlen gennem store dynger af hugorme.

Da den første folketælling kom i 1787, boede der i Godthaab 25 personer. Det var i 1935 blevet til 357 personer. Heraf boede 216 i Svenstrup sogn. To år efter kom der en ny skolelov, som opfordrede kommunerne til at bygge centralskoler. I Godthaab var man bange for ikke at kunne beholde skolen, hvis man byggede nye centralskoler i Svenstrup og Øster Hornum. Det var grunden til, at et udvalg bestående af uddeler E. Højfeldt, slagtermester Jens Qvist og gårdejer Carl Qvist den 1.2.1938 trådte sammen og drøftede, hvad man kunne gøre.

Efter at man havde fået fuldmagt fra alle beboerne, indsendte udvalget et andragende til indenrigsministeriet om indlemmelse af en del af de to kommuner. I Øster Hornum sogn lå de to store arbejdspladser Zincks fabrikker og A. Andersens Stålvarefabrik. Man var klar over, at Øster Hornum Kommune ville miste skatteindtægter, derfor valgte man at blive indlemmet i Øster Hornum sogn. Det blev bekræftet ved en folkeafstemning den 13.3.1945.

Den 31.3.1945 samledes man ved Godthaab station og med slagtermester Eluf Sørensen og F. D. F.'s orkester fra Aalborg i spidsen gik man til den gamle sognegrænse ved Ridemandsmølle. Her var en rød-hvid snor spændt over vejen. Sognerådsformand Kr. Holm havde sin kones saks med til at klippe snoren over. Det kneb. Kr. Holm sagde: „A tror, den er døv”.

Der var næsten noget symbolsk i, at snoren ikke ville gå over. Den nye Øster Hornum kommune bestod ikke ret længe, og den nye „grænse” til Støvring kommune var, set fra et historisk synspunkt forkert. Hele



Udsnit af kort, tegnet 1848 af J. H. Mansa.

Mølgaards mark skulle have været med til Aalborg kommune. Selv om en del af Mølgaards mark ligger i Støvring kommune, er det taget med ved beskrivelsen af Godthaab sogn. Det samlede areal, der i 1972 kom til Aalborg kommune, var på 10 km². Den del, der før 1945 lå i Svenstrup kommune, var på 4,01 km².

Indbyggere i Godthaab

1787: 25, 1801: 33, 1834: 51, 1840: 45, 1850: 48, 1860: 48, 1870: 73, 1890: 127, 1911: 188, 1921: 206, 1930: 339, 1940: 383, 1945: 432, 1950: 417, 1960: 291, 1965: 627, 1970: 942, 1976: 1194.

Ridemandsmølle

Ridemandsmølle var den betydeligste af de fire møller, der trællede under vandet fra Guldbækken. Hvor det lyse vand fra Hornum sø møder det brune vand fra Hæsum mose, får åen en gulagtig farve. Det har givet navn til åen.

Ridemandsmølle hørte til vore ældste møller. Valdemar Atterdag, der i 1340 var blevet konge, var i konstant pengeforlegenhed, idet de foregående konger havde pantsat landet, og kongen havde til opgave at indløse landet. Han fik den nordligste del af Jylland som medgift. Noget af det, som han først opbyggede, var møllerne, der var en god indtægtskilde. Hans datter, dronning Margrethe, der havde gået i god skole hos sin fader, var ikke mindre ivrig, når det gjaldt om at skaffe kronen indtægter.

På en af de få herredage, der havde været i Aalborg, fradømte hun den første kendte ejer af Ridemandsmølle, Mogens Munk, rettigheden til møllen. I egeskabssamlingen på Rigsarkivet opbevares de ældste dokumenter fra Danmark, her i blandt er skødet til Ridemandsmølle. Den nævnes ikke ved sit navn, idet der står, at den blev solgt sammen med Mølgaard. Se under Mølgaard.

Skødet til Mølgaard og nærliggende mølle, her gengivet i fotokopi. Der står: Jeg Mogens Munk, ridder, kundgør med dette mit åbne brev, at jeg skøder, overdrager og afhænder den gård, som hedder Mølgaard i Hornum herred beliggende med møllen, som der til ligger med alt dens tilliggende og rettigheder, som jeg fik af hr. Erik Iversen, og den mølle Gammelvadsmølle og en gård i Asdorp og en landbo, som jeg fik af Jens Ged og Lasse Geds brødre og det til forn arvede fra en, som hed Jens Kanne, til min nådige frue, dronning Margrethe.



Item kendes jeg med dette samme mit åbne brev, at jeg eller mine arvinger ingen rettighed eller tiltale har til Boring i Bygholm len liggende eller noget af det, som der tilhører.

Brevet er forsynet med Mogens Munks segl, og som vitterlighedsvidner anfører han velbårne mand Folmer Jeepsen, hr. Jens Nielssøn til Aunsbjerg, ridder Jep Truelsen, Stig Munk, Jens Svendsøn Bryms, Niels Krabbe og Niels Andersen, hvis segl alle hænger under dokumentet, der er dateret Aalborg, 6. september 1406.

I 1401 havde Mogens Munk været lensmand på Aalborghus, og i 1406 indløste dronning Margrethe Galten herred, som Mogens Munk havde haft i pant, mod til gengæld at han forlenedes med Koldinghus, Rosborg, Bygholm og en gård, der lå ved siden af gården Boller, som han fik på livstid.

Erik Eriksen Gyldenstjerne beklagede senere, „at dronning Margrethe havde for sædvane, at når gode gode mænd i riget havde len af hende, døde, da tog hun bort alt det, hun kunne fange. Således bevises det om

hr. Mogens Munk, at da han blev slagen og mistede liv for hendes skyld, tog hun bort alt det, han ejede af guld, sølv og penge og sagde, at det var kronens, hun havde fanget det, og derfor ville hun beholde det på kronens vegne”.

Mogens Munk var tipoldefader til St. Restrups ejer Gabriels Gyldenstjerne, der sad i den kommission, der efter grevefejden var blevet ned-sat. De skulle dømme de selvejerbønder, der i de 49 herreder i Jylland, havde holdt på den forkerte hest under grevefejden. Her på egnen var kun een, der gik fri. Det var Peder Sørensen Ridemand, der havde givet navn til Ridemandsmølle. Han hørte til lavadelen og havde en overgang været foged hos Mogens Gøye, der juli måned 1534 samlede den jyske adel i Ry kirke for at vælge Christian den III til konge.

Peder Sørensen Ridemand havde sikkert været med i slaget ved Svenstrup den 15. oktober 1534, hvor herremændene led et forsmædeligt nederlag. Peder Ridemand flygtede med de overlevende herremænd til Randers, hvor han blev, indtil kongens hærfører, Johan Rantzau, havde nedkæmpet oprørerne. Peder Ridemand i Volstrup fik lov til at nyde sit bondegods. Han havde sandsynligvis boet på Mølgaard, idet det var en enestegård og ikke var underlagt fællesskabet. Da han var en egenrådige herre, havde han nok ikke haft jord sammen med bønderne i Volstrup. Henrik Blome, lensmandens foged på Hald, der havde tilsynet med kronens gods i Viborg stift, indberettede til kongen, at Peder Sørensen Ridemand uden tilladelse havde bygget en mølle på Gabriel Gyldenstjernes grund. Den fik de ham dog til at fjerne. Det værste var, at Peder Ridemand uden at spørge kongen havde bygget en mølle på kirkens og kronens grund. Møllen var sandsynligvis gået i forfald under grevefejden, og Peder Ridemand havde genopbygget den.

Henrik Blome bad, efter at han havde haft et par mænd til at se på møllen, om at Henrik Rantzau (lensmand på Hald), Peder Ebbesen, Oluf Munk, Christen Friis (Sebberkloster), Gabriel Gyldenstjerne (St. Restrup), Jens Thomsen (landsdommer i Nørrejylland), Hans Paaske, Mikkel Nielsen, Erik Høg (Klarupgaard), Jørgen Friis (Krastrup), Oluf Glob og Christen Glob (Pandum) måtte være med til at indride kongens jord og dømme i sagen. Kongen „syltede” sagen, og efter at Henrik Blome var gået af, besluttede kongen i 1542, at Peder Ridemand måtte beholde møllen, mod at han afleverede jord til kronen. Peder Sørensen

Ridemand var herredsfoged ved Hornum herred ca. 1537 til 1544, og han hørte til de mænd, som lensmandens foged havde svært ved at styre. I flere artikler om Ridemandsmølle nævnes, at den var grundlagt af Jesper Ridemand. Det er ikke rigtigt. Det var historikeren Arild Hvidtfeldt, der levede på Christian den IV's tid, der byttede om på fornavnet af Peder Sørensen Ridemand og bonden Jesper Nielsen, der fangede skipper Klement under en bro over Lindensborg å.

I 1586 indberettede lensmanden på Aalborghus, at der i Aalborghus len fandtes nogle møller og gårde, der havde stået øde, fordi de var sat for højt i landgilde. Her nævnes Ridemandsmølle. Den havde medens Jens Kaas var lensmand i Aalborg fået landgilden nedsat med 4 pund mel. Jens Kaas var lensmand i tiden 1577 til 1579. Det var ikke blevet bedre nogle år senere. Ifølge tingbogen blev der i juli måned 1636 foretaget syn på møllen. I møllen var der en kværnsten 16 greb omkring, 1 langjern ganske forslidt, og de to underste hjul var slette og ødelagte. Der opregnedes, hvor meget materiale der skulle til at gøre møllen i stand. Det stod ikke bedre til med mølledammen, hvor dæmningen var slet, og der var fyldt med skidt i afløbet. Mølleren hed Christen Mortensen. Peder Sørensen Ridemands efterfølger må have overdraget Ridemandsmølle til kronen. I 1645 var Jens Pedersen møller, og i 1655 sad han sammen med Peder Jensen. Det var muligvis far og søn. Møllen var i de to nævnte år under Aalborghus.

Medens Peder Jensen havde møllen, huserede svenskerne her. I tingbogen findes der mange beretninger om overfald på bønderne i landsbyerne omkring Ridemandsmølle. Det var begrænset, hvor meget korn, der kunne komme til mølle.

Da svenskekrigene var forbi, skulle man til at bringe landet på fode igen, og man indførte en ny skat. Den var udregnet på grundlag af de gamle landgilder. I matriklen fra 1664 var Frands Pedersen fæster af møllen, og den var forlenet til Erik Kruse, lensmand på Aalborghus. Ridemandsmølle skulle yde 1 rigsdaler årlig af et stykke øde jord, resten ydes i landgilde, som var 1 fjerdingkar smør, 2/3 får og 1 lam. Den havde i hartkorn 3-0-3-1 1/3 tdr.

I 1683 sad Peder Jensen her som møller. Møllen var, efter at den første matrikel var kommet, blevet udlagt som ryttergods. I modelbogen nævnes, at Ridemandsmølle havde to kværne, som var drevet med over-

faldsvand, der kom fra en bæk, som havde sin begyndelse i nogle vælder mellem Hæsum og Estrup. Møllen havde ingen synderlig mangel på vand, undtagen i langvarig tørke og i frostvejr. Strømmens bredde ved møllen var 2 alen.

Ved møllen var der en ålekiste. Møllen havde en kværn og en maltkølle. Der var ikke ret meget jord til møllen - kun 8 tønder land, men det blev drevet for sig og ikke i fællesskab med andre gårde. Markerne var inddelt i 7 års gøder, heraf brugtes 4 årligt og de øvrige hvilte. I 1683 var markerne inddelt således:

1. Et års gøde norden for lynghøjen besået med byg.
2. Et års gøde ved lynghøjen besået med rug.
3. Et års gøde syd for Guldbæk besået med rug.
4. Et års gøde østen for kæmpegravene besået med havre.
5. Et års gøde østen for sandskredet lå i fælled.
6. Et års gøde syd for sandskredet lå i fælled.
7. Et års gøde øst for tørvegravene lå i fælled.

Ridemandsmøllens jorder blev i 1689 sat 4-1-0-0 td i hartkorn, og selve mølledriften blev sat til 8-4-0-0 td i hartkorn.

I krigs- og portionsjordebogen fra 1696 for oberst Prehns 5. jyske regiment for ryttergodset i Jylland findes en opgørelse over Ridemandsmølle. Dens bygninger bestod af råling (stuehus) 10 fag, laden 11 fag, fæhus 6 fag og stald 5 fag i alt 32 fag. Af husdyr var der kun 2 bæster (heste).

Omkring 1709 blev Christian Berg fæster af møllen. Regimentskriver Rasmus Holmer i Dollerup indberetter om bygningerne, der betegnes til at være „holdt med magt”. Møllehuset bestod af 11 fag, laden 10 fag, stald 5 fag og et rytterhus. Besætningen var blevet udvidet til 4 bæster, 2 stude og 4 køer. Udsæden var på 1 skp. havre og 1 skp. byg.

Omkring 1700 begyndte kronen at skille sig af med ryttergodset i Himmerland. Christian Berg købte Ridemandsmølle den 27.12.1717 for 1417 rigsdaler. I hans tid begyndte det atter at gå fremad for møllerne i Danmark. De havde alle haft en nedgangsperiode i 1600-årene.

Christian Berg blev efterfulgt af sønnen Hans Christian Berg. Hans første hustru Kirsten Christensdatter Nørgaard døde i 1758. Der findes et udførligt skifte efter hende. De havde følgende børn: Christian 24 år studiosus, Christoffer 22 år møllersvend, Christen 18 år, han tjente hos

købmand Plom i Helsingør, Zine 20 år, Maren 14 år og Anne Marie 12 år. Hans anden hustru hed Karen Sørensdatte Mørch. De havde ingen børn.

Hans Christian Berg havde været en driftig møller. Ved hjælp af skifteforvalterens optegnelser kan man se, hvorledes en velhavende møller levede på den tid. Vi vil følge ham gennem stuerne og se, hvad der var. I storstuen var der: 1 malet bord, 1 grøn egekiste med beslag, lås og nøgle, 1 fyrredragkiste med beslag, 1 stor egekiste med fuld beslag, 1 gammelt fyrreskab med egeudhugget dørlås og nøgle, 1 fyrrehængeskab med lås og nøgle, 1 brunmalet træbord, 1 gammelt bord, 4 læderstole, læderlænestol, 1 slagurværk med hus, 1 jernbilæggerovn, 1 glaspyramide og 1 lidet spejl med ramme.

I storstuekammeret var der: 1 gammelt egebord, 1 bilæggekakkelovn og 1 gammel læderstol.

I dagligstuen var der: 1 gammelt fyrrebord med fod, 1 fyrrebord - ringe, 1 liden fyrredragkiste med beslag, 1 egehjørneskab, 1 gammel fyrrekistebænk med 2 rum, 1 fyrrekistebænk med 1 rum, 1 gammel bænk, 1 gammelt egeskrin, 1 gammelt fyrreskrin, 2 gamle lænestole, 2 træstole, 1 træstol, 1 gammel træstol, 4 par stolehynder, 1 fire punds vægt, 1 bilæggerovn med jernfod, 1 ur, 1 spejl med ramme og 1 glaspyramide.

I nystuen var der: 1 egebord med fod, 1 lidet egebord, 1 gammel bænk, 3 gamle stole, 1 gammel overtrukken kiste med beslag, 1 skab med 2 rum, lås og nøgle og 1 glaspyramide.

Af husgeråd var der: 18 sølvkander, 1 krus med låg, 1 lidet bæger, 1 lidet hovedvandsæg, 1 snustobaksdåse og 1 perlekrans, der alle var af sølv. Af messing var der: 4 kakkelovnsbækkener, 1 mindre kakkelovnsbækken, 2 gamle natbækkener, 1 gammel håndkedel, 1 strygejern, 1 tekedel med fyrfad, 1 lidet bæger, 2 gamle lyseplader og m.m.

Den 1.6.1764 solgte Hans Christian Berg, Ridemandsmølle til Peder Lerche, der sad i den kommission, der var med til at forberede udskiftningen over St. Restrups fæstegårde. Der er nævnt flere steder, at Peder Lerche var fæster under St. Restrup, og at møllen havde hørt under herregården. Af ovenstående vil man se, at det ikke er rigtigt. Grunden til fejlen er, at der i St. Restrup godsarkiv findes en opmålingsprotokol fra 1717, hvor Mølgaard, Ridemandsmølle, Lyngbjerggaard og gårdene

i Guldbæk er nævnt. Det var kun Mølgaard, der havde hørt under St. Restrup.

Peder Lerche havde været gift to gange. Hans første hustru hed Anne Kirstine Mørch og hans anden Sine Hansdatter. Han døde den 14.1.1789. De sidste af sine år boede Peder Lerche i Øster Hornum, hvor han ligger begravet.

Den næste ejer var Johan Børgesen Friis, der den 28.6.1781 købte Ride-mandsmølle for 2400 rigsdaler. I en hartkornsspecifikation fra 1789, der fejlagtig nævnes Mads Friis, var møllens hartkorn for ager og eng 0-4-1-0 td, og dens mølleskyld var 8-4-0-0 td.

Grunden til, at mølleskylden var så stor, var, at mølleren havde mange kunder. Selv bønderne fra Nørre Tranders kom til møllen. De havde haft nærmere til Aalborg, hvor der lå flere møller, men de slap for at betale accise (told) ved at køre en omvej til Ridemandsmølle.

Johan Friis må være død inden folketællingen i 1787, da hans hustru Dorthé Cathrine Hass (silhouet, se s. 24) nævnes som enke, og at hun var 40 år gammel. Hun var søster til købmand Niels Hass (silhouet, se s. 17), der sad i den første bestyrelse til Godthaab papirfabrik. Dorthé Cathrine Hass blev anden gang viet til pastor Hans Frederik Bloch (silhouet, se s. 24), som havde Barmer og Sebber præsteembede. Hun døde den 2.3.1809.

Den 26.6.1794 havde rytterløjtnant Henrich Johan Jelstrup købt møllen. Han var født den 9.5.1769 og havde været løjtnant ved Randers dragoner. Han blev den 11.5.1790 viet til Ane Marie Holm f. 17.5.1768. I 1801 havde de 5 børn og 11 tjenestefolk. Den 14. oktober 1802 fik han fæstebrev på den omtalte gård Mølgaard. Den hørte under St. Restrup, men efter branden havde ejeren, Sigfred Raben Levetzau, opgivet at bygge. Han lod Jelstrup overtage fæstet af jorderne. De blev senere købt til Ridemandsmølle.

Den 19.3.1806 havde Jelstrup solgt møllen til forvalter Peter Brink Hulegaard for 4990 rigsdaler. Han lod bygninger brandforsikre. Stuehuset lå i øst-vest og var på 19 fag med en bredde på 15½ alen. 1 etage høj med kælder under 4 fag. Der var grundmuret for i nordre side. Huset bestod af bindingsværk af ege- og fyrretømmer. Der var stue, kammer, køkken og gæsteværelse. Dørene var malede og af hollandsk facon. Ved siden af stuehuset lå møllen med tre nye mølleværker, der alle havde overfaldsvand.



Ridemandsmølle med møllebygningen i baggrunden. Fot. 1985 (C. J. Qvist).

Peter Brink Hulegaard overdrog møllen til Andreas Severin Lund. Hvor mange var der på en stor mølle i de danske møllers „guldalder”? Lad os se på folketællingslisten fra 1834 for Ridemandsmølle.

Andreas Severin Lund, 41 år gift, møller, Frederikke Kaarsberg, 38 år, hans kone, Anne Lund, 65 år, enke, husfaderens moder.

Christen Pedersen, 23 år, ugift, huslærer, Sophie Jeremin 23 år, ugift, husjomfru.

Deres børn: Hans Lund 11 år, Hans Kaarsberg Lund 10 år, Johan Lund 8 år, Sophie Lund 6 år, Niels Juul Lund 5 år, Anne Lund 2 år.

Tjenestefolk: Frederik Halbrecht 25 år, ugift, betjent ved møllen, Ole Nielsen 28 år, ugift, betjent ved møllen, Niels Nielsen 47 år, Anders Christensen 28 år, Christen Larsen 35 år, Jørgen Olsen 23 år, Niels Christensen 17 år, Grethe Andersen 39 år, Else Olesdatter 23 år.

I Lunds tid kom en ny matrikel. Den blev kaldt matriklen af 1844. Ride-mandsmølle havde en gårdsplads og en liden toft vest for Lyngbjerg-gaard, en englod syd for møllen og mølledammen. Mølleskylden var på 8-4-0-0 td. Lodden var på 9 tønder land.

Foruden selve møllen havde han følgende:

Arvefæstet af Mølgaard (Mølgaards jorder på 145 tønder land og to husmandssteder på henholdsvis 36 og 37 tønder land).

Dertil kom en liden lod, som han havde fæstet af Christen Jensen, Lyngbjerggaard. Lodden var på 2 tønder land og lå vest for ovennævnte gård. Den var fæstet på livstid.

Andreas Severin Lund har sikkert bygget det prægtige stuehus, der nu er indrettet til bibliotek og museum for Anders Hunes malerisamling. Materialerne, der blev brugt ved opførelsen, stammer fra den tid. Det er ikke rigtigt, at bygningen skulle stamme fra 1600-årene.

I 1838 solgte Andres Lund Ridemandsmølle til Mourits T. Hagen. Han var i 1840 58 år gammel og hans hustru Christiane Hagen 58 år. De havde 2 børn, Julie og Ludvig, samt en plejedatter Franciska Bang. Den 3.5.1845 købte Conrad Holm Kaarsberg, Ridemandsmølle. Medens han havde møllen, forfaldt den, så han den 19.5.1868 måtte sælge til Zinck. Christian Zinck havde købt Ridemandsmølle for at sikre vandkraften til fabrikken. I 1902 oprettede sønnen Niels Zinck et bageri i den ene ende af avlsbygningerne, der i 1886 var blevet genopbygget efter en brand. Bageriet eksisterede indtil juni 1973.

I 1913 solgte Niels Zincks søn, Christian Zinck, med undtagelse af det gulgrå hus og mølledammen, Ridemandsmølle.

I det gulgrå hus, der ligger ved siden af det gamle stuehus, var møllehjulet og kværnen. Zinck havde en mand til at passe møllen. Den sidste møller var Chr. Pedersen, der døde i 1943. Så sent som omkring 1910 kunne gårdspladsen være fyldt med de ventende møllegæsters vogne. Zincks fabrikker ejer stadig det gulgrå hus og mølledammen. De sidste år Zinck havde Ridemandsmølle, var Peder Qvist f. 1856 d. 1928 forpagter.

Den 1.4.1913 købte Hans Sørensen Ridemandsmølle. Han var født den 3.2. 1879 i Tyrrestrup ved Nibe. Han blev gift med Agnethe Jensen, der var født den 3.3.1894 i Nyrup ved Nibe. I 1915 havde den 38.000 kr. i ejendomsskyld. Gårdens areal var på 100 td, deraf 81½ ager.

Hans Sørensen solgte Ridemandsmølle til Herman Hansen, der kun havde den i kort tid. I 1918 blev den solgt til Søren Pedersen, der havde den til 1933, da han solgte den til et konsortium. Det var Jens Frederiksen Volstrup, Jens Qvist og Jens Enggaard, Godthaab. De solgte året

efter i november måned, møllen til Emil With, der havde den indtil 1942.

Den 1.2.1942 købte Niels Qvist Ridemandsmølle. Ved overtagelsen var arealet på 92 td land. I 1944 var der 9 heste, 21 malkekøer, 30 ungkreaturer, 50 svin og 10 får. Niels Qvist var født den 30.7.1898 og hans hustru Nora Qvist f. Godsk den 22.7.1902. Niels Qvist havde tidligere haft Munkegaarden i Frejlev. Niels Qvist døde i 1968.

Hans hustru Nora Qvist solgte den 1.3.1972 bygningerne samt 4 td land til Aalborg kommune. Den øvrige jord blev forpagtet af sønnen Svend Qvist, Terndrup. Den 1.12.1976 solgte Nora Qvist 16 td land til Aalborg kommune. Det var den del af marken, der ved kommunesammenlægningen i 1970 kom under Aalborg kommune.

Den resterende del, ca. 62 td land, afhændede Nora Qvist den 1.7.1977 til sine børn, Børge Qvist, Svend Qvist og Gulla Qvist Jørgensen.

Mølgaard

På marken ca. 1 km. sydvest for Ridemandsmølle har man i de sidste snes år oppløjet en hel del flade sten, som havde været brugt som sydsten til den forsvundne gård Mølgaard. Den blev den 6.9. 1406 sammen med Ridemandsmølle solgt til dronning Margrethe. Det er nærmere beskrevet under Ridemandsmølles historie.

I modsætning til Lyngbjerggaard og Ridemandsmølle lå Mølgaard i Øster Hornum sogn. Det var en enestegård. Dens marker lå for sig og blev ikke drevet sammen med den nærliggende landsbys marker.

På enestegårde sad som regel selvejerbønder af lavadel. Formentlig havde den gamle ansete slægt med tilnavnet „Ridemand” siddet her. I 1487 og 1499 nævnes Søren Nielsen Ridemand som herredsfoged i Hornum herred, og i 1533 nævnes Peder Sørensen Ridemand i embedet. Under Ridemandsmølle er han nærmere beskrevet. Det var ham, der tales om med udtrykket „Peder Ridemands bageovn”. Engang efter adelhærens nederlag ved Svenstrup, da kongens folk var samlet ved Horsens, sagde den Børglum biskop Stygge Krumpen: „Hvis jeg havde været med til at planlægge slaget ved Svenstrup, var det ikke gået så uheldigt”, - hvortil Erik Banner spydigt bemærkede: „Havde I været ved Svenstrup, var I vel krøbet ind i Peder Ridemands bageovn”. Denne bemærkning var en hentydning til, at den gode biskop nogle uger før,

for at undgå de oprørske bønder havde gemt sig i bageovnen på Voergaard.

Næste gang Mølgaard nævnes er i 1648, da Jørgen Marsvin til St. Restrup pantsatte den til Mogens Arnfeldt og Jacob Grubbe.

Desværre findes ingen oplysninger om, hvornår Mølgaard blev solgt til St. Restrup.

Jørgen Marsvin var også ejer af herregårdene Avnsberg og Marsvinslund. Men da han altid var i pengeforlegenhed, måtte han sælge de to gårde i 1655 og flytte til St. Restrup. Han endte sine dage på Abildgaard i Øster Hornum sogn. Det er ham, der er nævnt i Blichers noveller Tre helligaftener og i Æ Bindstouw.

Da Mølgaard blev pantsat i 1648 sad Jens Madsen her som fæster. Han var også fæster i 1664, da gården fik sin nye matrikel.

Jens Madsen skulle i landgilde yde følgende: 1 ørte rug, 1 ørte byg, 1 ørte havre, 1 lispung smør og 1 svin.

Jens Madsen skulle i landgilde yde følgende:

1 ørte rug, 1 ørte byg, 1 ørte havre, 1 lispund smør og 1 svin.

1 ørte rug = 10 skp.

1 ørte byg = 12 skp.

1 ørte havre = 20 skp.

Gården havde i hartkorn 5-5-3-1 6/7 td.

Mellem 1664 og 1683 havde han overgivet fæstet til sønnen Mads Jensen, der sad på gården sammen med Christen Jensen og Christen Christensen.

Markerne blev i 1683 første gang opmålt af konstruktøren Frederik Madsen Amerbach og indført i matrikelprotokollen af Stygge Thomsen. Der var 10 vange eller gøder. Markerne lå mod øst til åen, der kom syd for Guldbæk, mod den vestre side til Volstrup hede og den sydligste ende til Guldbæk hede. Der blev på vangene i 1683 dyrket følgende:

1 Et års gøde norden for Sandskredet blev besået med byg.

2 Et års gøde norden for Dalhøj blev besået med rug.

3 Et års gøde kaldet Røfdn blev besået med havre.

4 Et års gøde ved Stenhøj blev besået med med havre.

5 Et års gøde, som var det nordligste, blev besået med havre.

6 Et års gøde syd for gården lå i fælled.

7 Et års gøde udi Stenbanken lå i fælled.

8 Et års gøde norden for Stenbanken lå i fælled.

9 Et års gøde vesten for engen lå i fælled.

10 Et års gøde norden for Guldbæk mark lå i fælled.

Gården havde tørveskær og lyng til fornødenhed. På gården fik man sit korn malet i Ridemandsmølle, lidt i Øster Mølle og Støvring mølle.

Mølgaard blev i 1683 tildelt 4-3-2-2 td. i hartkorn.

Det opdyrkede areal var på 48 tønder land.

Mølgaards markskel begyndte i vestre side af åen i Guldbæk, hvor en skelsten fandtes, og skellet løb langs med åen til en bro kaldet Graasten bro. Mod syd og vest var Guldbæk- og Volstrup heder, hvorimod skellet mod nord stødte op til Ridemandsmølles mark.

I 1719 blev det påbudt, at der på alle kongelige og private godser skulle holdes fæsteprotokol. I St. Restrups første fæsteprotokol blev Christen Christensens fæstebrev indført den 22.6. 1719. Da havde han allerede fået fæstet overdraget efter sin forgænger Mads Jensen, hvis enke han havde taget til ægte. Ifølge skiftet efter en af sønnerne havde hun tre børn. De var „avlet af een moder men af to fædre”. Christen Christensen må være død inden 1724, idet der i en lægdsrulle over nationalinfanteriet nævnes en Christen Christensens enke, og at gården havde i hartkorn 4-3-2-2 td. Hun døde i 1737 og blev 86 år gammel.

Den 20.3.1736 fik sønnen Niels Christensen af Christian Frederik Levetzau, St. Restrup, overdraget fæstet, som hans fader Christen Christensen sidst havde i fæste, og hans enke på grund af alderdom havde afstået. Niels Christensen var gift med Kirsten Andersdatter, der døde i 1765. Ifølge skiftet efter hende nævnes, at stuehuset var på 14 fag, laden på 21 fag, kohuset på 5 fag og det østre hus, som var hugge- og vognhus, var på 6 fag. Besætningen bestod af 7 heste, 4 køer, 1 stud, 2 kvier, 3 kalve, 29 får, 12 lam, 1 so, 3 grise og 3 gæs.

Niels Christensen og Kirsten Andersdatter havde ingen børn. Det sidste år af sit liv boede Niels Christensen på aftægt hos sin efterfølger. Han døde i 1770.

Efterfølgeren hed Peder Nielsen. Han fik fæstebrev den 26.9.1765 af enkegravinde Sophie Hedvig Levetzau til St. Restrup. Peder Nielsen var gift med Inger Nielsdatter, der var datter af gårdmand Niels Viffertsen og hustru Anne Andersdatter i Nøtten. Ifølge folketællingen 1787 var han 51 år gammel. De havde en tjenestekarl og 5 børn.

Omkring 1800 brændte Mølgaard. St. Restrups ejer Sigfred Victor Raben Levetzau opgav at opbygge gården. Den 11.9.1801 fik han kongelig bevilling til at nedlægge den, mod at han opførte to huse i stedet for. Den 4.10.1802 overdrog Raben Levetzau fæstet af de to huse og af Mølgaards jorder til løjtnant Henrik Johan Jelstrup, Ridemandsmølle. Den nedlagte gård (Mølgaards jorder og de to huse) blev en arvefæstegaard under St. Restrup. Det var en fæsteform, hvor fæsteretten overførtes fra fæsteren til hans arvinger. Fæsteren havde undertiden ret til at pantsætte eller sælge fæstegården.

Da Møller Andreas Lund mellem 1818 og 1844 havde overtaget fæstet af Mølgaard, kom matriklen af 1844. Her kan man se, hvad der havde hørt til Mølgaard.

Gårdens arealer var blevet inddelt i tre matrikler.

Matrikel nr. 1 havde Andreas Lund, Ridemandsmølle, som bruger. Det var en samlet lod på 145 tønder land. Det var den østlige del af Mølgaards jorder.

Matrikel nr. 2 havde Andreas Lund, Ridemandsmølle, som bruger, og han havde fæstet den til Berent Andersen. Det var en samlet lod på 36 tønder land. Det var den nordvestlige del af Mølgaards mark.

Matrikel nr. 3 havde Andreas Lund, Ridemandsmølle, som bruger, og han havde fæstet den til Jacob Andreasen. Det var en lod på 37 tønder land.

Før udstykningsen i 1801 havde der i alt hørt 218 tønder land til gården. Den øde gård havde som arvefæstere ejerne af Ridemandsmølle. De forskellige ejere af møllen havde, siden arvefæstet blev oprettet i 1802, i årlig afgift betalt 14 rigsdaler, 3 mark og 8 skilling i arvefæste til St. Restrup.

Medens Zinck havde Ridemandsmølle fra 1868 til 1913 ophørte gården med at være en arvefæstegård under St. Restrup. De to tidligere husmandssteder blev solgt fra, og på Mølgaards marker blev der oprettet fire nye ejendomme.

Det eneste, der nu er tilbage af minder om Mølgaard er navnet Mølgaards mark. I sognet findes en anden gård, som hedder Mølgaard. Ejeren havde givet gården navnet Mølgaard efter slægten. De kan føre deres aner tilbage til den første fæster Jens Madsen på Mølgaard.

Lyngbjerggaard

Lyngbjerggaards historie begyndte på samme tid som Mølgaard og Ridemandsmølle.

Den første kendte ejer var Thomas Thomsen. Han nævnes i 1418 og havde formentlig hørt til den vendsysselske slægt Sehested, idet de førte samme våben. Skjoldet var blå med tre hvide søblade. Han var væbner og hørte til lavadelen. Fra gammel tid havde væbnerne haft pligt til hærfærd, leding, når kongen bød. De slap for at betale skat. Men da man indførte det tunge væbnede rytteri, sank de ned i bondestanden, hvor de holdt sig som selvejere. Det var gerne dem, man brugte som herredsfogeder.

Formentlig havde Thomas Thomsen for sin sjæls frelse skænket Lyngbjerggaard til Ø kloster (Herregården Oxholm nord for Limfjorden). I det ældste dokument fra herredet, fru Gro's testamente fra 1268, får vi et glimt af middelaldermenneskets tankegang. „Efterdi det er det menneskelige væsens svagelige skrøbelige vilkår uafsladeligt at haste mod dødens porte, og intet er mere uvist end dødens time, er det nyttigt, ja nødvendigt med fast og stadig hånd at arbejde i tide på at samle gode gerninger, så at man i evigheden kan modtage sejrsprisen fra Gud”. Igennem hele middelalderen og langt op i 1700-tallet nævnes Lyngbjerggaard sammen med Topsgaard.

Gerlof Mortinson prior i Ø kloster og priorinde Edele mageskiftede den 25.11.1462 Topsgaard, som var øde, og en gård i Svenstrup sogn til Aalborg Helligåndskloster. Gårdene var formentlig Lyngbjerggaard.

I en genpart af et dokument (vidisse) beskrives en markskelssag i 1474. Her blev Lyngbjerggaard og Topsgaards „grænser” nøje beskrevet.

Den 15.7.1493 tog Aalborg Helligåndskloster lovhævd på gården.

„Søren Nielsen foged på Hornum herredsting. Henrik Skel sognepræst til Sønderholm, Mikkel Lauritsen s. st., Las Matisen, Niels Lauritsen i Hornum og Palle Gravlev. År 1490 mandag efter Knud- og Kjeldsdag på Hornum Herredsting fik hr. Anders Persen præst og prior i det Helligåndskloster i Aalborg et tingsvidne af 8 dannemænd Nis Lauritsen, Las Sørensen, Christen Lauritsen i Volstrup, Nis Nielsen, Michel Laursen, Per Andersen, Christen Flæsk og Las Mortenson i Molbjerg, hvilke vidnede, at de så og hørte samme dag på førnævnte ting, at sandemænd af samme herred kundgjorde deres lod, som de har gjort om Topsgaards

mark og Lyngbjerg mark, og de svor Topsgaards mark til en del til det Helligåndshus og den trediedel til Aagaards bygsted, som hører Mortens kirke til i Svenstrup. Item vidnede 8 dannemænd, at fogeden og menige herredsmænd tilstod, og vitterligt er, at foreskrevne det Helligåndshus mark for sin del og to dele af Lyngbjerg til den Helligåndsgaard i Svenstrup (det er formentlig Frederikshøj), som Jeppe Nielsen iboede, siden Per Jensen gjorde sin lovhævd til Topsgaard og Lyngbjerg.

I 1534 havde hospitalsforstander Peder Jensen en retssag med Peder Sørensen Ridemand, der under grevefejden havde fået Topsgaard i pant. Da han ikke ville af med pantet, blev han dømt til at aflevere det. I 1616 hjalp de fæstebonden Morten Jessen til Lyngbjerggaard og bonden Jes Buus i en sag mod Niels Krabbe til Torstedlund, der på sin fæstebonde Søren Svendsens vegne førte en sag om pligten til at vedligeholde en bro mellem Hæsum og Estrup. .

Hospitalet måtte i 1630 igen støtte sin fæster Jens Lauritsen på Lyngbjerggaard. Han var blevet indstævnet ved Hornum herredsting, hvor han blev dømt til at fremskaffe eller erstatte et par pistoler tilhørende fru Helveg Kaas til St. Restrup. Han skulle have givet dem Jens Lauritsen i forvaring i ufredstid. Han vægrede sig ved dette, idet han oplyste, at pistolerne og andet gods var blevet ham fraplyndret af rigets fjender af et kompagni, der havde deres kvarter i Løgstør.

Det var svenskerne, Christian den IV førte krig imod. Da svenskekrigene var ovre, var landet blevet så forarmet, at man skulle have nye skatter. Der blev indført skat på jord. Det var den såkaldte hartkornsskat. Matriklen af 1664 blev udarbejdet.

Ifølge matriklen var Lyngbjerggaard og Topsgaard af hospitalet fæstet til Niels Madsen. Lyngbjerggaard havde i hartkorn 3-7-1-2 1/7 td. Gården skulle i landgilde yde 2 ørte byg, 1 svin, samt 1 mark og 4 skilling. Hertil kom den nordligste af Topsgaards ejendom. Den havde i hartkorn 6-3-0-2 6/7 td. Den skulle i landgilde yde 1 ørte rug, 1 ørte byg, 1 ørte havre, 2 pund smør og 1 svin, samt 2 mark og 4 skilling.

I 1680 havde Niels Madsen fået Peder Nielsen og Søren Marchusen som medfæstere. Lyngbjerggaard og Topsgaard havde tilsammen i hartkorn 10-2-2-2 td. Hertil kom en ejendom som kaldes Kirkens boels jord, der var matrikuleret til Svenstrup kirke til vin og brøds underhold.

I 1683 var Niels Madsen forsvundet, og det var kun Søren Marchusen

og Peder Nielsen, der havde fæstet. Gården blev tildelt 6-4-0-0 td. i hartkorn.

I 1683 blev Lyngbjerggaards marker for første gang opmålt. Det var følgende:

Rønnehøjsgøde

På vangen blev der sået 1 kær byg, 1 kær rug og 2 kær havre. Den hvilte i 5 år. Jorden var bedst til rug.

Langagerårsgøde

På vangen blev der sået 1 kær byg, 1 kær rug og 2 kær havre. Den hvilte i 5 år. Jorden var bedst til havre.

Raaagersgøde

På vangen blev der sået 1 kær byg, 2 kær rug og 2 kær havre. Den hvilte i 5 år. Jorden var bedst til byg.

Vestertoftmarksgøde

På vangen blev der sået 1 kær byg, 1 kær rug og 2 kær havre. Den hvilte i 5 år. Jorden var bedst til havre.

Østertoftmarksgøde

På vangen blev der sået 1 kær byg, 1 kær rug og 2 kær havre. Den hvilte i 5 år. Jorden var bedst til havre.

Store Stenårgøde

På vangen blev der sået 1 kær, 1 kær rug og 2 kær havre. Den hvilte i 5 år. Jorden var bedst til byg.

Der var i alt 67 tønder land.

Mellem 1689 og 1696 brændte Lyngbjerggaard. Den stod en tid øde. Den 21.9.1696 blev den fæstet til Niels Pedersen, der var født i Svenstrup. Han slap for afgifterne i 5 år, mod at han til gengæld opførte nye og forsvarlige bygninger. Når de 5 år var gået, skulle hospitalet igen have afgift af gården. Niels Pedersen var gift med Kirsten Kristensdatter. Han døde i 1724.

I skiftet efter Niels Pedersen nævnes, at de havde 6 børn. Det var Christen Nielsen 18 år, tjenende hos hr. oberstløjtnant von Holstein i Svenstrup, Peder Nielsen 16 år, tjenende hos Jens Bonderop s. st., Jens Nielsen 9 år, Kirsten Nielsdatter 24 år, Margrethe Nielsdatter 21 år og Johanne Nielsdatter 12 år.

Niels Pedersen kunne ikke klare genopbygningen af gården. Han måtte gå fra den i armod.

Den 16.8.1724 fæstede Hospitalet gården til Jens Sørensen, der var født i Sørup. På hans fæstebrev nævnes både Lyngbjerggaard og Topsgaard. Omkring 1760 forsøgte oberstløjtnant Detlef von Wedelfeldt at købe Lyngbjerggaard af Aalborg Hospital, idet den daværende hospitalsforstander G. C. Trap gjorde gældende, at man på ingen måde skulle afstå Lyngbjerggaard, idet bønderne derfra gjorde hoveri til ladegården, og særlig, fordi de havde pligt til at grave og bjerge den udmærkede ildning i den nærliggende Sørup hede. Et forhold, der vedblivende var af største vigtighed for Hospitalet, da brændslet blev dyrere at købe. Samtidig henledte han opmærksomheden på, at der på gården boede en dygtig bonde, som havde drevet den op fra øde stand. Skulle han nu jages bort blot, fordi en anden fik lyst til gården, ville det give en egen eftertanke hos andre hospitalsbønder. Skulle han intet nyde for det sure sved og arbejde, ville efterladenhed og slet forhold blive følgen.

Jens Sørensen var gift med Mette Jensdatter. Ifølge et skifte fra 1763 havde de to børn. Jens Jensen 32 år og Søren Jensen 30 år.

Den 2.11.1763 afgav Jens Sørensen fæstet til sønnen Jens Jensen, der var født på gården. I fæstebrevet nævnes både Lyngbjerggaard og Topsgaard. De to gårde havde tilsammen i hartkorn 6-4-0-1 td. Hertil hørte et gadehus i Svenstrup, der i hartkorn havde 1 fk. og 2 alb. I hartkornsspecifikationen fra 1778 nævnes Topsgaard for sidste gang. De to gårde havde tilsammen 8-1-2-0 td. i hartkorn.

Jens Jensen døde den 27.2.1789. Han blev 56 år gammel. Den 19.3.1789 blev der holdt skifte efter ham. Vi vil se, hvorledes en veldyrket fæstegaard var på den tid.

Lyngbjerggaard efter 1789.

I dagligstuen var der 1 fyrrbord, 1 jernbilæggekakkelovn, 2 træstole, 1 dejtrug, 1 24 timers stueur, 1 gammel fyrrkiste, 1 hjørneskab, 2 mes-

singlysestager, 2 tinkrus, 2 tintallerkener, 2 lysestager, 1 jernbismer og 1 rivejern samt to nagelfaste sengesteder.

I den sønderste stue var der 1 lille fyrrebord, 1 jernbilæggekakkelovn, 1 rok, 1 lille egedragkiste, 1 strikkeskrin, 1 syskrin, 1 lille stentavle, 1 brunmalet fyrrekiste, 1 taburet, 1 bliklygte og 1 lille hængeskab, samt to nagelfaste sengesteder.

Derforuden var der saltkammeret, køkkenet med et åbent ildsted og karlenes kammer med to nagelfaste sengesteder.

Stuehuset bestod af 13 fag, fæhuset 16 fag, laden 19 fag og fårestien 6 fag. Ude i staldene stod 9 heste, 4 køer, 4 kvier, 2 stude, 3 kalve, 40 får, 2 søer og 20 høns. Ude i haven stod 3 bistader, som fæsteren delte med Søren Yde i Ellidshøj.

Jens Jensen var gift med Anne Jensdatter. De havde ifølge skiftet i 1789 følgende børn: Mette Jensdatter 14 år, Ane Marie Jensdatter 9 år og Jens Jensen 7 år.

Der blev holdt skifteforretning flere gange. Imellem første og anden nedkom Anne Jensdatter med en søn. Han blev opkaldt efter faderen og blev kaldt Jens Jensen.

Den 17.2. 1790 fæstede hospitalsforstander G. C. Trap Lyngbjerggaard til Jens Nielsen Meilby mod at han ægtede forgængerens enke. Jens Nielsen var da 43 år gammel og havde gået soldat for Hospitalet.

Jens Nielsen og Anne Jensdatter blev viet den 12.2.1790.

Den 4.2. 1795 købte Jens Nielsen Lyngbjerggaard til selveje. Den blev købt sammen med 1 hus i Svenstrup for 1050 rigsdaler.

Jens Nielsen døde i 1804 kun 59 år gammel. Hans enke Anne Jensdatter solgte den 9.3.1805 gården til sin ældste søn Jens Jensen for 1050 rigsdaler.

Den 6.7.1822 solgte Jens Jensen Lyngbjerggaard til Christen Jensen på den betingelse, at ejendommen ikke måtte henlægges under en hovedgaard eller et andet gods, men skulle bestandig være en selvejergård. Han solgte den for 1800 rigsdaler.

Ved salget af Lyngbjerggaard i 1822 udskilte Jens Jensen 35 tønder land og opførte Lyngbjerghus, Guldbækvej nr. 35.

Medens Christen Jensen havde ejendommen, kom matriklen af 1844. Gården havde en samlet lod omkring sig, begrænset af Nørre- og Sønder Svenstrup mark mod nord og øst samt mod vest og syd af Volstrup- og

Guldbæk mark. Gården var på 216 tønder land og havde 7-0-2-2½ td. i hartkorn.

Christen Jensen, der var fra Bælum, døde i 1853 og hans enke Anne Sørensdatte, der var fra Skørping, blev den 14.5.1853 viet til ungkarl Christen Andersen Oustrup f. den 25.9.1807 i Aars sogn. Den 17.12.1853 fik han skøde på gården.

I 1869 skete en trist begivenhed, der på afgørende vis fik betydning for familien. Stedsønnen Søren Christensen, der blev kaldt Søren Oustrup, havde forelsket sig i en pige fra Poulstrup. Hun ville imidlertid ikke have noget med ham at gøre. Herover var han blevet så fortvivlet, at han mødte op og skød gennem døren i hendes forældres hjem. Hun blev ramt af et dræbende skud. Søren Oustrup gemte sig først i halmen i laden på Lyngbjerggaard, senere flygtede han til Sønderjylland, hvor han blev pågrebet. Han fik livsvarigt fængsel og sad i mange år i Horsens tugthus.

Hvert år rejste Christen Oustrup over til kongen for at få ham benådet, men det lykkedes ikke. Medens han var på rejse levede han af pandekager, som han havde i en lille skuldertaske.

Christen Oustrup udstykkede i 1881 de to gårde Vestertoftmarksgaard og Østertoftmarksgaard. De to gårdes marker, der lå mellem Zincksvej og Ridemandsmøllevej blev pløjet for første gang i 1885.

Den 24.12.1881 solgte han Lyngbjerggaard til stedsønnen Jens Christensen og gik på aftægt.

Det var formentlig Christen Oustrup, der havde bygget det lille gule hus i Lyngbjerggaards have. Det blev kaldt „Ruder es” på grund af det firkantede vindue i gavlen. Huset er nu nedrevet.

Den 12.4.1890 solgte Jens Christensen gården til Marie Elisabeth Larsen fra Aalborg. Hun havde Lars Christian Svendsen som bestyrer. Hun afhændede i juli måned samme år gården til Christen Thostrup Buus f. 30.4.1852 d. 12.5.1935. Han blev den 8.11.1878 viet til Mathilde Larsen f. 6.11.1855 d. 17.1.1936.

Den 8.11.1913 solgte han gården til Andreas Hansen.

Lyngbjerggaard var i tiden 1913 til 1940 i handel mange gange. I denne periode havde Andreas Rasmussen, Edvard Nørkær Christensen, Lars Winther, Chr. Skov, Jørgen Chr. Skov og Peder Johannes Carstensen været ejere af gården.

Den 16.11.1940 solgte Peder Johannes Carstensen Lyngbjerggaard til Karl Nørgaard Jensen fra Frejlev. Ved overtagelsen af gården var der kun 33 tønder land tilbage af den førhen så store gård.

I 1944 var besætningen på 2 heste, 7 køer, 10 unglyskreaturer og 20 svin. Bygningerne var blevet opført i 1890. Stuehuset blev moderniseret, og der blev imidlertid elektrisk lys og kraft. Karl Nørgaard Jensen f. 28.8.1905 var gift med Jenny Nørgaard Jensen f. 7.11.1904, datter af Kristine og Kr. Godsk.

Den 1.11.1958 solgte han Lyngbjerggaard til svogeren Niels Qvist, der også ejede Ridemandsmølle.

Godthaab papirfabrik

I slutningen af 1700-tallet havde man kun vandkraften som energikilde. De første fabrikker blev anlagt ved åerne. I beskrivelser af industriens historie nævnes de første fabrikker langs med Mølleåen nord for København. Her lå 3 papirfabrikker, 1 klædefabrik og nogle kornmøller. De færreste tænker på, at Aalborg også har haft sin Mølleå - nemlig Guldbækken - Østerå.

Umiddelbart før 1797 var en kreds af Aalborgs borgere fortrinsvis købmænd samlede for at danne et interessentskab. Der blev oprettet 168 aktier à 125 rd. Hermed var den fornødne kapital skaffet til, at man kunne bygge en papirfabrik. Den blev anlagt ved Guldbækken ikke langt fra Ridemandsmølle.

Den første bestyrelse bestod af følgende:

Christoffer Qvist f. 29.3.1757 i Grenå, som søn af toldbetjent og byskriver Christen Jensen Qvist. Han kom til Aalborg og blev ansat som fuldmægtig ved Aalborg amtstue. Han var gift med Ingeborg Jelstrup, der var søster til løjtnant Henrich Johan Jelstrup, som ejede Ridemandsmølle. I 1794 anlagde han en oliemølle og blev tillige ejer af Scheelsminde. Her døde han den 20.5.1815.

Johan Christian Seip var landinspektør. Han blev født i 1740. Han havde sikkert udskilt jorderne, som bestyrelsen formentlig havde købt af Henrich Johan Jelstrup til Ridemandsmølle. Seip blev i 1778 viet til Marie Nielsdatter Illum. Johan Christian Seip døde i Aalborg den 28.5.1808. Mikkell Jeeg var født i 1745. Han tog borgerskab som købmand i Aalborg 1777 og var overkøbmand fra 1798 til 1801. Fra sin købmandsgård i

Vesteraagade drev han en omfattende handel. I 1781 havde han fået kongelig bevilling til at anlægge en tobaksfabrik i Aalborg. Mikkel Jeeg døde den 30.6.1805.

Niels Hass var født i 1739 (silhouet, se s. 17-18) som søn af degnen i Holme - Tranbjerg sogn ved Aarhus. Niels Hass nedsatte sig som vinhandler i Aalborg. Han tog borgerskab i 1771 og fik sin forretning i Bispensgade. Han blev i 1772 første gang viet til Cathrine Aagaard, datter af præsten i Julstrup præstegård Laurits Aagaard. Han blev anden gang i 1777 viet til Helvig Kirstine Krog (silhouet, se s. 17), datter af forpagter Laurits Krog. Niels Hass døde den 24.9.1801.

Den 8. februar 1797 fik bestyrelsen af kong Christian den VII privilegium til at drive papirfabrikken.

Privilegium

Vi Christian den Syvende af Guds nåde, konge til Danmark, de venders og goters hertug udi Slesvig-Holsten, Ditmarsken og Oldenburg gør alle vitterligt, at Vi på indkomne allerunderdanigst ansøgning fra Os elskelige, Vores agent Christoffer Qvist og forrige landinspektør Johan Christian Seip samt købmændene Michal Jeeg og Niels Hass af Aalborg som privilegium til en papirfabriks oprettelse og drift i Aalborg amt, og vores generallandøkonomi og kommercekollegium derom ligeledes gjorde forestilling allernådigst at have bevilget og tilladt, ligesom Vi hermed bevilge og tillade, at benævnte interessenter må i førømtalte amt, anlægge og drive en papirfabrik til forfærdigelse af alle slags fine og grove skrive og andre papirer uden undtagelse med de samme rettigheder, som papirfabrikkerne i almindelighed er forundte. I hvis følge de på benævnte fabrikker tilvirkede papirer, når de er forsynede med fabrikkens mærke og fornøden passerseddel, må i vore riger og lande frit indføres til at forhandle de af den forfærdigede varer i store og små partier samt rettighed til den behøvede kludesamling ikke ved udelukkende privilegier måtte være indskrænket. Skulle imidlertid nogen klage til bemeldte vores generallandøkonomi og kommercekollegium indkomne, da skulle de forpligtigede være ud i denne sag og for så vidt, som privilegiets ordforklaring angår, samme kollegiums afgørelse at underkaste sig uden videre proces eller lavmål.

I 1799 byggede man fabrikken og antog købmand Peder Borreschmidt til at være leder af fabrikken. Han blev født i 1754 i Tørring sogn og blev omkring 1780 købmand i Aalborg. Hans købmandsgaard lå i Vesteraa-gade 21. Han var en af de få købmænd, der kom over krisen, som kom efter Napoleonskrigene. Han døde i 1831 og efterlod en anselig kapital til sine arvinger.

Peder Borreschmidt skulle indsende indberetninger om fabrikkens drift til amtstuen i Aalborg. Omkring 1808 skrev han, at fabrikken var anlagt i året 1800 og var meget godt indrettet med 2 hollandske maskiner og 1 bøtte, men at man havde det beklagelige uheld, at man havde for lidt vand, så dens maleværk kun kunne anvendes i 6 timer og i de andre 6 måtte samle vand.

Man fabrikerede simpelt skrivepapir, pak- og makulaturpapir, der oparbejdedes af indenlandske materialer af vore jyske forbrugere, derfor kunne man kun frembringe simpelt papir. De fine klude, ikke blot de udenlandske, var for kostbare. Derfor havde fabrikken ingen indtægt, og den stod for at blive nedlagt.

Papirfremstillingen

Råemnet for papir er stoffet fra planternes cellevæv. Til fremstillingen anvendes klude af linned, hamp og bomuld. Til kludenes findeling havde man en maskine, som var opfundet i Holland, derfor kaldte man den en hollænder. Da man skulle bruge mange klude, blev indsamlingen og handelen en vigtig beskæftigelse for samlere og opkøbere.

Når kludene var indsamlede, skulle de ordnes, og det skulle gøres meget omhyggeligt. Jo mere slidte og jo oftere kludene var blevet vasket, desto bedre var de som råemne for papirfabrikationen. Linnedklude var de bedste, hvorimod klude af uld kun kunne anvendes til grovere eller dårligere papirsorter.

De forskellige sorter krævede forskellig bearbejdning. Man brugte at lade kludene ligge i en stor dyng. De blev fugtet med vand. Herved opstod der en gæringsproces, der bevirkede, at cellulosen lettere udskiltes fra de øvrige plantestoffer. Kludene skulle først efterses og befries for knapper og læg, derpå blev de af kludeskæreren skåret i små stykker med en langkniv. Den finere skæring foregik i en skæremaskine, og derefter fulgte en rensning for sand, støv og lignende. Rensningen fore-

gik i en roterende maskine, hvorved urenhederne slynges ud i en omgivende trækasse. Til yderligere rensning brugtes en kedel, hvor kludene i seks til tolv timer bearbejdedes med vand tilsat soda eller lud. Under denne proces mistede kludene deres farvestof.

En hollænder er en findelingsmaskine, bestående af en valse eller tromle, der i reglen var af egetræ. På valsen var der anbragt et halvt hundrede knive imod andre knive af stål eller bronze. Når valsen drejede rundt arbejdede disse knive, som kunne hæves og sænkes i et kar fyldt med rindende vand.

Når kludene havde været i maskinen i nogen tid, var de helt sønderdelte. Det krævede betydelig kraft at drive en hollænder. Når massen kom fra hollænderen blev der tilsat porcelænsler, gips og berlinerblåt. Herefter kom det i bøtten og derfra over i forkarret, hvor det ikke måtte blive klumpet, hvorfor det var under stadig omrøring. (De granitkugler, der ligger i haven til Zincks fabrikker har formentlig været brugt her). Massen skulle holde en temperatur fra 50 til 80 grader. Den blev brugt til at komme i rammerne, hvor de enkelte papirark blev dannet. Når rammerne var blevet fyldt, måtte de holdes aldeles vandret, medens de blev rystet, hvorved massen blev filtreret. Det fugtige papirark kunne herefter udtages og aftrykkes, ved at man anbragte det mellem papirplader. På den måde arbejdede 2 mand hele tiden med formningen. De kunne på ca. 12 timer lave 1200 til 6000 ark.

Filtpladerne med de indlagte papirer samledes i stabler på ca. 180 ark og anbragtes i pressen, hvor de befriedes for den største del af det vedhængende vand. Herefter blev papiret skilt fra filten og blev lagt i stabler og underkastet en ny presning - undertiden flere. Den endelige tørring foregik på loftet.

På tegningen over Godthaab papirfabrik (s. 83) ser man tydeligt lem-mene, der blev åbnet, når man hængte papir til tørre. Man havde tørre- rum oven på hovedbygningen og fabriksbygningen. De snore, hvorpå tørringen foregik, var som regel af hestehår - eller kokusbast.

Hvert ark måtte nøje efterses. Det fejlfri papir glittedes i et valseværk mellem zinkplader og blev endelig optalt i bøger og ris. Papiret var håndgjort (bøttepapir), og fremstillingen var langsom. Meget af det papir, som kom fra Godthaab papirfabrik var forsynet med fabrikkens vandmærke (s. 55).

Vandmærket påførtes arket i en af formene, der i modsætning til alle de andre var forsynet med et metalpladerelief. Hvor relieffet havde været blev der et hul i papiret. På begge sider af det hullede papir blev der limet et helt stykke. Herved fremkom vandmærket, når det holdtes op imod lyset.

Kort efter fabrikkens anlæggelse havde man fået en ny bestyrelse. Der var kun Christoffer Qvist tilbage.

Peder Borreschmidt, der allerede er omtalt, indtrådte sammen med følgende:

Oluf Christensen (silhouet, se s. 20) var født i Lynderup i Rinds herred i 1739. Han lærte handel hos købmand Jens Schou i Aalborg og tog borgerskab i 1772. Han havde sin forretning i Vesteraagade, senere flyttede han til Nytorv 14, hvor han havde anlagt en sæbefabrik. Han blev ejer af Frederikshøj i Svenstrup. Oluf Christensen døde i 1817.

Jacob Kjellerup blev født i 1760 i Aarhus, søn af købmand Jens Nielsen Kjellerup. Han var en tid ansat i broderen Laurits Kjellerups forretning, indtil han i 1785 fik sin egen købmandsforretning mellem Vesteraa og Jomfru Ane Gade, den senere Klingenbergerske gård, hvis bygninger man kan se i Den gamle By i Aarhus.

Senere boede han i Gabels gård, Slotsgade 14, hvor den gamle politistation lå. Jacob Kjellerup drev en omfattende købmandsvirksomhed og blev så velhavende, at han kunne erhverve herregården Visborggaard. Han døde den 29.10.1831.

Peder Bønnelykke blev født i 1768 i Gaarslev sogn ved Vejle. I 1801 var han blevet spindemester i Mikkel Jeegs tobaksfabrik, Østeraagade 8, der hvor Turistforeningen nu har til huse. Efter Mikkel Jeegs død i 1805 købte Peder Bønnelykke fjerdeparten af tobaksforretningen. Senere købte han en lille gård Tornstedet i Vejgaard. Her døde han den 30.7.1849.

Papirfabrikkens arbejdere og dens produktion

De startede meget beskedent. De antog Frederik Ring, som bestyrer af fabrikken. Han var i 1801 28 år gammel. Hans hustru Ane Marie Kronholm var 27 år gammel. Til at hjælpe sig havde han to tjenestefolk og faderen Andreas Ring, der var 69 år gammel.

Ifølge Peder Borreschmidts indberetninger til amtstuen var i 1809 beskæftiget 6 fabriksarbejdere og 2 daglejere. Man producerede årligt i gennemsnit ca. 2100 ris papir.

I en salgsannonce i Jyske Efterretninger nævnes at, man lavede postpapir, fint skrivepapir, middel skrivepapir, kladdepapir, stor kardus og mindre karduspapir, 4 til 8 punds pakpapir, makulaturpapir og pap. Efterspørgselen efter papir fra Godthaab papirfabrik var desværre ikke stor. Papiret var af omtalte grunde dårligt. Det var ikke hvidt, men farvet gult af Guldbækkens okkerholdige vand.

I 1819 ansøgte man om skattefritagelse. Peder Borreschmidt og Jacoby Kjellerup var nævnt i ansøgningen. Man havde i de sidste 5 år årligt tabt meget betydelig ved fabrikkens drift. Desuden havde ejerne i mange år ingen renter fået af den kapital, der stod i anlægget. Da afsætningen af papir så godt som var standset, havde man fra 1. oktober 1818 været nødsaget til ganske at standse værket og afskedige folkene.

Herefter lå fabrikken stille indtil 1820, da den blev købt af en indvandret papirmagersvend fra Mecklenburg i Tyskland. Johan Frederik Pirtzel var født i Strelitz i 1781.

Peder Borreschmidt, Jacob Kjellerup og Peder Bønnelykke overdrog skødet til Pirtzel for 12000 rd. sølv.

Selv om der var krisetid efter Napoleonskrigene, havde fabrikken sin bedste periode under hans ledelse. Den 28.11.1828 fik han bygningerne takseret af brandforsikringen. De bestod af følgende:

En toetagers bygning i syd - nord 17 fag lang og 12½ al bred. Tømmeret var af fyrretræ. Der var murede vægge og tegltag med bevægelige lemme på begge sider af taget til papirtørring (se tegningen s. 83). I stuen var der indrettet stuekammer, køkken og bryggers. Der var fjællegulv i alle værelserne.

Et hus i øst - vest syd for den første bygning. Huset var 13 fag lang og 14½ al bred. Tømmeret, der blev brugt i bygningen var både af fyrre- og egetræ. Den var indrettet til Papirfabrik. Værket dreves med overfaldsvand, og i bygningen var der et stort kobberbelagt kar, en presse med jernakseler i metalgange samt øvrige redskaber til papirfabrikationen. En bygning i syd - nord 8 fag lang og 8 alen bred med klinede vægge og stråtag. Den var indrettet til bagestue og bryggers. I bryggerset var der en bageovn og en kobberkedel på 2 tønder.



Ifølge matriklen af 1844 hørte der til papirfabrikken følgende: Papirmøllen havde en samlet lod vestligt i marken ved Lyngbjerggaards markskel. Møllen var bygget på Volstrup grund i Øster Hornum sogn. Den samlede lod var på 14 tønder land. I Svenstrup sogn havde man en lod på 9 tønder land.

Sidstnævnte lod blev i 1781 købt til Ridemandsmølle og blev kaldt for den indelukkede eng. For enden af stykket blev der opkastet et dige, som man endnu kalder Papirsdiget efter papirfabrikken.

Frederik Pirtzel fik privilegium på fabrikken den 24.2.1829.

På fabrikken var der i 1834 følgende personer:

Johan Frederik Godtfred Pirtzel 53 år, mester ved fabrikken. Mette Marie Pirtzel, 47 år, hans kone. Johan Peter Pirtzel, 4 år. Marie Louise Vilhelmine Pirtzel, 21 år. Marie Louise Pirtzel, 21 år. Johanne Povelsen, 30 år, husjomfru. Johannes Dinesen, 30 år, informator ved fabrikken. Johan Frederik Ludvig Larsen, 32 år, svend ved fabrikken, Jens Jensen, 22 år, svend ved fabrikken. Andreas Henrich Michelsen, 24 år, læredreng ved fabrikken. Jens Christensen, 21 år, tjenestekarl.

Medens Pirtzel havde fabrikken, producerede man årligt ca. 4200 ris. Til sammenligning kan nævnes, at den største papirfabrik, Strandmøllen

ved København, fabrikerede årligt ca. 12000 ris, og en af de mindre, Erikshaab papirfabrik i Hillerslev på Fyn ca. 2400 ris.

Frederik Pirtzel solgte den 15.2.1844 papirfabrikken for 12000 rigsdaler og flyttede til Aalborg. Han bosatte sig i Peder Barkes gyde. Her døde han den 5.5.1851, 69 år gammel. Hans hustru Mette Marie Pirtzel overlevede ham. Hun døde den 23.7. 1869, 81 år gammel.

Frederik Christian Obel f. 1807 havde sandsynligvis købt papirfabrikken, for at kunne levere papir til tobaksfabrikken C. W. Obel. Fra 1828 til sin død var han med i ledelsen af tobaksforretningen. Først sammen med sin syv år ældre broder Christen Winther Obel. Han rejste rundt og solgte varer for tobaksfabrikken og vel også for papirfabrikken. Han havde sin købmandsgaard først i Bispensgade senere Algade nr. 47, der hvor nu Andelsbanken er. F. C. Obel var gift med Benthine Amalia Strandgaard. I Zincks have findes der et lysthus, der er opkaldt efter hende. Det hedder Benthinelyst. Obel døde i 1870.

Da han købte papirfabrikken, fik han dens arealer udvidet. Han lejede hedeparceller vest for fabrikken, som han opdyrkede, og der blev lagt landbrug til fabrikken.

I 1845 var der på fabrikken følgende:

Marcus Winther, 24 år, født i Aalborg, forvalter på fabrikken. Peter Schmidt, 30 år, født i Norup, Vejle amt, papirmester ved fabrikken. Carl Buchart, 24 år, født i Lauzou i Mecklenburg. Lars Christian Jørgensen, 26 år, født i Vadum, Aalborg amt, møllebygger. Morten Jul Nielsen, 24 år, født i Svenstrup, betjent ved fabrikken. Thomas Nielsen, 21 år, født i Svenstrup, kusk. Jens Christian Nielsen, 30 år, født i Sønderholm, røgter. Kirsten Laurisdatter, 36 år, født i Buderup, husmoder. Rosaline Salaminus, 17 år, født i Aalborg, tjenestepige.

Frederik Christian Obel fik privilegiet på fabrikken den 9.4.1844. I 1850 var der 3 papirsvende på fabrikken. De to af dem var født i Preussen og en i Mecklenburg. I 1855 var der 3 papirmagersvende af tysk herkomst. I 1856 måtte F. C. Obel lukke fabrikken. Den stod tom indtil 1858, da dens bygninger blev overtaget af Christian Zinck, som havde til hensigt at oprette et hammerværk. Hermed var en epoke slut. Tilbage af minder fra papirfabrikken er de 8 granitkugler i Zincks have, Godthaabsdammen og Papirsdiget, der ligger ved Solskrænten nr. 22.

Zincks fabrikker

Christian Zinck f. 13.9.1807 havde af Frederik Obel forpagtet Godthaab papirfabrik med forkøbsret i 5 år. Zinck kom fra Sejlflod, hvor han havde anlagt et mindre hammerværk. Han var som niårig kommet ud at tjene som hyrdedreng. Han kom i lære 14 år gammel hos en smed ved Gudumlund fabrikker, men da denne skulle være soldat, var han ene om arbejdet. Bønderne i Sejlflod manglede en bysmed. De havde fået øje på den unge mand, og de hjalp ham med at bygge en smedie.

Christian Zinck ville ikke nøjes med at være almindelig landsbysmed. Han tog nogle dage fri og gik til Vejle og så, hvordan et hammerværk var indrettet. Meget tidligt fik han installeret den første mekaniske hammer - den såkaldte svanshammer. Den blev brugt, når man skulle lave høleer. En kopi af fabrikken og den originale svanshammer skal opstilles ved Mølleåen nord for København. Her har Nationalmuseet oprettet afdelinger i de første industribygninger.

Da Zinck var blevet 51 år gammel, syntes han, at fabrikken var for lille. Han overlod den til sin søn Claus og flyttede den 1.5.1858 til Godthaab. I den gamle papirmøllebygning, et toetagers bindingsværkshus med 2 gamle vandhjul, trækamhjul og drev begyndte han sammen med sønnen Niels Zinck at omdanne den indvendig. Deri anbragte han en svanshammer ved det ene vandhjul og 1 slibesten, 1 blæsemaskine og m.m. ved det andet. Midt i huset byggede de en skorsten med 4 ildsteder. Den 21.6.1858 slog hammeren det første slag på Godthaab Hammerværk.

Fra læreårene i Sejlflod havde Niels Zinck ved fritidsarbejde sammenparet 50 rigsdaler, som han tog med til København i efteråret 1857. Han havde kun brugt lidt af pengene, da han i foråret 1858 vendte hjem. I Aalborg mødte han sin fader, der sagde: „Haard do no pæng Niels, a sku ha papiren betål”. Han hjalp sin fader over en vanskelig situation. Denne oplevelse havde sat sit spor i Niels Zincks sind. Siden var han meget forsigtig i pengesager.

Det kneb hårdt med at skaffe den fornødne driftskapital. Man manglede ofte de få rigsdalere til medhjælperne. Det var gamle Carl Jensen, der foruden at være arbejdsmand også var sliber, og to unge mennesker. Christian Zinck sagde: „Der er ikke andet, der kan hjælpe mod den slags modgang end arbejde. Vi må stræbe på at arbejde”. De sled dag og nat.

Christian Zinck kørte fra 1858 til 1870 flere gange ugentlig til Aalborg for at hente materialer. Niels Zinck arbejdede i værkstedet om dagen og besørgede alt skriveriet om natten og om søndagen. Om morgenen måtte faderen ofte trække ham ud af sengen for at få ham vågen.

De lavede alt, hvad folk kunne forlange, op til 33 forskellige spader. Hver egn skulle have sin model. Desuden skovle, leer, hamre, økser, plove og m.m.

Det gik fremad år for år. Omkring 1870 hørte der ifølge brandforsikringsprotokollen følgende bygninger til fabrikken:

Hovedbygningen, der var bolig, var to etager høj, 58 al. lang og 16 al. bred. Hammerværket og de øvrige bygninger var på en etage. Fabriksbygningen var 34 al. lang og 26 $\frac{2}{5}$ al. bred, hvortil kom en tilbygning, som var 2 $\frac{1}{2}$ al. lang og 7 $\frac{1}{2}$ al. bred. Ved siden af lå en bygning til samme brug. Den var 37 al. lang og 13 al. bred.

Til fabrikken var der knyttet landbrug. Landbrugsbygningerne var det nordre østerhus, som var stald, vognhuset, kartoffelkælder, bagerhuset og materialhuset. Alle bygningerne og fabrikkens maskiner var forsikret for 59850 rigsdaler.

For at sikre vandkraften til fabrikken købte Christian Zinck Ridemandsmølle efter en tvangsauktion. Han købte den 19.5.1868 ejendommen for 12000 rd. Den var af den tidligere ejer blevet forsømt. Der var ingen avl eller gødning, ingen besætning, slusen skyllet bort, møllen ubrugelig o.s.v.

I løbet af sommeren 1868 flyttede Christian Zinck ind i stuehuset til Ridemandsmølle. Den 6.11.1868 blev Niels Zinck viet til Sara Marie Schibsbye f. 1841 d. 1900. De bosatte sig i den gamle hovedbygning.

Til fabrikken hørte der ifølge folketællingslisten fra 1870 følgende personer på Godthaab Hammerværk: Niels Christian Zinck, 31 år, fabrikant, født i Sejlflod sogn. Sara Marie Schibsbye, 34 år, født i Hjørring, husmoder. Christian Zinck under 1 år. Hedvig Marie Schibsbye, 29 år, født i Hjørring, slægting.

Desuden var der 2 tjenestepiger, 3 smedelærlinge, 1 smedesvend, 1 hjulmand, 1 møllebygger, 2 trædrejere, 1 gårdskarl, 1 smedemedhjælper, 1 tærsker og 1 røgter. I alt 18 personer.

På Ridemandsmølle

Christian Zinck, 62 år, født i Sejlflod sogn, jordbruger. Anne Larsdatter, 68 år, født i Hals sogn, hans hustru.

Desuden var der 2 medhjælpere, 5 tjenestekarle, 1 møllerlærling, 1 møllersvend, 1 daglejer og 2 tjenestepiger. I alt 14 personer.

Der var ialt 55 personer tilknyttet fabrikken. I hele Godthaab by boede der i 1870 73 personer.

Familiehuset

Familiehuset havde Christian Zinck omkring 1865 bygget som fælleshus for de arbejdere, der var på fabrikken. Huset var stråtækt med murstensvægge, og over hver dør var der en lille buet kvist med en lem for indlæsning af tørv og brænde. Bag huset fandtes en strimmel have i lejlighedens bredde. Yderdørene var revldøre med håndsmedede dør-greb og klinkfald. En sådan arbejderlejlighed bestod af bryggers med gruekedel, et pulter- eller spisekammer, som iøvrigt børnerige familier ofte anvendte til soveværelse for børnene, køkken med skorsten og komfur, dagligstue og soveværelse, stadsstue og endelig en fælles bagestue. Som man vil se efter datidens forhold et godt velindrettet hus. Familierne havde fælles brønd. På vejen ud for Tostrupvej nr. 26 må vejarbejderne hvert forår komme asfalt i et hul, der i løbet af vinteren er dannet over den tidligere brønd.

De ugifte arbejdere boede i svendekamre i landbrugsbygningen. Fabrikant Niels Zinck f. 1898 skrev i sine erindringer, at de var raske arbejdere og vilde krabater, og at han havde kendt de samme som ældre pæne mænd.

I årene 1868 til 1894 blev kanalen fra Ridemandsmøllens dam ned til fabrikken anlagt. Ved indvielsen af kanalen i 1894 fik man den første turbine installeret. Fabrikkens energiforbrug leveredes af 2 vandhjul, 1 turbine og 1 dampmaskine. I 1915 byggede man de to vandfald om til et samlet fald på 8 m. efter sigende det højeste i Danmark.

De to vandhjul trak svanshamrene. I Svenstrup lokalhistoriske arkiv ses en model af en svanshammer, som husflidmanden N. C. Rom havde lavet. De to svanshamre blev brugt til at smede høleer og spader med. Smeden skulle se efter, om hammeren slog de rigtige steder, og hjælperen i reglen en læredreng blev sat til at regulere vandhjulets fart. Det skete



Godthaab Hammerværk 1896. I båden Christian Zinck (th) og Niels Zinck, fot. Tønnies.

ved tegn, idet larmen overdøvede stemmerne. Når smeden nikkede, skulle der startes, og et nik betød mere fart. Tre nik var tegnet til at lade vandets kraft komme til. Et vrid med hovedet betød til gengæld langsommere fart, og et kraftigt vrid betød stop. Sådan stod smeden og drengen i 10 timer. Det hændte ofte, at læredrengen fik et par lussinger for ikke at være opmærksom nok. Et par fejlslag var nok til at ødelægge en le. Blandt smedene var der nogle, som læredrengene ikke brød sig om at hjælpe. Hjælperen skulle sørge for, at jernet altid var færdig, til ambolten. Smeden brugte forhammeren. Når jernet var på ambolten, fortsatte man med at slå på den for ikke at ødelægge rytmen. Det drejede sig om at have en ambolt, der var klang i. Der var adskilligt, der skulle gøres. Det var meget vanskeligt at lave en lægthammer. Hjælperen skulle slå hårdt og hurtigt. De største af hamrene var stenhammeren. Her blev brugt 4 tommer tykt stål. Der var tre hjælpere med til at lave en stenhammer. Den skulle laves med ens varme. Det var meget svært, og det var faktisk det sidste, man lavede.

Arbejdstiden var fra 6 morgen til 6 aften, og der var ingen weekend. Når man var færdig klokken 6, arbejdede læredrengene på akkord om aftenen. De stod og lokkede huller eller lavede kramper til spader. Når de sled rigtig hårdt, kunne de få 30 øre i timen. Timelønnen var 1900 19 øre i timen. En smedesvend kunne, når han var heldig, få 2,25 kr. om dagen, der var på 10 timer. Når læredrengene havde akkord, rejste de sig tidligt og begyndte klokken halv fem om morgenen og fortsatte til halv otte om aftenen. Når de var færdige med arbejdet, havde de slået 10 øre af akkorden, så de kun havde 30 kroner om ugen. Det var før, man kom i fagforeningen.

Selv om arbejdstiden var lang, lavede læredrengene nu og da kommers på værkstedet. En af smedene, som hed Olsen, var altid gal. Ham ville de drille. Han fik al den cigar- og tobaksaske, man kunne skrabe sammen til ham. Han skulle ofte have en stor skrå. Han tog den med tre fingre og begravede den i tobakskassen med udkrasning. En dag havde de fanget en rotte og begravede den i kassen. De stod vagt for at se, hvad der ville ske. Han tog skråen og begravede den i asken, og op kom rotten sammen med skråen. Olsen så lidt på rotten, smed den så langt han kunne. Derpå tog han en ny skrå og dyppede den ned i asken, hvor rotten havde ligget.

I 1874 trådte grundlæggeren Christian Zinck fra. Han byggede et hus ved Tostrupvej nr. 20, og opkaldte det efter sin kone. Det blev kaldt „Anelyst”. Her nød de deres otium. Christian Zinck døde den 31.1.1883 og hustruen Ane Larsdatter den 25.12.1882.

Ridemandsmølle, hvor de havde boet, blev forpagtet til Peder Qvist. Efter sigende skulle han have fået forpagtningen billigt for at være med-deler til Zinck. I 1890 fik broderen Søren Qvist forpagtningen af fabrikkens landbrug. Han skulle to gange om ugen køre med varer til Aalborg. Samme år, som Christian Zinck fratrådte, byggede man en ny hovedbygning. Her var der plads til flere nye aktiviteter. Som et udslag af det omtalte møde i Aalborg i 1858 oprettede Niels Zinck en „syge- og sparekasse” for arbejderne.

I sommeren 1862 havde han sammen med håndværkerne fra Danmark lejet orlogsdampere „Hekla”, der skulle sejle dem til en stor udstilling i London. Da de kom hjem fik de en tredjedel af billetprisen tilbage. De blev opfordret til at give pengene til en brudegave til prinsesse Alexandra. Niels Zinck delte beløbet og gav prinsessen halvparten og „Sygekassen for Godthaabs arbejdere” den anden halvpart. Senere blev beløbet til sygekassen forøget, til det i 1903 var blevet til 2000 kr. Til den betalte arbejderne 30 øre om ugen og en krone om dagen, når de var syge. Læge Kuulmann boede i 1902 i Adelgade 2. Han blev hentet ved toget i Svenstrup. Han var inde på kontoret, hvor arbejderne kunne komme med deres skavanker. Var manden syg, tog han ud og besøgte ham i hjemmet, men var det hans kone eller et af børnene, kneb det at få ham til at komme.

På fabrikkens kontor kunne arbejderne aflevere deres sparekassebøger. Niels Zinck tog dem med til Aalborg, når de havde penge, som skulle i banken. En arbejder fik dengang 1,90 kr. om dagen. Heraf fik han udbetalt 1,28 kr. Resten blev sat ind på en sparekassebog. Pengene kunne de først hæve den første september.

Det var dog ikke alle, der var lige så økonomiske som mester. En af arbejderne hed Christiansen. Han havde sparet sammen til at kunne købe „Ønskehuset”, Kirkedalen 2, Svenstrup. Uden for huset lå der en stor sten, Christiansen ville have kløvet. Den dag han fik sin løn udbetalt, købte han en stenhammer, som han tog med hjem. Inden han var nået så langt, havde han brugt alle pengene. Næste dag, da de skulle spise,



Niels Zinck og Sara Zinck i Benthine lyst, fot. 1911 Tønnes.

havde konen, der hed Katrine, sat stenhammeren ind mellem tallerknerne, og hun sagde: „Nu kan du æde den”.

Man var endnu ikke kommet i fagforeningen. En dag kom der et par rejssende håndværkssvende ned på fabrikken for at tigge. De havde fagforeningsbogen med, for at man kunne se, at de var organiseret. De spurgte smeden Thomas Christensen om noget. Men da de ikke forstod, hvad han svarede, spurgte de, om man var organiseret på fabrikken. Thomas Christensen vidste ikke, hvad det betød og svarede: „Wi er ålsammen gyvt” (Vi er allesammen gift).

Man havde længe snakket om, at man skulle i fagforeningen. De gamle arbejdere var kede af at komme i den. Timelønnen var under første verdenskrig for en arbejder 1,50 kr. til 2,00 kr. i timen. For at bøde på det i stedet for at lægge til lønnen fik hver arbejder en stump flæsk, som slagteren havde saltet ned i vintønder. Det flæsk var uspiseligt, for det smagte langt væk af portvin.

I løbet af første verdenskrig steg daglønnen 70 øre. Det var alt for lidt til, at de kunne leve af det. En dag besluttede arbejderne at melde sig i fagforeningen. De sendte deres repræsentant over på kontoret. Der faldt knubbede ord, og der blev truet med, at man ville lukke fabrikken. Der gik dog kun kort tid, inden freden og fordrageligheden var kommet igen.

På den tid man var kommet i fagforeningen, havde man fået elektricitet, men man vedblev at bruge turbinen som kraftkilde. Der var næsten altid overgang i fatningerne, der var af messing. Læredrengene lavede sjov med førnævnte Thomas Christensen. En dag havde de taget et stykke messingtråd, som de havde ført fra fatningen hen til ambolten. Thomas Christensen var ved at smede ringe, da han fik et stød igennem sig. Han kunne ikke forstå, hvad der var i vejen. Det gentog sig et par gange. Han så på ringen, varmede den og begyndte at smede. Til sidst blev det ham for meget. Han smed ringen og hammeren og gik uden at sige et muk.

Igennem fabrikken løb der en transmissionsaksel, som blev drevet af turbinen. Fra akselen løb der en masse remme ned til maskinerne. Thomas Christensen havde et betegnende udtryk. En maskine består af en stolpe i jorden, et hjul og et stykke flæskesvær.

Den 1.5.1895 trådte Niels Zinks søn Christian f. den 22.8.1869 ind i firmaet. Han havde lært hjemme og senere i Tyskland. Han havde faderen og fætteren Axel Zinck til at hjælpe sig med fabrikkens drift. En stor del af tiden brugte han til at rejse rundt til de forskellige isenkræmmere i Danmark.

I 1904 blev fabrikken omdannet til et aktieselskab, A/S Godthaab Hammerværk med en aktiekapital på 120000 kr. Aktieselskabets vedtægter og kapital er igennem årene blevet ændret flere gange. Niels Zinck døde i marts måned 1919 og hans hustru Sara Marie Schibsbye den 23.11.1900. Efter at Christian Zinck havde overtaget ledelsen blev produktionen ændret fra det håndværksmæssige til det industrielle. Der blev købt mange nye maskiner. Christian Zinck blev den 16.10.1897 viet til Kristiane Rom f. 30.9.1873. Hun var datter af den kendte lærer og husflidsmand Niels Christian Rom.

Niels Christian Rom's livsværk var genopvækningen af den danske husflid. Som ung lærer rejste han rundt og oprettede mange husflidsforeninger. Han holdt meget af at komme til Godthaab i sine ferier. På fabrikken lavede han tegninger og modeller og ledede byggearbejdet. I 1927 trådte Christian Zinck tilbage og overlod ledelsen til sine to sønner Niels og Erik. Niels Zinck var den 1.9.1914 kommet i smedelære hos fabrikkens gamle lesmed Niels Andersen, som var fader til fabrikant Anders Andersen, der i 1920 startede sin egen fabrik.

I 1922 blev Niels Zinck værkfører på fabrikken. Han blev senere afløst af broderen Erik Zinck.

Christian Zinck døde den 25.9.1934 og hans hustru Kristiane Rom den 13.9.1929.

I de følgende år udvidede og moderniserede de fabrikken, og samtidig rejste Niels Zinck rundt og besøgte alle isenkræmmere i 30 år.

Et savværk til opskæring af de store askekævlere til skafter blev bygget under krigen og udvidet i 1970. Skafterne bliver opbevaret i 5 store tørrerlader, som igennem årene er blevet opført til formålet. Skafterne skal ligge ca. 2 år, inden kvaliteten er i orden.

I 1960 blev fabrikken udvidet med en 2000 m² stor hal til montage og lager for de færdige redskaber, og otte år senere blev ovnlakering af alle ståldelene i produktionen indført. Herved opnår man, at redskabernes ståldele får en smuk blank overflade, men også en betydelig større hold-

barhed, i modsætning til lakering med de almindelige lufttørrede lakker.

I efteråret 1972 brændte lofterne i den gamle afdeling og der besluttedes at nedlægge den gamle træbearbejdningsafdeling. Man havde igennem flere år lidt af pladsmangel. De mange træ søjler og en lang transmissionsaksel lå i vejen for en effektiv maskinopstilling og transport.

I løbet af eftersommeren 1973 byggedes en moderne eetplansbygning på 700 m². Den nye træbearbejdningshal var lys og luftig, så arbejderne fik gode arbejdsforhold. For ikke at sinke produktionen byggede man i tre omgange. Den sidste del afsluttedes i efteråret 1974. Det nybyggede areal var på 1500 m². Det er en høj bygning, som skal rumme smedefdelingen med maskiner til skovl- og spadeblade. Den blev færdig i juni 1975. Den sidste bygning blev opført i spændbeton med vægge af smukke, hvide bygningselementer.

Den 1.1.1967 blev Niels Zincks søn Christian ansat som meddirektør i firmaet, der i 1977 havde 111 ansatte.

Arbejderboliger i Godthaab

Christian Zinck byggede omkring 1865 familiehuset til sine gifte arbejdere. Der var plads til seks familier. Det er nærmere omtalt under Zincks fabrikker. Af dem, der har boet i familiehuset, kan nævnes Frederik Larsen, sadelmager Knudsen, Hans Jepsen og Laurits Poulsen. Hans Jepsens søn Jens Marinus blev leder af Sankt Jørgensgaard i Aalborg. Han var fader til forfatteren Hans Lyngby Jepsen, der har skrevet en bog om sine bedsteforældre fra Godthaab.

Fra 1865 til 1900 blev der bygget arbejderboliger ved fabrikken langs Tostrupvej. De fleste af de huse, der lå her, var deres egne. Efter at familiehuset var blevet revet ned, blev der bygget to huse ved Halvej og tre oppe ved kirken. De huse, som Zinck byggede til sine arbejdere, var som regel tofamiliehuse. Uden for huset stod den fælles pumpe. Her vaskede man sig til daglig. Når man skulle i bad, varmede konen vandet op i gruekedlen, der stod i bryggerset med det stenpikkede gulv. I køkkenet var der et køkkenbord og et komfur med tørvekasse. En arbejder havde ofte mange børn. De spiste og sov sammen med deres fader og moder i dagligstuen. Mange gange blev børnene henvist til at skulle sove på loftet. De familier, der havde stadsstue, brugte den kun ved

enkelte lejligheder. I stadsstuen var der et ovalt bord med fire stole. På kommoden havde konen nogle nips stående. Selv om man havde mange børn, var det sjældent, at stadsstuen blev indrettet til soveværelse for børnene. Den blev kun brugt en enkelt gang.

Omkring 1903 kom husene til ved Kildevej, der dengang hed Pumpestræde, fordi den fælles pumpe stod midt på vejen.

I 1902 lå der tre huse ad det stykke af Tostrupvej, der engang hed Strædet. Det er nr. 53, 55 og 63. Ved Ridemandsmøllevej er det nr. 12 og 31.

A/S A. Andersens Stålvarefabrik

Fabrikken blev grundlagt i 1920 af fabrikant Anders Andersen. Han blev født den 4.10.1884. Som niårig kom han ud at tjene som hyrdedreng hos gamle Jens Kjær ejer af Staunsgaard i Sønderholm. Hans fader Niels Andersen var smed på Godthaab Hammerværk, og hans bedstefader var smed. Han skulle også være smed, men han ville helst være maskinarbejder. Det kunne der ikke blive tale om. Hans fader satte ham i smedelære, uden at han vidste, at der var skrevet lærekontrakt. Anders Andersen blev senere glad for, at han blev smed. Smedefaget var et udmærket grundlag for maskinfaget, som han senere gik over til.

Medens han var i smedelære, gik han i skole og lærte mere regning og skrivning. Han vidste allerede den gang, at han ville have sit eget. Han prøvede lykken i Amerika. Han rejste sammen med broderen i 1905, men de kunne ikke få arbejde ved deres fag, og så tænkte han: „Kan du ikke blive andet end arbejder der, så hellere rejse hjem og blive smed“. Han lærte at se Amerika fra to sider. Der var mange fattige mennesker i staterne dengang. Hans broder blev derovre og blev farmer.

Anders Andersen fortsatte, hvor han slap. Han blev smed på Zincks fabrikker. Medens han var smed, fik han iskias. Sygdommen plagede ham igennem hele livet. Han måtte opgive det hårde arbejde. I stedet for blev han fyrbøder.

Da Anders Andersen var blevet 26 år, giftede han sig med Kirstine Christensen Yde. Hun var datter af gårdejer Christian Christensen Yde, Vestertoftmarksgaard i Godthaab. De blev viet den 30.9.1910.

Kort tid efter blev han værktøjsmager. Det var han i 5 år, indtil han blev værkfører på fabrikken. I sommeren 1920 sagde han sin stilling op. Den 1.9.1920 startede han sin egen fabrik.

Arbejderne fra Godthaab Hammerværk hjalp i deres fritid med at bygge den første bygning. Der, hvor der nu er maskinværksted. Bygningerne var på 330 m².

Hver aften kom der ca. 40 mennesker og hjalp med at støbe grunden. Han ville til at lave værktøjsmaskiner. Derfor troede Anders Andersen, at der var brug for mange varer. Han havde sparet 8000 kr. sammen, og resten lånte han til at købe en drejebænk, en shaping (høvl) og en boremaskine. Det var starten på hans fabrik. Men det gik desværre ikke. Det var det mest uheldige tidspunkt at begynde en forretning. Priserne var på grund af krigen skruet tårnhøjt op. Jern kostede 83 øre pr. kg. og kul 23 kr. pr. hl.

Få år efter fik han tilbud på jern til ni øre, og kullene var faldet tilsvarende, og der stod han med dyrt indkøbte varer og intet at bestille. Han fik to til tre lufthamre lavet, men han fik ikke fremstillingsprisen hjem, for på det tidspunkt var landet oversvømmet af brugte tyske maskiner, der kunne købes for langt under støbegodsprisen.

Anders Andersen måtte i gang med noget andet. Han tog cyklen og kørte rundt til landmændene og tilbød at reparere landbrugsmaskiner, pumper, vandværker, vindmotorer, petroleumsmotorer og m. m.

En overgang lavede han tærskværker og hakkelsemaskiner, ja, en tid sakse. Samtidig var han cykelhandler og installatør. Alt, hvad der kunne give penge, prøvede han. En tid havde han ni mand på værkstedet, men det var naturligvis mest lærlinge.

I 1930 prøvede Anders Andersen så småt med at slå ind på at lave reservedele til landbrugsmaskiner. Det gik tilsyneladende godt, indtil en af hans største aftagere bebudede, at han ville forlade ham, hvis han ikke kunne levere mere konstant. Han turde ikke sige farvel til en god solid kunde. Så han besluttede at stoppe alt reparationsarbejde.

Det var i 1931. Dermed havde han sagt farvel til alt andet arbejde. Året efter var der kun ham selv og sønnen Niels Christian tilbage på fabrikken. De sled døgnet rundt med at lave reservedele til landbrugsmaskiner. Kun en enkelt grossistaftager var tilbage, og da han havde fået for 6000 kr. gik han fallit. Andre 6000 mistede han hos landmændene, som heller ikke kunne betale. Foruden deres egne veksler skulle han også afdrage kundernes.

Det var en trist tid. Reservedelene til landbrugsmaskinerne skulle jo afsættes. Han risikerede et 14 dages kort til statsbanerne. For at spare hotelophold sov Anders Andersen i toget om natten og nøjedes med et måltid om dagen. Når sulten kom igen, købte han en pose frugt. Det var om efteråret, æbler og pærer var billige. Han havde heller ikke råd til en mappe. Kollektionen af radrenseskær var pakket ind i et blåt klæde. Han opsøgte grossererere, jernhandlere og maskinhandlere og spurgte, om ikke, der var noget, han kunne levere billigere, end de kunne købe i Tyskland. I nogle tilfælde gav det bonus. Han fik lov til at levere på grundlag af hans kalkulation, og uden at køberne havde set varerne. I andre tilfælde blev det til afslag. En Aalborg-grosserer sagde rent ud, at han ikke ville handle med danske fjederharvetænder. De duer ikke, sagde han, men de tyske er gode. Han pegede på en stor dyng i et hjørne af lageret. Anders Andersen smilede og morede sig indvendig. Det var nemlig harvetænder, der var lavet hos ham i Godthaaab, men af en københavnsk forhandler forsynet med et tysk navn. Det var en stor dag for ham.

I 1933 kom redningen, Anders Andersen fik forbindelse med Alfred Bilstein, som blev deres generalrepræsentant. Han var kommet fra Tyskland for at åbne en forretning med netop de ting, som han ville lave, dele til plove og harver. Bilstein ville importere det hele fra sit hjemland, men han var ikke uvillig til at slå en handel af. Kan De lave varerne lige så billige, som jeg kan købe i Tyskland, så vær så god. Anders Andersen kalkulerede på stående fod og slog til. Det var en kæmpeordre. De fik så travlt, som de aldrig havde haft før. Flere slibemaskiner måtte anskaffes. Det måtte antages flere folk.

Siden gik det kun fremad. Den første udvidelse skete i 1935, dernæst kom der udvidelser i 1945, 1948 og i 1950. Det sidsnævnte år kom de nye store kontorer. Det første kontor var i et hjørne af fabrikken. Her havde Anders Andersen i årene 1926 til 1936 de to ældste af børnene, Margrethe og Erna til at hjælpe sig med administrationen af fabrikken. Herefter antog man kommis Anton Jensen, der i en årrække var bogholder på fabrikken. Det hændte ikke så sjældent, at de måtte standse maskinerne, når de skulle snakke i telefon.

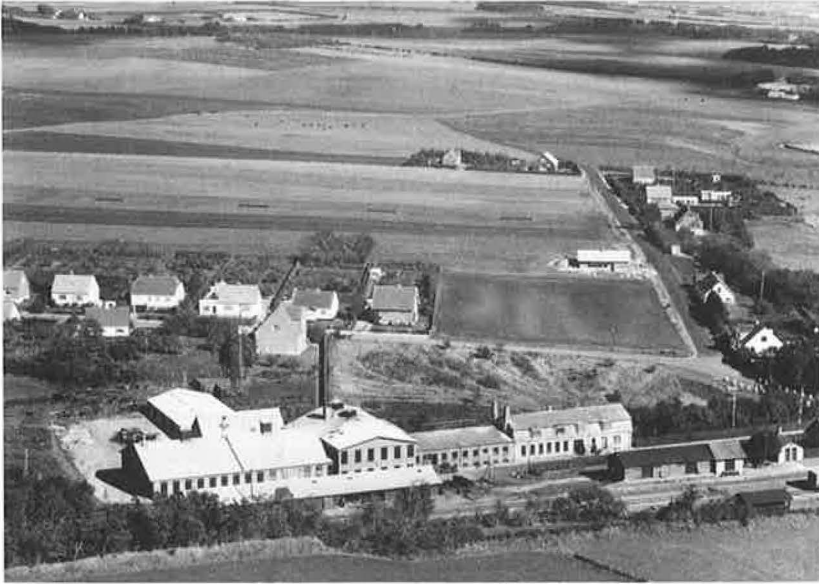
På Anders Andersens 70 års fødselsdag udtalte han sig om sit syn på arbejdet og på tilværelsen i det hele taget. Han sagde følgende:

„Jeg har arbejdet meget. Arbejdede ikke hænderne så arbejdede hjer-
nen. Tænk på, at jeg hele tiden skulle konstruere nyt værktøj. Vi har i
årenes løb fremstillet over 1000 forskellige slags redskaber i de senere år
hovedsagelig til landbrugsmaskiner. For at skabe et stykke værktøj skal
der mange andre redskaber til. Det er den slags, der giver arbejdet vær-
di. At finde på en ting, udføre den og selv bruge den. Det er en dejlig for-
nemmelse, når det lykkedes. Men lyder det ikke som pral? Husk jeg var
ikke ene om det. Uden mine medarbejdere kunne jeg aldrig have klaret
mig. Det hænder ofte, at de er kommet med ideer. Man kan kalde det en
sport, at konstruere noget, der udvikler de tekniske muligheder og gør
os konkurrencedygtige med udlandet. Denne sportsånd har jeg, og så er
det vel nok parret med jysk stædighed. Det med ikke at ville give op.
Nu har jeg stået på begge sider af plankeværket, kan man sige. Jeg har
været meget fattig, og i dag er jeg velsitueret. Livet har lært mig at tro, at
alle mennesker har lige ret til at nå, hvad de vil. Vi fødes med forskellige
anlæg. - Nu blev det min opgave, som man siger. Derfor betragter jeg
folkene her som mine lige. De er frie mennesker som jeg, og jeg håber,
at det samfundsskel, som engang herskede, og som endnu findes i en vis
udstrækning vil ophøre, sådan at vi betragter hvert menneske, som det
han er, at vi ikke taler om overordnede og underordnede, for det er
forkert. Han, der står ved arbejdet, kan være mere værdifuld end han,
der sætter det i gang”.

At der var andre, der værdsatte hans indsats, fik Anders Andersen bevis
for tre år efter, da formanden for Dansk Arbejdes nordjyske kreds, di-
rektør Henning Kirkeby, overrakte ham Dansk Arbejdes initiativdi-
plom for konstruktion af maskiner. Det var en anerkendelse, som han
satte stor pris på.

I 1948 blev fabrikken omdannet til et aktieselskab på 250000 kr. Aktie-
selskabets vedtægter og kapital er senere blevet ændret.

Efterhånden fik fabrikken oparbejdet en betydelig eksport af harvetæn-
der. Man havde allerede i trediverne lavet en speciel harvetand, der har
navnet „Himmerlands kulturtrand”. Den er smal og sammenklemmt. Den
er bøjet, så den går langt bagud, og den er lavet af fjederstål, således, at
den vibrerer under brugen og derved af sig selv ryster sten og ukrudt af
sig. Foruden harvetanden lavedes forskellige dele til andre landbrugs-
maskiner blandt andet til plove og kultivatører.



Andersens stålwarefabrik 1959, fot. C. J. Qvist.

Fabrikken beskæftigede mest ufaglært arbejdskraft, som man selv uddannede til specialarbejdere. Fem af arbejderne fejrede i 1958 25 års jubilæum. Det var Alfred Andreasen og Niels Laursen, der var udlært som maskinsmede. Carl Christensen, der kom som lærling, Jens Ravnkilde og Oscar Eriksen, som man lod uddanne som specialarbejdere. Samme år foretog man den sidste udvidelse. I løbet af sommeren blev der rejst en ny bygning med stor kantine, køkken og baderum. En god jysk skik blev holdt i hævd på fabrikken. Til frokost fik hver arbejder en kop gratis kaffe i kantine. Denne kantine stod iøvrigt også til gratis benyttelse for arbejderne, når de skulle have fest eller sammenkomst. Anders Andersen døde den 7.2.1975 og hustruen Kirstine Christensen Yde den 12.1.1943.

I 1963 blev sønnen Niels Christian Yde Andersen f. den 29.10.1916 direktør for fabrikken, der i 1977 havde 74 ansatte.

Godthaab station ved Aalborg-Nibe- og Hvalpsund jernbane

Den 8.5.1894 blev der i folketinget ved en lov om anlæggelse af ikke mindre end 29 privatbaner rundt om i landet. Fabrikant Niels Zinck arbejdede ihærdigt på at få lagt en bane forbi sin fabrik i Godthaab. Hans forpagter Peder Qvist på Ridemandsmølle var handelsmand og kendte mange mennesker i Himmerland. Når Peder Qvist skulle til Nibe- eller Hornum marked, bad Zinck om at komme med. Peder Qvist satte ham i forbindelse med sognerådsmedlemmerne i Vesthimmerland. Når man havde fået nogle stykker samlet, sagde Zinck: „Jeg har tænkt at give kaffe i dag”. Ved kaffebordet fik han dem gjort interesseret i at få en bane til Vesthimmerland. Da den endelige beslutning skulle tages, havde han fået mange sogneråd til at gå ind for banen. Han havde hermed sikret sig, at det økonomiske grundlag var i orden. Selv skænkede han 10000 kr. til formålet. Til sammenligning kan nævnes, at Nibe by gav 72000 kr.

Hele anlægget kom til at koste 1817800 kr. Formand for bevillingshaverne var etatsråd L. R. Kiær Aalborg samt købmand I. P. Pedersen Aalborg. der i særlig grad havde virket for banen. I første omgang gik banen kun til Aars.

Der arbejdede ca. 120 mand de såkaldte „banebørster” med anlægget af banen. Mureren, der byggede broen, fik kost og logi hos Zincks forpagter, og nogle af „børsterne” fik senere arbejde på fabrikken. En af dem var Mads Madsen, der boede Tostrupvej nr. 70.

Der indkøbtes tre lokomotiver og 30 vogne, hvoraf de 19 var personvogne. Den 15. juli 1899 inviedes banen med deltagelse af kongelige kommissionarius, stiftamtmand Skrike, borgmestre og andre, som havde været med til banens oprettelse. Ved Godthaab station var rejst en æresport.

Banen fik administration og driftbestyrer fælles med de øvrige Aalborg privatbaner. Den 3. juli 1910 åbnedes strækningen Aars-Hvalpsund og samtidig gennemførtes samtlige tog fra og til Aalborg.

Banen gav i nogle år et pænt overskud. Som noget ret usædvanligt for danske jernbaneaktier kan nævnes, at der et år udbetaltes 2 pct. til aktionærerne.

Samme dag, som man indviede banen, blev ekspeditrice Martine Marie Pedersen (f. 1873 d. 1944) antaget. Hun havde gennemgået et jernbane-

kursus i Aalborg. Hendes mand Niels Juul (f. 1874 d. 1946) arbejdede på banen, og om aftenen førte han regnskaberne. Den 1.4.1914 afløste han sin kone som stationsmester.

I 1940 kom Jørgen Jørgensen (f. 1890 d. 1956), der var der til 1951, da E. K. A. Christensen kom. Han var der, indtil banen blev nedlagt den 31.3.1969.

Ved banens nedlæggelse gik der dagligt 7 tog i hver retning. En retur-billet fra Godthaab til Aalborg kostede i 1925 0,75 kr. og i marts måned 1969 4,75 kr.

Skoler i Godthaab

Omkring 1700 var der skoler i Svenstrup og Øster Hornum. Da Danmarks første skolelov kom i 1814, fik man en omgangsskole eller biskole i Volstrup. Fra Volstrup by og Godthaab papirfabrik var der 10 elever. Muligvis gik nogle af børnene i skole på Ridemandsmølle. Næst efter herremanden var det som regel mølleren, der var den rigeste i sognet. Møller Lund holdt en privat huslærer, og måske har de andre ejere af Ridemandsmølle også holdt en.

Den første skole, hvortil alle Godthaabs børn skulle gå til, var Guldbæk (gamle) skole. Den blev bygget i 1844 på en hedelod mellem Mølgaards og Volstrup mark lige langt fra Volstrup og Guldbæk. Der ligger endnu et hus på stedet ved Klingerhøjsvej, der dengang hed Jordmodervej. Den første skole var enkel og primitiv. Der var kun en lille skolestue og et „lærerværelse” til læreren, der tre dage om ugen kom fra Estrup til fods.

I 1849 antog man Niels Qvist som lærer. I Blichers fortælling E. Bindstouw nævnes en mand Chr. Koustrup, der om vinteren var skolemester, og om sommeren var muremester, og at han var lige dygtig til begge dele. Niels Qvist var om sommeren karl hos sin fader Peder Qvist, der havde en fæstegård i Estrup, og om vinteren underviste han tre dage om ugen i Hæsum og tre dage i Guldbæk (gamle) skole. Hans personlige regne- og matematikbog findes i privateje. Den viser, at han havde lært lige så meget i regning og matematik, som der kræves til en nutidig lærereksamen.

Niels Qvist sagde op i 1863. To år efter købte han Lyngbjerghus, Guldbækvej nr. 35. Han blev stamfader til de mange med Qvist navnet, der har boet i Godthaab.

I 1863 udvidede man Guldbæk (gamle) skole, så der var plads, til en lærerfamilie kunne bo der. Skolekommissionen antog N. K. Nielsen som lærer. Han underviste tre dage om ugen i Guldbæk skole og tre dage i Hæsum skole.

I løbet af halvfjerdserne var der kommet så mange arbejdere til Godthaab. De havde mange skolesøgende børn, så lærer Nielsen måtte holde op med at undervise i Hæsum og begyndte at holde skole i Guldbæk alle ugens seks dage.

I Hæsum antog man Søren Qvist som vinterlærer i 1879. Han byggede senere Bækgaard, Tostrupvej nr. 78. Han skulle have 160 kr. for sæsonen, og desuden blev der lovet ham 10 kr. mere, dersom han sparede på brændselet.

I 1871 væltede Guldbæk skoles ene gav i blæsevej midt om sommeren, så sognerådet måtte til at bygge om på ny. Det rejste et nyt tørveskur til læreren, idet loftet ikke var i stand til nogen form for tørvelæs. Læreren ville have erstatning for det, der var overgået ham og hans husholdning. Han fik 4000 tørv. I 1877 blev skolen igen „moderniseret”, men sognerådet var meget utilfreds med at, lærer Nielsen den ene gang kom og bad om en svinesti og den anden gang om en kostald, så sognerådet smækkede låget på pengekassen i.

Det var småt med, hvad man fik af materialer til skolen. I de gamle protokoller kan man se, hvad der i tidens løb blev købt til skolen. I 1879 fik skolen et landkort. I 1881 havde man fået et balancebræt og en „springmaskine” til gymnastik, og i 1883 fik man et Palæstinakort.

Om livet i skolen inden århundredeskiftet havde fabrikant Anders Andersen givet en god skildring. Han fortalte følgende:

„Der var flere veje til skolen. Vi gik gerne på nogle stier til skolen. Vi skulle over til Trysøe (Volstrupvej nr. 31) for at komme ad den ene sti. Den anden sti gik over Peder Qvists mark (Ridemandsmøllens mark), der stod: „Adgang forbudt”. Vi skulle gå en lang omvej, hvis vi skulle følge den rigtige vej til Guldbæk skole, der lå lige ved Privatvejen (Horsemarksvej). Når vi gik til skole om vinteren, var vi næsten altid våde. Der var en gammel kone, der hjalp os med at tørre tøjet og halmen i træskoene. Det var vi hende meget taknemmelig for.

Skolen var et kapitel for sig. Der vankede altid klø. Vi havde dansk og regning og lidt danmarkshistorie. Det var mest bibelhistorie. Vi havde

to sider af lærebogen (Luthers lille katekismus) for hver dag. Jeg havde ikke andre bøger end en bibelhistorie og en lærebog. Læreren var en god fortæller. Det han fortalte, kunne vi huske til næste dag, når vi blev overhørt i det. Var der nogen, der ikke kunne regne, fik man bare en på kassen. Min broder Holger ville ikke læse hjemme, når vi havde salmevers for. Hele salmen skulle læres uden ad.

Vi havde ingen faste pladser, så Holger havde regnet ud, hvor han skulle sidde, for at sige det vers, som han kendte. Det plejede også at gå godt, indtil en dag læreren overhørte os i modsat orden. Da kunne Holger ikke verset, men sagde da dum, da dum ... , og læreren havde vel ikke hørt efter, for han sagde: „Det er godt Holger”.

Vi skulle gå i skole til vort fjortende år. Der var højtbegavede børn, som læreren tog sig godt af. Det blev ikke til så meget med os andre. Han sagde altid de forbistrede godthaabere. Det var nok, fordi arbejderne var fattige. De ofrede ikke offersedler til degnen. Offersedlerne til degnen var blå og til præsten hvide”.

Lærer N. K. Nielsen blev i Guldbæk skole indtil 1904.

I Godthaab var der i tiden 1870 til 1900 sket en kraftig forøgelse af befolkningstallet. Efter Christian Zincks død i 1883 blev der i Anelyst, Tostrupvej nr. 20, oprettet en forskole for de mindste elever, så de blev fri for at gå den lange vej til Guldbæk (gamle) skole.

Niels Zinck havde antaget frk. Holm, der var fra Horsens, til lærerinde. Hun blev afløst af frk. Ring, der blev aflønnet af kommunen. Fabrikant Niels Zinck (f. 1898) skrev i sine erindringer følgende:

„Jeg kom som 6 årig i den stråtækte skole og havde lærerinde frk. Ring i venlig erindring. Hun lærte os at synge de gode gamle børnesange. Alle Godthaabs jævnaldrende gik i skolen, og vi havde det hyggeligt sammen og plukkede blomster i engen i frikvarteret. I otteårsalderen blev vi flyttet over vejen til den „store” skole, idet børnene fra Svenstrup sogn kom i den nybyggede Svenstrup vestre skole. Sogneskallet fulgte å og dam midt igennem Godthaab, men de to sogneråd kunne ikke enes om en fælles skole. I den store skole havde vi den særprægede gemytlige lærer Reinau, der læste historier for os hver lørdag i sidste time”.

Den „store” skole (Greve's skole) blev bygget i 1899. Det kom bag på Øster Hornum sogneråd, at der var blevet så mange elever. De blev enige med Niels Zinck om at dele halvt om udgifterne ved bygningen af sko-

len Tostrupvej nr. 23. Skolebygningen er nu indrettet til lærerboliger. Den første lærer var Christen Andersen. Han var der kun i to år, da han blev afløst af den strenge og myndige lærer Jens Knudsen, der kom fra Sønderholm, hvor hans fader havde en gård. Han blev i 1905 afløst af ovennævnte F. C. J. Reinau, der afløstes af lærer P. Greve, der var der, indtil den nye skole i 1959 blev indviet. Han gik på pension og flyttede til Aalborg. I 1905 opgav Svenstrup kommune skoleforbundet og byggede sin egen skole, Svenstrup vestre skole (Larsen's skole) på Zincksvej nr. 18. Gårdejer Jørgen Jørgensen, Østertoftmarksgaard, havde skænket et stykke jord til skolen.

Børnene fra Duedal skulle gå til Svenstrup vestre skole. Der blev anlagt en skolebro over Guldbækken, og en sti gik fra vejen (Solskrænten) langs med Papirsdiget op forbi Vestertoftmarksgaard til skolen. Det var grunden til, at man ved indlemmelsen af en del af Svenstrup kommune fik ejendommene i Duedal med til Øster Hornum sogn.

Den første lærer var Anders Østergaard. Han blev født den 19.8.1878 i Aalestrup, søn af gårdejer Jacob Østergaard. Han blev dimitteret i 1900 fra Nørre Nissum seminarium. I 1910 blev han ansat som førstelærer i Svenstrup, og skolekommissionen antog lærer Hans Møller, der blev født den 19.7.1881 og blev dimitteret fra Jelling seminarium i 1902. Han døde i sit embede den 18.1.1940. Han blev afløst af lærer Henry Larsen, der var lærer på Svenstrup vestre skole, indtil han i 1959 kom over på den nye Godthaab skole, hvor han blev skoleinspektør.

Ved indlemmelsen i 1945 i Øster Hornum kommune havde man håbet på, at skoleforholdene skulle gå i orden, og at man kunne få en ny skole. Der skulle imidlertid gå mere end en halv snes år, inden der kom skred i tingene. I Øster Hornum havde man bygget en ny centralskole. Den blev dyrere end beregnet. Til hvert sognerådsmøde skulle man låne penge, for at byggeriet kunne blive færdig.

I Godthaab var man alvorlig bange for, at det skulle trække ud med at få en ny skole. Gårdejer Carl Qvist, der sad i Øster Hornum sogneråd, havde i mange år arbejdet ihærdigt med at få en ny skole. Han henvendte sig derfor til Asker Enggaard, der var leder af byggefirmaet Elman Hansen og Enggaard. Asker Enggaard var opvokset i Godthaab. Hans fader Jens Enggaard havde haft Godthaab snedker- og tømrer-værksted.

De blev enige om, at skolen skulle koste ca. 700.000 kr. Man gik i gang med skolebyggeriet. Den 8.12.1959 blev skolen indviet. Håndværkerudgifterne, legeplads, haveanlæg og inventar var på 666.200 kr. Skolen og pedelboligen kostede i alt 733846 kr.

I sin glæde over at have nået sit mål, skænkede gårdejer Carl Qvist et relief til skolen. Det var udført af billedhuggeren Henning Wienberg Jensen. Carl Qvist og hans hustru, der i daglig tale blev kaldt for Tante, var meget glade for børn. De havde stillet det krav, at kunstværket skulle forestille et par børn på vej til skole. Relieffet blev afsløret den 15.8.1960. Senere blev skolen udvidet med to nye pavillioner med i alt fire klasselokaler, og den gamle lederbolig blev i 1975 indrettet til formningslokale samt skoleklinik.

Skoleinspektør Henry Larsen holdt op i 1974. Han blev afløst af Per Flemming Sørensen. Skolen har 15 klasser med ca. 230 elever.

Godthaab pastorat

Ved et kongeligt dekret af 12.6.1978 blev der oprettet et selvstændigt pastorat for Godthaab sogn. Indtil 1945 delte sogneskellet, der løb gennem å og dam, „sognet” i to pastorater. Selv efter indlemmelsen i Øster Hornum sogn, søgte nogle af beboerne i den østlige del af sognet stadig Svenstrup kirke. Det kan ofte være svært at bryde en gammel tradition.

Præster i „sognet”

Der nævnes kun de præster, der havde tilknytning til „sognet”, efter at udviklingen begyndte.

Præsterne i Svenstrup sogn:

Niels Vrigsted B. Albrechtsen 1856, C. L. Lütken Lehn 1889, Konrad Vilhelm Hansen 1906, Børge Roesen 1941.

Præsterne i Øster Hornum sogn:

Jeremias Wøldike 1860, Axel Riber 1879, Kristian Matthæi Riis 1885, Niels Peder Andersen Gade 1887, Christian Frederik Vested 1897, Paulus Toft Kiilerich 1916, Knud Erik Henrik Knudsen 1947.

Præsterne i Godthaab sogn:

Palle Steffensen 1978.

Godthaab kirke

Det sidste af fabrikant Niels Zincks mange initiativer var opførelsen af Godthaab kirke.

I 1902 lod han den grund udstykke, der i dag udgør kirkens jord. I 1905 omplantede han jorden med et læbælte. Niels Zinck gjorde det egenhændigt sammen med gamle Anders Mikkelsen.

I 1909 mente han, at tiden var moden. Den 2. januar skrev han til Øster Hornum menighedsråd følgende:

„Undertegnede har i en længere årrække sammen med en del af Godthaabarbejdere, der bor i Øster Hornum sogn, følt det som et stort savn med den lange vej til Øster Hornum kirke og har syslet med tanken at få en kirke og kirkegård ved Godthaab”.

Allerede den 17. januar blev der nedsat et udvalg, der skulle arbejde videre med sagen. Udvalgets medlemmer var Niels Zinck, sognepræsten pastor Vested, snedkermester Jens Enggaard, gårdejer Jens Sørensen Guldbæk og boelsmand A. Thomsen, Ridemandsmøllens mark. Han trådte i stedet for afdøde boelsmand Iver Iversen Volstrup-mark.

Den 22.5.1911 nedlagde man grundstenen og indmurede samtidig en blykapsel med en redegørelse på pergament samt syv danske sølv- og kobbermønter.

Kirken byggedes af murermester Peder Pedersen Salling og snedkermester Jens Enggaard, Godthaab, efter tegning og tilsyn af arkitekt Hother Paludan, Aalborg. Samtlige udgifter til kirkebyggeriet beløb sig til 31726 kr.

Den 18.8.1912 blev kirken indviet af biskop Alfred Svejstrup Poulsen, Viborg, under hvem, de søndenfjordske pastorater hørte. Biskop Poulsen talte over ordene: „Mit livs hus skal være et bedehus”. Der var mange i kirke under højtideligheden, der varede ca. to timer. Ved indvielsen manglede altertavlen, der var malet af Anker Lund. Kunstneren havde brugt Niels Zinck og arbejderne på Hammerværket som model.

Religiøse bevægelser

Fabrikant Niels Zinck (f. 1898) nævner i sine erindringer, „at svendene var nogle raske arbejdere og vilde krabater, der lørdag aften gik til Svenstrup og ryddede kroen”. Efter at have ryddet en „sal” i Tostrup, hvor

der skete en ulykke, kunne de indse, at det ikke kunne blive ved, og mange af svendene blev religiøse.

På det tidspunkt var pastor Gade præst i Øster Hornum. Han var en skarp indremissions vækkelsesprædikant. Det kom som et hårdt slag for mange missionsfolk, da pastor Gade ved højesteret blev fradømt kjole og krave.

Mange af arbejderne i Godthaab gik over til andre trosretninger, af hvilken baptismen og metodismen kan nævnes.

Baptismen var begyndt som en vækkelse i midten af forrige århundrede i Øster Hornum sogn.

Metodismen var begyndt i Svenstrup. Der blev holdt møde i karetmage-rens værksted. I Godthaab blev der holdt møde i møllen. Senere blev Metodistkapellet, Tostrupvej nr. 15, bygget.

Smeden Niels Andersen, der flere gange er nævnt under fabrikkernes historie, havde fået tyfus, og da han var nær ved at dø, bad han Gud skåne sig. Så ville han leve et bedre liv bagefter. Han blev rask og holdt sit løfte. Af egen lomme betalte han Metodistkapellet, der var blevet inddrettet med en lejlighed og sal med prædikestol.

Pastor Gade blev afløst af pastor Vested, der skulle gyde olie på vandene. Ved sin stilfærdige og velovervejende færd, fik han bragt ro i sindene. Han var optimist og ville fremhæve de lyse sider, og efterhånden fik han menigheden samlet.

Indre mission i Godthaab begyndte at holde møder i Brugsforeningens sal, der var blevet inddrettet i 1908. Da salen i 1939 blev inddraget i forretningen, byggede man et nyt missionshus på Drejerensvej nr. 3. I 1952 blev ejendommen gældfri, og den blev overdraget til Kirkelig forening for Indre mission i Danmark.

Godthaab Brugsforening

Omkring de større byer havde der fra gammel tid været et „læbælte”. Der måtte ikke være købmands- eller detailhandel mindre end 1½ mil fra købstadens torv. I Aalborg lå de store købmandsgårde Kolding, Skibsted, Georg Jensen, Hjort og m. fl. Det var almindeligt, at man fra egnen omkring Godthaab kørte ind til Kolding eller Skibsteds gård. Hver egn havde sin bestemte købmand. Når man kom ind til købmanden, afleverede man sin ordreseddel og satte hestene i stald og gik ud i byen.

Fra Zincks fabrikker kørte man to gange om ugen til Aalborg med fabrikkens produkter. Christian Zinck var med til at bryde „læbæltet” omkring Aalborg. Han foreslog, at fabrikkens kusk tog varerne med fra Aalborg ud til arbejderne. Et svendekammer blev indrettet til „butik”. Det var starten på Godthaab brugsforening.

Zinck handlede hos købmand Skibsted, da han også havde jernhandel. I 1862 købte Skibsted gården Østeraa 13, hvor Aalborg Amtstidende havde til huse, og hvor Provinsbanken nu har en afdeling.

Søren Qvist blev i 1890 forpagter af landbruget til Zincks fabrikker. Fra hans regnskabsbog fra 1890 til 93 kendes priserne på de varer, som han købte hos købmand Skibsted. F. eks. kostede 1 flaske eddike 0,23 kr., 1 pande 2,25 kr., 13 pund ost 2,75 kr., 1 pund tobak 0,50 kr. og 1 par træsko 2,00 kr. Fra „butikken” i svendekammeret solgte man varerne til medlemmerne. I 1891 kostede det 0,50 kr. at være medlem af brugsforeningen, som i 1886 startede med en valgt bestyrelse, generalforsamling m. v.

Samme år flyttede man til familiehusets baghus, der også ejedes af fabrikken. Man betalte ingen husleje. Det var et murstenshus, tækket med spåner. Her blev der indrettet en butik med rigtig disk, og bagved lå opstillet petroleum-, sirups- og fernistønder. Desuden fandtes der i butikken en træskoreol.

En forbedring skete i 1892, da arbejderne som fritidsarbejde selv opførte en tilbygning til huset. Materialerne blev leveret gratis af fabrikken. Her indrettede man butik nr. 3 med disk og reoler, og der blev endda afsat plads til kassereren, der senere fik et fornemt trådnnet foran kassen, som om man frygtede et hold up. Der førte derfra en lille lem ind til den gamle butik, hvor vareuddelingen foregik to gange om ugen, og ekspeditionen blev foretaget af brugsens bestyrelsesmedlemmer. En kom i pose, en vejede af og kom varerne i kurven, en passede de mange tønder med petroleum, sirup, sild m. m. Man havde endog en til at sælge træsko. Når man var færdig med at ekspedere, blev kundens navn råbt op, og denne kunne gå hjem.

Det skete altsammen i deres fritid. Dengang var arbejdstiden på 10 timer, så det var noget af et pionerarbejde. Klokkeren kunne godt blive 9 og 10 om aftenen, inden man havde fået den sidste ekspederet. I begyndelsen fik de intet for dette fritidsjob. Det var først langt senere, at de blev lønnet med 50 kr. om året.

Foruden kolonialvarer og overnævnte grovvarer havde man også lidt isenkram. Hos sadelmagerens kone madam Knudsen, der boede Tostrupvej nr. 25, havde man oplagret lidt manufakturvarer, som man fik igennem brugsen.

Generalforsamlingen foregik i et af værkstederne, og den var som regel livlig. Engang havde man stemt forpagteren ud af foreningen, fordi han på en liter mælk havde sat prisen 1 øre op. Han kom dog i foreningen igen.

Det var billigt at handle i den første brugs. Den gav op til 18% i dividende. Den store tilbagebetaling må ses på baggrund af at bestyrelsesmedlemmerne kun fik ca. 300 kr. i godtørelse.

Generalforsamlingen havde ligesom i dag til opgave at vælge bestyrelse, revisorer og noget man kaldte kontroludvalg. Dette udvalg skulle to gange om året foretage prøve køb hos købmændene for at se, om man kunne konkurrere med dem.

Det var ikke alle arbejdere, der kunne holde gris hjemme. Det kunne være mangel på plads, eller de ikke evnede at passe den. En af arbejderne havde en gris hjemme, men den ville ikke rigtig trives. Han sagde om den, at den trivedes ikke, men at den var udmærket begavet. Det blev vist til et vildsvin i stedet for. I brugsen kunne man få en hel gris eller et stykke flæsk til at komme i saltkarret. Kunden, som købte et stykke flæsk, kunne få lov til at betale 1 kr. om ugen indtil stykket var betalt. Men de idylliske tilstande kunne ikke blive ved. Brugsens omsætning steg, og det blev vanskeligere at få nogen til at ekspedere i deres fritid. På generalforsamlingen vedtog man at bygge en ny bygning og ansætte en uddeler.

Fabrikant Zinck skænkede grunden og bygningen, og i 1908 stod brugsforeningens nuværende bygning Tostrupvej nr. 36 færdig.

Den første uddeler var Frederik Bundgaard. Han var søn af gårdmand Christian Bundgaard, Gravlev. Han blev i 1911 ansat i Øster Hornum brugsforening, og Gerhard Poulsen blev antaget. Han flyttede også til Øster Hornum. I 1918 antog man uddeler Emmanuel Højfeldt. Han var søn af lærer Højfeldt i Veggerby. I 1962 kom uddeler Jens Andreasen. I brugsforeningens bøger, der ligger på Lokalhistorisk arkiv i Svenstrup, kan man se, at brugsforeningen i 1892 havde 21 medlemmer, der købte for 4151 kr. varer. I 1900 havde man 38 medlemmer og en omsætning på

10476 kr., og i 1902 var det blevet til 50 medlemmer med en omsætning på 13759 kr. Da man havde 75 års jubilæum var omsætningen steget til 450000 kr.

Gennem tiden havde man forandret bygningen flere gange. I den første bygning var der forsamlingsaal. Man betalte årligt 200 kr. i husleje, som gik til arbejdernes hjælpekasse. Det eneste, Niels Zinck fik som vederlag, var 72 kr. om året for uddelerens lejlighed. I 1917 købte foreningen brugsens bygninger. Den blev udvidet i 1939, da man inddrog den gamle sal, og da uddeler Jens Andreasen kom i 1962 blev hele bygningen indrettet til supermarked.

Fiskehandlere i Godthaab

Af de fiskehandlere, der kørte rundt i Godthaab og omegn kan nævnes Olsen og Lars Pedersen.

Olsen er allerede omtalt under fabrikkernes historie (fortælling om rotten). Han hørte til det hold af jernbanebørster, der efter anlæggelsen af Nibebanen fik arbejde på fabrikken. Da Olsen ikke mere kunne arbejde, begyndte han at køre med fisk på trillebør. Engang havde han været ude at sælge ål, da han kom til Tostrup å, synes han, at ålene trængte til noget at drikke. Han satte dem ud i åen, hvor de forsvandt mellem hænderne på ham.

Lars Pedersen blev i daglig tale kaldt Fiske Lars. Han var i sine yngre år blevet lettere skadet. Den gang var det ikke almindeligt, at man fik invalidepension. Fiske Lars købte en hest og en fjedervogn og ville handle med fisk, men da hans skolegang havde været mangelfuld, tog han op til en gårdejer i Volstrup, der efter utallige samtaler om handel, og om hvordan man skulle beregne prisen på fisk, fik ham lært at handle. Hans fisk var altid af bedste kvalitet, men man skulle helst handle med Fiske Lars hver gang, ellers kom han ikke.

Marskandiser i Godthaab

Silius Jensen boede på en gård nær ved skellet til Sønderholm sogn. Han havde fyldt gården med gamle møbler, musikinstrumenter, husgeråd og m.m. Han købte alt, hvad han kunne få fat på. Han havde standardpriser fra 1 til 5 kr. Hver uge tog han på auktion i Aalborg, hvor han købte alt mellem himmel og jord. Når aktionarius manglede at få det

sidste solgt, spurgte han om Silius Jensen var til stede. Han købte som regel det sidste.

Silius Jensen var utrolig slagfærdig. Engang solgte han en urlænke, som han garanterede var af rent guld. Nogen tid efter begyndte lænken at ruste og kunden klagede til Silius. Han svarede blot, så tager jeg garantien tilbage.

Godthaab købmandsforretning

I 1923 havde proprietær Søren Pedersen, Ridemandsmølle, fået den tanke, at der var basis for en købmandsforretning, og han indrettede een i den vestre ende af stuehuset, der hvor der nu er mødelokaler. Han lejede forretningen ud til brødrene Simonsen, der fik en god forretning oparbejdet. I 1929 afstod han den til købmand Visborg på lejevilkår. Han forlod stedet, da forretningen og en del af stuehuset brændte i 1934. Gårdejer Kr. Kusk, Volstrup, byggede et hus på Ridemandsmøllevej og indrettede det til købmandshandel. I 1934 antog han kommis Anton Jensen, Øster Hornum. Han var der kun et par år, da han kom ned på A. Andersens Stålvarefabrik, hvor han igennem en lang årrække var bogholder. Kr. Kusk fortsatte butikken. Han byggede en bungalov ved siden af. Den er stadig bolig for købmanden.

Købmand Ejnar Nielsen havde forretningen i mange år. Under krigen måtte han udvide for bedre at kunne betjene sine kunder. Der var efterhånden flyttet en del til Godthaab. I 1966 solgte han forretningen til Gordon Mortensen.

Bagere i Godthaab

Både før og efter bageriet startede i 1902 i en udbygning til Ridemandsmølle, kørte der bagere rundt i Godthaab. Nogle huskes, andre er blevet glemt.

I 1890'erne kørte en bager, som hed Jumb Anders. Han ville gerne drikke. En dag lige før jul kom han med sin vogn. Den væltede og brødet faldt ud på vejen. Samtidig havde han dukker og andet legetøj med. Efter at han var kørt, løb arbejdernes børn hen for at se, om der var noget, som han ikke havde fået med. De fandt lidt legetøj. Det var, som det var faldet ned fra himmelen. Datidens børn var ikke forventet med legetøj.

Lidt efter århundredeskiftet kørte en bager rundt. Man kaldte ham Brik Niels. Han var altid forkølet og der dryppede til stadighed ned fra hans næse. Når børnene tiggede om en kage sagde forældrene: „Du vil vel ikke have en kage, der er fyldt med dråber fra Brik Niels's næse”.

I 1902 indrettede Niels Zinck en butik og et bageri i den ene længe til Ridemandsmølle. Den blev åbnet som et led i Godthaabs udvikling, for at folk på egnen kunne få frisk brød. Bagerkonen hed Maren og var søster til en, som var gift ind i familien Zinck. Hendes mand hed Christen Sørensen.

Om Maren fortælles, at hun solgte sukkerstænger til en øre stykket. Hun sagde, at der var et farligt rend af børn, når de havde fået 5 øre. Christen Sørensen var en dygtig bager. Han havde en brødkusk, som man kaldte Pylle Peter.

Da Christen Sørensen holdt op, byggede han huset „Hytten” på Zincksvej nr. 7.

Bager Sørensen blev efterfulgt af P. H. Nielsen. Han overtog forretningen den 1.11.1940 og var kendt som en dygtig mand inden for sit fag. Han kom ulykkeligt af dage. Han gled på trappen med en sæk mel på ryggen. I faldet fik han sækken over sig og brækkede ryggen. Han døde dagen efter den 2.3.1945. Hans hustru førte bageriet videre.

Herefter var der nogle bagere. Den sidste, der havde forretning i Ride-mandsmølle var Ib Hansen, der i juni 1973 flyttede til nye lokaler i et hus på den tidligere sportsplads, Ridemandsmøllevej nr. 40.

Gammelt landsbymiljø

Indtil halvtredserne kendte alle hinanden i Godthaab. Man hjalp hinanden, uden at man skelede til, hvem den anden var.

Gårdejer Christian Christensen Yde havde i 1885 købt Vestertoftmarks-gaard, Zincksvej nr. 19. Den 4.11.1885 blev han viet til Ane Margrethe Dorthea Sørensen. Hun blev i daglig tale kaldt Grete Yde. Christian Yde døde meget ung kun 43 år gammel. Tilbage stod hans enke med tre små børn, hvoraf den yngste var to år. Arbejderne på Zincks fabrikker var meget hjælpsomme. Om foråret 1896 kom de og såede marken til. Da der skulle høstes, kom de med deres koner og høstede og bandt kornet op. Det var Hans Jepsen, Frederik Larsen, Lars Andersen, Niels Andersen og et par stykker til.

Grete Yde sad i begyndelsen i små kår. Den yngste af børnene havde fortalt, at hun ofte havde bedt om to øre til bolsjer, når hun gik til købmanden, men det kunne der ikke blive penge til.

I 1918 ramtes landet af den spanske syge. Det var en ualmindelig ondartet influenza, der bredte sig næsten eksplosiv og forårsagede mange dødsfald. Skolerne måtte lukkes, gudstjenesterne blev afkortet til en halv time, og de offentlige forlystelser blev forbudt.

De fleste af Godthaabs arbejdere lå syge. Grete Yde, der havde et godt helbred, læssede mælk, brød og smør på sin trillebør og besøgte alle de hjem, hvor familiemedlemmerne var ramt af sygdommen. På grund af hendes gode pleje kom alle over influenzaen, og hun fik på den måde sagt tak for sidst.

Materiale:

Utrykte kilder:

Rigsarkivet

Folketællingslisterne for Svenstrup og Øster Hornum sogne 1787, 1801, 1834, 1840, 1845, 1850, 1860, 1870, 1880 og 1890.

Rentekammeret

Frederik den III's matrikel nr. 1833.

Christian den V's matrikel.

Svenstrup sogn

Markbog nr. 1442, modelbog nr. 1776 og matrikelbog nr. 1833.

Øster Hornum sogn

Markbog nr. 1437, modelbog nr. 1776 og matrikelbog nr. 1833.

311-175 Matrikelekstrakter 1680-81.

2215-143 1696 Krigs- og portionsjordebøger for ryttergodset i Jylland, oberst Prehns regiment.

313-22 1788-1794 Hartkornsspecifikationer indsendt i h. t. rentekammerordre af juni-juli 1788

Danske kancelli

D. VII-141 Lægdsrulle 1724 over nationalinfanteriets distrikt ud i Jylland, Aalborg og Viborg stifter.

Matrikelarkivet

Matriklen af 1844.

Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg.

Aalborghus amtsarkiv

B. O. D. 466 Skifter efter selvejere.

Retsbetjente

B.40.A. Hornum herreds tingbøger 1636-84.

Hornum-Fleskum herreds skøde og panteprotokoller 1688-1844.

B.35.D.

SP 9 1745-1795

SP 10 1795-1804

SP 11 1804-1811

SP 12 1811-1815

SP 13 1815-1820

SP 14 1820-1826

SP 103-1105 realregister for Svenstrup sogn

SP 104-118 realregister for Øster Hornum sogn.

Præster

C. 163-1 m. fl. kirkebøgerne for Svenstrup sogn

C. 164-1 m. fl. kirkebøgerne for Øster Hornum sogn

C. 152. B. kirkebogen for Vor Frue sogn i Aalborg

C. 155-18 kirkebogen for Dall sogn.

Rådstuer

D.1-198 1797-1844 koncepter til indberetninger om fabrikker i Aalborg.

Brandforsikringer

B. 514-6taksationsprotokol 1800-1830 for Hornum herred

X. 298-15bygningssafgiftsprotokol ca. 1870 for Hornum herred.

*Godsarkiver**St. Restrup Godsarkiv*

G 141-141719-1776 fæsteprotokol

G 141-841761-1774 skifteprotokol.

Aalborg Hospitals godsarkiv

C. 649. 100fæsteprotokol 1677-1720

C. 649. 101fæsteprotokol 1720-1769

C. 649. 108skifteprotokol 1691-1719

C. 649. 109skifteprotokol 1719-1755

C. 649. 110skifteprotokol 1755-1779

C. 649. 111skifteprotokol 1779-1795

Lokalhistorisk arkiv for Ellidshøj, Svenstrup og Godthaab.

Skøder og andet materiale om Lyngbjerggaard, Godthaab Brugsforenings forhandlingsprotokol og regnskabsbøger.

Støvring kommunes lokalhistoriske arkiv.

Øster Hornum skole 1955-1980 v/ Poul Christensen Øster Hornum sogns skolevæsen, Vesthimmerlands museum, Aars.

Skøde om Mølgard.

Lokalhistorisk arkiv for Aalborg kommune.

Fabrikant Niels Zincks erindringer 1980/3026.

Privat

Slægtsbog Peder Nielsen Qvist f. 1796 gårdmand i Estrup, Øster Hornum sogn og hustru Maren Jensdatter, deres forfædre og efterkommere.

Materiale om den nye skole i Godthaab.

Sagsakter vedrørende indlemmelsen af en del af Svenstrup kommune i Øster Hornum kommune i 1945.

Fabrikant Anders Andersens erindringer.

Niels Qvist f. 1830, regne- og matematikbog.

Regnskabsbog 1890-1893 for Søren Qvist

Skøde Ridemandsmølle.

Trykte kilder:

Arent Berntsen. Danmarchis og Norgis fructbar herlighed 1650-56.

Industriens historie i Danmark. Af Aksel E. Christensen, J. O. Bro Jørgensen og Axel Nielsen. Selskabet for udgivelse af kilder til dansk historie. Bd. 1-3. 1975. Axel Holm (red) Aalborg amt. Træk af Aalborg amts historie med efterfølgende biografier 1946. 761 s. ill.

Bjørn Kornerup og Vilhelm Lorenzen. Aalborg stiftshospitals historie 1931-39 284 s. ill. Steen Stensen Blicher. Digte og noveller udgivet af Johns Nørvig bd. 1-2 Kbh. 1946.

Strandmøllen Aktstykker til oplysning om den danske papirfabrikation med Strandmøllen som midtpunkt. Samlede af C. Nyrop. Udgivet ved fabriksejer C. Drewsens foranstaltning. Kbh. 1878.

Danmarks adels årbog 1884 ff med fuldstændige stamtavler over talrige adelslægter af A. Thiset, Louis Bobe og Albert Fabritus m. fl.

Danske byer og sogne bd. 1-XIV 1931-35.

Danmarks jernbaner bd. I-II. Red Morten Buch og C. I. Gomard 1933.

Danske Kancelleregistranter 1535-50 ved Kr. Erslev og W. Møllerup. 1881-82.

Danske magazin og Nye danske magazin 1745 ff.

Danske slotte og herregårde 2. udg. Redigeret af Aage Roussell. Hassing f. 1963-68 bd. 1-20.

Viborg landstings dombog 1617 A.

Fra Himmerland og Kjær Herred.

Fortegnelse over Aalborg købmænds hjælpekasse og Aalborg handelsstandsforeningens legater ved Knud Strøyerberg 1959.

Godthaab bogen 1797-1969. Udgivet af borgerforeningen.

Godthaab bogen 1980. Udgivet af borgerforeningen.

Hanen. Nye tidender om gamle emner udg. af Støvring lokalhistoriske foreing. Hans Lyngby Jepsen. Hans og Andrea. Aalborg Amtstidendes bogtrykkeri 1960.

Håndbog for danske lokalhistoriker. Redigeret af Johan Hvidtfeldt. Udgivet af Dansk historisk fællesforening 1965.

J. C. B. la. Cour. Danske gårde. Illustreret, statistisk og historisk håndbog.

Under medvirken af H. M. Knudsens 2. samling bd. 1-V 1914.

Jyske Efterretninger.

J. Jeppesen Jensen. Slægten Obel. Med særlig tilknytning til Aalborg 1976. 90 s. 8 tavler ill.

Jyllands Posten

Slægten Jelstrup v. S. Vahl sognepræst i N. Vedby og N. Alslev.

Kancelliets brevbøger 1551-1639 vedrørende Danmarks indre forhold. Udg. af Rigsarkivet 1885-1944 bd. 1-21.

Kronens skøder på afhændet og erhvervet jordegods i Danmark fra reformationen til nutiden. Uddrag udg. af Rigsarkivet. Bd. 1-3.

P. C. Knudsen. Aalborg bys historie 1931-33 bd. 1-3.

Kr. Erslev. Danmarks len og lensmænd i det sekstende århundrede 1879

Lars Lindeberg. De så det ske. Englandskrigene 1801-14. Kbh. 1974.

Lokalhistorisk arbejdsmark. Medlemsblad for lokalhistorisk forening for Ellidshøj, Svenstrup og Godthaab.

Johs. Lindbæk og G. Stemann. Aalborg helligåndskloster (i deres De danske helligåndsklostre 1906 s. 79-119).

Jens Sørensen Mark. Forarbejder til Øster Hornum sogns historie (1924-26).

Duplikeret udgave Øster Hornum 1969 (Litteratur og arkivundersøgelser m. v.

C. Molbech og N. M. Petersen. Udvalg af hidtil udtrykte danske diplomer og breve fra det 14., 15. og 16. århundrede.

William Christensen. Oluf Christensen og sønner omkring år 1800. Kbh. 1913.

Aalborg Amtstidende. Den lille hilsen fra Provinsbanken er udsendt ved åbningen af Nytorv afdeling i Aalborg februar 1974.

Danmarks historie. Under redaktion af John Danstrup og Hal Kock. Politikens forlag 1962-66 bd. 1-14.

Personalhistorisk tidsskrift

C. J. Qvist. Ridemandsmølle. Et bidrag til dens historie. 1978.

Repertorium diplomaticum regnei Danici mediævalis 1 rk. bd. I-IV 1894-1912 og 2 rk. bd. I-IX 1928-1939.

Regesta diplomatica historiæ Danicæ 1 rk. bd. I-II og 2 rk. bd. I-II 1847. 1907. M. Skytte Christiansen. Historia om Flora danica. To bogværker og et porcelænsstel. Billedred.

Mogens Rud. Dansk Esso 1973. 67 s.

Iørn Piø. Skillingsviser. En antologi 1974.

Statistiske meddelelser 1850 ff.

Statistisk tabelværk 1942.

De kgl. rettertingsdomme og Rigens forfølgninger fra Christian den III's tid (v/ Troels Dahlerup) bd. I-II 1959.

J. P. Trap. Danmark 5. udg. Redigeret af Niels Nielsen, Peter Skautrup, Poul Engelstoft og Therkil Mathiasen bd. 1-27.

Uddelerbladet

Vejle amts årbøger 1905 ff.

Vækkelsernes frembrud i Danmark i første halvdel af det 19. århundrede. Redigeret af A. Pontoppidan Thyssen 1960-69 bd. 1-6.

Viborg landstings skøde og pantebøger bd. I-III v/ Poul Rasmussen 1978.

S. V. Wiberg. Personalthistoriske, statistiske og genealogiske bidrag til en dansk præstehistorie bd. 1-3 + registerbind 1960.

Aalborg Amtstidende

Aalborg lommebog for 1804.

Aalborg Stiftstidende.

Aalborg i tal 1965-1975.

Aalborg vejviser 1902.

Skriftlige og mundtlige meddelelser fra konsulent J. Jeppesen Jensen samt fra hele min familie, der alle har boet i Godthaab sogn.

Min varmeste tak for velvillig hjælp.

Aalborg i juni 1984

C. J. Qvist.

Eneboeren i Vindblæs

Af J. Chr. Myrhøj

Jens Christian Myrhøj, der er forfatter af artiklen om „Kræn Hornum“, er født 9/6 1886 i Vindblæs ved Løgstør og døde 5/9 1962 i Skive. Han var søn af gårdejer Kristian Myrhøj og Ane Nielsdatter. I 1913 tog han lærereksamen fra Ranum og blev lærer i Brårup til 1948, da han blev overlærer i Skive. Har udgivet sin slægts historie i 1958.

To år efter Myrhøjs død udgav gårdejer Chr. Kollerup sin bog: Vesthimmerlandske Sognehistorier, hvori der findes et kortere afsnit om „Kræn Hornum“. Det har visse lighedspunkter med Myrhøjs.

Indtil jernbanen Løgstør - Hobro midt i halvfemserne blev åbnet, var Vesthimmerland en meget afsides egn. Forbindelse med andre dele af landet fandt kun sjældent sted, og svage var de dønninger, der langt om længe nåede hertil fra fjerne kulturcentre. Tankesæt og levevis var derfor indtil ved århundredskiftet af et eget middelalderligt tilsnit. Overtro og særhed trivedes her som kun få steder i vort land, og i de tyndest befolkede egne var bogstavelig talt hvert andet ældre menneske en original.

Kongen over alle originaler var „Tordenkalven“, der gennem Johannes V. Jensens Himmerlandshistorier er blevet landskendt; men næsten lige så højt oppe i rækken af sære himmerlændere stod den for nylig afdøde Kristen Hornum i Vindblæs. Utallige mennesker - også langvejs fra - har i de sidste 40 år aflagt besøg hos „Huleboeren i Vindblæs“, manden med det mærkelige udseende, den usædvanlige levevis og den fænomenale hukommelse, der satte ham i stand til ordret at gengive samtaler, som fandt sted for årtier siden, at citere lange stykker af historier, han havde læst i sin barndom, og at gøre rede for mange vesthimmerlandske familiers slægtsforhold, så han som personalhistoriker var et rent fænomen.

Forfatteren af denne artikelrække har kendt ham, fra jeg kunne begynde at skelne, og kan derfor garantere for rigtigheden af det meste af, hvad der her skal berettes om denne mærkelige mand, hvis lige man nu til dags skal lede vidt og bredt om. For år tilbage har jeg i et dagelangt interview med ham samlet stof til denne beretning, der publiceres med hans vidende og ønske.

Han er født i Oudrup den 24. maj 1853. Hans fader var enkemanden Niels Christensen (Hornum), og moderen var ugift pige Else Kathrine Knudsdatter fra Vilsted. Grunden til, at han, som han sagde var en horeunge, skyldtes ikke, at forældrene helt ville „leve på polsk”, men at de simpelthen ikke kunne blive gift, fordi Niels' anden kone (han havde været gift to gange), Ane Laustdatter havde fået fattighjælp, mens Niels var Rendsborgsslave i 7 år, en ganske barbarisk og uretfærdig straf, han havde pådraget sig ved i 1839 at have hjulpet mestertyven Jens Bager at gøre indbrud hos et par gamle folk i Oudrup (se „Løgstør Avis” maj 1929). Egentlig skulle han være blevet der for livstid; men han blev benådet og kom hjem i foråret 1847. Hans anden kone døde 5. marts 1852, og allerede samme sommer „blev han kæreste” med Else Knudsdatter, der tjente hos gmd. Kr. Hansen i Brårup.

Ved novembertid flyttede den 38 år gamle pige sammen med den 60-årige Niels Hornum. Denne havde d. 26. februar 1852 lejet 225 kvadratfavn jord i „Humlehaven” syd for „Halvbjerg” i Oudrup ved Salling - Gatten Vejen. Lejesummen var 1 rigsdaler årlig.

Han overtog jorden den 1. maj, to måneder efter konens død, og i løbet af sommeren gjorde han for så vidt reden færdig til at modtage sin tredje „brud”, der da allerede „var på vej” med Kristen, som blev født godt 6 måneder efter.

For at vise, hvor utroligt fattige den tids småfolk var, skal jeg nu her gengive Kristens egen beskrivelse af barndomshjemmet i Humlehaven. Huset var - som ikke så helt få huse dengang - kun på 3 fag og et udskud. Dets længde var ca. 6, dets bredde ca. 5 alen. Nordsiden og østenden var sat af græstørv, det øvrige af kasserede sten og murbrokker, som ejeren af „Dybvadgård” forærede Niels. I hele huset fandtes kun to små vinduer med hver 6 blyindfattede ruder. Disse vinduer erstattedes dog „efter doktorens anvisning” nogle år senere med rigtige vinduer. Taget, der bestod af halm og lyng, var gjort fast på „stenlægter” fra en nedbrudt

gård. De første halvandet år var der ingen dør i huset. En sådan blev der ikke råd til, skønt Else medbragte om ved 50 rigsdaler. Man nøjedes med „i nogenlunde vejr” at hænge et gammelt sjal for. I slemt vejr satte de nogle gamle brædder for, men ikke sjældent føg sneen ind gennem køkkenet og lige ind i stuen. Omsider blev de dog nødt til at anskaffe en rigtig dør. Den blev lavet af Kr. Thomsen i Oudrup og var af upløjede brædder. Prisen på snedkerarbejdet var 2 mark. Smed Jens Houmann i Næsborg leverede beslaget, der kostede 24 skilling. Samtidig fabrikerede han også en tørvespade til Niels. Den kostede 1 rigsdaler. Der gik over 1 år, inden Niels Hornum blev færdig med at afdrage på sin smederegning. I huset fandtes kun een stue. Gulvet bestod dels af runde pikkesten, dels af stampet ler. Bordpladen, der hvilede på to nedrammede pæle, slog Niels selv sammen af forskallingsbrædder. Mellem bordet og vinduerne stod en skammel af ganske lignende konstruktion. Der fandtes af andre møbler kun to stole: En halmstol, der for resten hurtigt gik til, og så et klodset monstrum, som Elses fader „Gale Knud” havde bikset sammen. Ja, så var der da begribeligvis også senge. Ægtesengen var slået sammen af forskallingsbrædder. Niels havde selv lavet den op ad stuens nordvæg. Da denne jo var sat af græstørv, blev den beklædt af en hjemmelavet halmmåtte. Bunden i sengen var hedetørv og halm. De sovende havde især to ulemper at døje med: Myrerne, der huserede slemt i jorden under og ved siden af dem, samt regnen, der af og til dryppede ned gennem tag og loft. Dette sidste var for de to fags vedkommende af upløjede brædder. Kun over bordet var der helt tæt loft. Nej, så lå drengen anderledes godt og beskyttet! Han sov sin trygge barnesøvn i en kasse under bilæggerovnen. Her var ingen myrer og her kunne regnvandet ikke ramme ham. Både de gamle og drengen havde nogenlunde godt sengetøj, der stammede fra de to forrige koners tid. „Komfuret”, der fandtes i gangen lige foran bageroven, bestod af nogle flade kampesten. Brændsel savnedes aldrig. Det var der let adgang til i heden, hvor man kunne plukke lyng og grave hedetørv. I haven, der var indrammet af et jorddige med piletræer og hylde på, avledes især kartofler. Her fandtes også et par stikkelsbærbuske og en bikube. Hjemmets eneste prydelser var nogle stokroser ved muren. Ved østenden af huset var der et kildevæld, hvor folk og fæ kunne slukke tørsten. Man havde nemlig husdyr. 3-4 høns og et par får. Disse sidste tøjredes rundt om i

heden og gjorde det ud for køer, idet de, når lammene blev store, malkedes et par gange om dagen.

Det kneb tit med at få føden i det lille hjem, navnlig i vintertide, når der var lidt med arbejde, og får og høns skulle have i stedet for at give. Om sommeren kunne det bedre gå, når forældrene gik på høstarbejde. Faderen kunne da tjene 66 øre (2 mark) om dagen og kosten, og moderen fik gerne foruden sin dagløn en flaske mælk eller lignende med hjem til drengen, der tiest var gæst hos naboerne, når begge forældre var borte. Ligeftrem sult led man sjældent, idet Else i knappe tider drev et ret indbringende tiggeri i landsbyerne på Løgstøregnen. Da Kristen var fyldt 4 år, kom han med på tiggerejserne. De var ikke lige velkomne alle steder, naturligvis. I Vilsted hos Elses familie pudsede de hunden på hende og drengen. De kunne ikke tilgive hende, at hun havde bragt skam over dem ved at leve sammen med den forhenværende tugthusfange. Men i reglen tog folk nogenlunde venligt mod den lille skrappe Else Hornum og hendes bitte dreng, når de to arri- verede med lærredsposerne. Idet de trådte ind i stuen, klynkede Else sit „Goddag, må vi bede om lidt i Guds navn?” Der vankede så gerne et æg, en tot uld, en tanning flæsk eller lignende. Undertiden var varerne lige- frem at regne for betaling for ydet kunst, idet Else, understøttet af drengens spæde røst, kvad en vise for husets beboere, især når der sad nogle stoddere og spillede kort og drak kaffepunche, en meget alminde- lig foreteelse i de tider. Når man spørger de gamle, hvordan Else sang, lyder det gerne, at hun ikke havde en tone i livet. Sønnens dom er begribeligvis mildere, men dog ikke uden et vist forbehold. „Min mor sang blot så som så”, sagde han. Var der brændevin til huse, klang Elses stemme helt ynkeligt, indtil manden i huset, som det skete engang i Vindblæs, sagde: „Else, du er nok noget ilde faren for brystet, du kommer til at have en dram”. Else, fik så et glas brændevin, kræmtede og sagde: „Det hjalp skammelig godt!” Var mændene „jævnt hen fulde” og derfor oplagt til lidt af hvert, spurgte Else, om de ville have „den slemme vise”. Den kostede 12 skilling og var lige så sjofel som en af „Tordenkalvens” de værste. Else kvad den uden blusel og indkasserede med et svedent grin sin gage. Hendes repertoire var ikke stort. Den mest bekendte af de viser, hun klynkede, var den om „Grisen i Amerika, der brækkede sit lår”. Desuden kunne hun den om „Lars Lill” og den om „de otte skøn’ bejlere”.

Faderen kunne kun synge een sang, og det var en tysk, han havde lært i Rendsborg. Når han sang den, troede folk, han var fuld. De forstod jo ikke tysk, de hjemmefødninge.

Sådan hutlede den lille familie sig igennem i de ca. 7 år, „ægteskabet” varede. Niels Hornum døde den 22. september 1858, da Kristen var 6 år gammel.

Året efter faderens død kom Kristen ud at tjene, kun 7½ år gammel. Moderen sagde, at han nu var en stor dreng, der selv kunne tjene føde og klæder. Han fik plads i Oudrup ikke langt fra sit hjem. Hyrdedrenge havde det på den tid, her er tale om, ikke ret godt, og det blev en slem overgang for den lille tiggerdreng. Om sommeren kom han op klokken fire, fik ingen middagsøvn og kom sent i seng. Det hændte da også at han lagde sig til at sove i marken. Så vankede der lussinger, når han kom hjem. Det var tiest madmoderen, der foretog afstraffelsen. I reglen nøjedes hun med at give ham et par på hovedet med en våd siklud, men var det en større forseelse, fik han en rigtig omgang klø. Skønt han aldrig var tilfreds i sin plads, og skønt lønnen aldrig steg højere end til føde og klæder, blev han der i 17 år, i de sidste som karl.

Ret meget værd har Kristens arbejde næppe været. Han var en lille, spinkel fyr, og noget godt håndelag havde han ikke og fik det aldrig. Alligevel må man undre sig over, at han ikke rejste sin vej hen til et sted, hvor man gav noget mere i løn. Flere gange forsøgte moderen at få ham derfra, idet hun simpelthen fæstede ham bort; men hver gang lykkedes det madmoderen, der forøvrigt var hans halvsøster, at forpurre det hele. Det kom tit til heftige rivninger og sammenstød mellem moderen og madmoderen i anledning af hans behandling og slette lønforhold. Engang udartede det til et regulært slagsmål, og det lykkedes den mindre og svagere Else at tildele sin modstander et blåt øje. Med denne dekoration måtte hun trække sig tilbage. Else vandt altså; men sønnen fik det ikke bedre af den grund, tværtimod.

Uden oplivende momenter var den lange tjeneste nu heller ikke. I 2½ år tjente der i gården en pige fra Vilsted. Skønt hun var 26 år, og Kristen kun var 15-16, blev de to kæresten. „Det kom af sig selv,” fortalte Kristen, „vi lå nemlig i samme seng om natten”. Det var skik og brug dengang. Han omtalte hende som „en meget pæn pige med en god forstand”. Det gik dog i stykker, inden hun rejste. Kristen opdagede, at hun havde to skavanker: Hun havde fnat, og hun var ham utro.

Else Hornum sad enke i 22 år, og i al den tid levede hun af sin sangkunst og sit tiggeri. Kort tid efter Niels Hornums død fik hun et tilbud om ægteskab, men hun afslog det, som vi nu skal se:

En søndag eftermiddag kl. 2 kom hun og drengen hjem fra Løgstør, hvor de havde afhændet en halv snes æg (der var dengang søndagshandel til kl. 10). Da de kom ind i stuen, fik de øje på to mænd, der sad ved bordet. Den ene var hendes stedsøn Laust, den anden var en fremmed, hun knap nok kendte. Han hed Niels Kristian Jensen og boede i Frejstrup. I sin tid havde han været røgter på „Kyø”. Han gik under navnet „Gladekok”; men det skulle man vogte sig for at nævne, når han hørte det. Han var en stor, stærk stodder, og han var slem til at drikke og slås. Det sælsomme øgenavn havde han vel fået på grund af sit lystige og kry væsen.

I anledning af sit højtidelige ærinde havde han udstufferet sig, så godt han kunne. Han var i pænt tøj med sølvknapper, i munden havde han en sølvbeslagen merskumspibe, tværs over maven en bred sølvkæde og på fødderne et par sko, de var pudset med kakkellovsnsværte. Han gjorde altså et net og overoverdønt velhavende indtryk. Idet de to kom ind ad døren, rejser han sig, giver hånd og siger: „God dag, Else Kathrin! Jeg døjer med at stå ret herinde, jeg har været kyrasser og har gardermål. Jeg kan lige så godt sige mit ærinde, jeg vil bejle.” Laust anbefaler ham som en ædruelig og arbejdsom mand, der ejer et grundmuret hus i Frejstrup, og „Gladekok” føjer til: „Du kan selv bestemme, om vi skal bo der eller her”. Elses svar var ikke opmuntrende, og helt uden virkning var det vel heller ikke, at den lille Kristen ustandseligt rykkede hende i kjolen og hviskede: „Du skal ikke, mor - du skal ikke, mor!” I hvert fald endte det med, at hun svarede: „Det er ingen nytte til, at vi to gamle fyre gifter os”. Efter at de to gæster var blevet beværtet med æggekage, forsvandt de. „Gladekok” svingede med hatten til afsked og skridtede så vældigt ud, at Laust næsten måtte løbe for at følge med.

Men indtryk havde besøget gjort. Else og drengen satte sig til at digte en nidvise om bejleren:

„Oh hør, Hr. Jensen Gladenkok, driv
ikke med os spot,
du lover ja, du lover jo alt for, alt
for godt,;

Dit hus er, som du siger, vel nok af
brændte sten,
men din person, vi haver hørt, skal
lide af lidt mén.

Du er ej af de spage, vi mindes
endnu Ky,
for mange år tilbage, man sagde
der: Fy, fy!"

Forvalteren i dammen sprang som
om en fuld og gal,
det vi ikke synes om og er vel næppe
pral.

Derfor vi helst frabeder os, ej gør
med dig parti,
du synes flottenhejmer, men dog et
godt geni.

Farvel, vor gode Jensen, vi beder for
dit vel,
og gid du hos en anden må have
bedre held!"

(Den affære på „Kyø”, der hentydes til i andet vers, bestod i, at „Gladenkok” forheksede forvalteren, så denne uden sit eget vidende sprang i møddingspølen).

Altså: Else viste den gamle bejler bort med hån og forblev ugift. Den 5. september 1880 døde hun og blev begravet på Oudrup kirkegård ved siden af Niels Hornum og hans to rigtige koner.

Kristen var da 27 år og allerede udlært som smed. I 1876, fire år før moderens død, var det endelig lykkedes ham at komme bort fra sin tjeneste, idet han nævnte år gik i smedelære hos smeden i Brårup. Hans forrige madmoder mødte op i smedien og forlangte at få ham med sig, men smeden greb en gloende jernstang og drev hende baglæns ud af døren. Så meget skulle der til for at få hende til at give afkald på halvbroderen. I 1880 nedsatte Kristen sig som smedemester i Vestrup ved Østrup. En gårdmand der, Ivar Christensen, hjalp ham til rette med at få

en smedie. Penge havde han ingen af, og smedien blev kun nødtørftigt udstyret med redskaber. Han havde f.eks. ingen rigtig blæsebælg, men måtte nøjes med at puste til ilden ved hjælp af en gammel rense-maskine, som Ivar Christensen overlod ham. Her blev han kun 1½ år. Så opgav han foreløbig at være mester af den simple grund, at han havde for lidt søgning. I de følgende 3-4 år tog han plads som svend forskellige steder på egnen. Han havde ingen rigtig ro på sig og omgikkes med tanker om at opgive smedehåndværket. I denne periode havde han efter eget udsagn „lidt mormon- og baptistnykker”, og stadig syslede han med læsning og visedigtning. Både det, han læste, og det, han digtede, var af meget forskellig art og lødighed. Det var dog navnlig historie, han studerede. Her kom hans fænomenale hukommelse ham til gode, og snart kunne han langt mere i dette fag end andre af hans lige. Måske har en eller anden bildt ham ind, at han havde et alt for godt hoved til ikke at „gå den studerendes vej”. I hvert fald tog han bestemmelse om, at han ville læse til lærer. Penge havde han begribeligvis ingen af, men da han med god grund mente at have en del til gode hos den mand, han havde tjent uden løn i 17 år, opsøgte han sin forrige husbonde og bad ham hjælpe sig. Det var denne straks villig til. Han tilbød at give ham 200 rigsdaler og at gå i kaution for 200 til, men konen forpurrede det hele. Han henvendte sig derefter til sin gamle lærer, der nu boede i Haverslev. Men denne, der jo kendte Kristens kvalifikationer, „kunne ingen penge skaffe”. På den måde mente han vel, at han mest lempeligt kunne forhindre sin gamle elev i at påtage sig en opgave, han ikke var i stand til at løse. Bedre held havde Kristen hos degnen i Farsø. Vel lovede denne ham ingen penge, men han påtog sig at forberede ham til seminariet. Det varede dog ikke længe, inden læreren opdagede, at det var en forkert vej, hans elev var inde på. Vel var hans hukommelse mer end almindeligt udviklet, men det kneb meget med andre fag, navnlig regning. Desuden gik det nok også op for ham, at Kristen måtte henregnes til den slags mennesker, om hvilke man kan sige, at de er „hverken kloge eller gale”, så selv om det virkelig skulle lykkes ham at tage en eksamen, ville han af mange grunde være ganske umulig som lærer. Men den slags naturer kan tit være stædige og vanskelige at få af furen, og Kristen førte alle dage hårdnakket sine planer til udførelse. Det var nemt at høre på Kristen, at degnen har prøvet mange midler for at få

ham til at opgive lærervejen, men det, der slog hovedet på sømmet, var de forestillinger, den gamle, erfarne lærer gjorde ham angående de disciplinære vanskeligheder, en lærer kunne komme ud for. „Børnene nu til dags er ikke til at styre”, sagde han atter og atter. Omsider gav Kristen så - omend med sorg - op.

Så var der jo ikke andet for, end at han måtte fortsætte med sit håndværk. Han flyttede nu hjem til sin fødeby, hvor hen lejede en smedie, der ejedes af lærer Berthelsen. Smederiet gav dog for lidt, og han måtte gå som almindelig daglejer det meste af tiden.

I Oudrup var han fra 1886 til 1890. Så flyttede han endelig til den by, hvor han skulle blive resten af sit liv, og hvor han skulle få sin „berømmelse” og det navn, han gik under over store dele af limfjordsegnene: Eneboeren fra Vindblæs.

For almindelige mennesker så det ud, som om det sted, han valgte at slå sig ned som smed, var det dårligste tænkelige. Han lejede nemlig et stykke jord af Jens Gudumlund, der boede lidt sønden for den plads, hvor Vindblæs Station senere blev bygget. Men Kristen så åbenbart større på forholdene, end de andre, der mente, at der først måtte være en by, før der kom en smed. Han regnede med et større opland end de tvivlende rådgivere. Han syntes netop, at han lagde sin forretning så centralt, at der kunne ventes søgning fra en hel række byer, der lå i en kreds om hans værksted: Gatten, Oudrup, Salling, Vindblæs, ja, hvem ved, hvor mange byer han regnede med at drage næring af! En af mændene i Vindblæs fik ham dog omsider overtalt til at flytte hen i nærheden af en landevej i stedet for at bosætte sig i den vilde hede. Det ræsonnement med vejen overbeviste ham. Han bøjede sig og lejede Anton Bojers skifte på den såkaldte Skovbakke østen for Vindblæs. Nu manglede han bare et hus at bo i. Smedie behøvede han strengt taget ikke. Ambolt, blæsebælg og esse kunne jo til nød stå i fri luft. Af Julius i Brårup købte han så den første af sine mærkelige boliger. Det var en såkaldt „hjordvogn”, en slags beboelsesvogn, som på den tid brugtes af studehyrder på store gårde, hvor det krævedes, at der var vagt hos de kostbare dyr dag og nat, når de gik i engene om sommeren. Julius kørte den op på Skovbakken, og Kristen havde nu tag over hovedet. Det varede dog ikke længe, før byens unge lømler fandt på at ødelægge dette arrangement. En nat sømmede de døren til og kørte af sted med huset

ned ad bakken og langt ud ad landevejen. Kristen hamrede løs på døren, rasede og skreg inde i den vinduesløse vogn. Spilopmagerne agtede det ikke. De kørte videre og standsede ikke, før de var kommet flere kilometer bort. Endelig gjorde de holdt og - gik hjem. Gode mennesker hjalp ham dagen efter ud og kørte hørdevognen på plads igen.

For at forhindre en gentagelse af disse ufrivillige natlige udflugter „forankrede” Kristen nu sit hus forsvarligt. Ved hjælp af pæle, jernkættinger og tovværk tøjrede han den således i Skovbakkens sand, at det ville tage dage at rokke den af stedet.

Ret længe boede han ikke i sin primitive bungalow, der havde vist sig at være lidt for lebendig. Han gik nu til den anden yderlighed, idet han gravede sig en hule. Den kunne de skarns knægte da ikke løbe med. Op over Skovbakken gik en gammel hulvej. I nordsiden af denne lavede han en udgravning, 20 alen lang og 7 alen bred. Siderne, der var det røde sand, stivede han af med pæle og tykke fjæl. Taget var næsten fladt og bestod af rafter, brædder, græs- og lyngtørv. Midt i gavlen anbragte han en vældig dør, og ved siden af denne et par ganske små vinduer. Han lagde intet gulv i hulen. Lige inden for døren, lidt til den ene side, gravede han en 8-9 alen dyb brønd, der for oven var afstivet med en tønne med løst låg. Længere inde var smedien, hvis centrum var en muret skorsten. I enden af hulen fandtes et værelse, hvor der stod en seng og - som en mindelse om studietiden - en gammel skrivepult.

Med forretningen gik det kun så som så. Kunderne udeblev næsten. Det mere kunstfærdige arbejde som skoning af heste og beslag af vogne var der kun få, der betroede ham til. Jeg kan ikke mindes at have set nogen hest bundet ved de jernringe, alle hans 3 huse i så rigt mål var forsynet med. Disse ringe kunne han godt have sparet, de sad bare og rustede op. Nej, sagen var, at Kristen var en dårlig smed, et kludrehoved, der lavede alting så svært og så klodset, at det næsten var ubrugeligt. Det er betegnende for hans smedekunst, at hans specialitet var træskoringe og ildklemmer, noget enhver smådreng kan lave, så snart han har været i lære en måneds tid. Det stadium i faget kom Kristen aldrig over.

Den nye smedieforretning på Skovbakken fik dog også sin guldalder, idet den tog et vældigt opsving under anlæget af Løgstør - Hobrobanen først i halvfemserne. Kristen tog arbejde ved en kolonne, og han fik nu en hel del at gøre med at reparere skovle og grebe for sine arbejdskam-

merater. Næsten hver aften og en del af natten med stod nu den gloende ild op af huleboerens skorsten, der så alligevel opnåede at blive tilsodet, hvad der ikke før havde været udsigt til.

Animeret af de gode tider besluttede Kristen at udvide sit hus. Han var blevet ked af at bo i den mørke og fugtige kælder. I 1893 byggede han så „Sommerresidensen”. Således kaldte han det uhyre af et hus, han opførte oven på jorden, halvvejs tværs over hulen, så denne til dels fik et hårdt tiltrængt tag. Kristen udførte selv hver stump af arbejdet, og det blev også derefter. Det blev et værre sammensurium af fjæl, kampestensmur, brændte sten, græstørv o.s.v. Kun på sydsiden blev der lagt rigtige tagsten. Der var ikke råd til at bruge et så kostbart materiale over det hele. Først i 1895 blev også nordsiden forsynet med ildfast tag, og hermed opnåede Kristen endelig at kunne ligge ugenert af regn og sne i sin tarvelige seng.

Ad en noget umagelig trappe kunne han nu gå fra hulen og op i „Sommerresidensen”, hvor der om sommeren var lyst og venligt. Herop flyttede han i den gode årstid sin seng og sin pult. Men om vinteren, når det satte ind med frost og snefog, slæbte han igen sine to møbler ned ad trappen, gik i hi i kælderetagen og overlod „Sommerresidensen” til fåret og geden. Blev det alt for galt med vejret deroppe, tog han dyrene ned til sig.

Når Israels folk havde bygget et tempel færdigt, holdt de en indvielsesfest som afslutning på det svære og langvarige arbejde.

Den samme skik havde Kristen Hornum. Da han i 1895 havde fuldendt bygningen af „Sommerresidensen”, indbød han gennem „Løgstør Avis” og ved breve til alverden til en storstilet glædesfest, hvor man i skøn samdrægtighed kunne fejre fuldendelsen af hans arkitektoniske mesterværk.

Ved samme lejlighed indledte han den række af sommermøder, han gennem mange år holdt på Skovbakken, og ved hvilke han til folkeoplysningens fremme holdt foredrag om en hel mængde ting lige fra plantning af læbælter til international afrustning.

Undertiden formåede han fremragende mænd til at tale ved disse fester, der i en lang årrække var en virkelig attraktion, ikke mindst for beboerne i Vindblæs, som så sjældent havde lejlighed til at se deres by tiltrække sig den store verdens opmærksomhed.

Forfatteren Skjoldborg, højskoleforstander Laursen, Lundby, folketingsmand N. C. Christensen, Aalborg, læge Kjølgaard, Løgstør, o.fl. kan nævnes som de betydeligste kræfter, Kristen hidkaldte for at kaste glans over sine fester.

Ingen af de senere folkefester opnåede dog at overstråle indvielsesfesten i 1895.

Ved langvarige og omfattende forberedelser havde Kristen gjort alt for at skabe en flatterende ramme om denne sin første fremtræden for offentligheden. Således havde han bygget en dansestrade og en karrusel, vel mest for at få egnens ungdom i tale.

Dansegulvet var lagt af cement, hvilket vakte udelt sympati for ham blandt omegnens skomagere. De dansende var derimod mindre begejstrede, da det var temmelig træls at bevæge sig på. Havde det været nu til dags, hvor man ikke danser, men bare går, havde det faste og nogenlunde jævne gulv været mere end godt nok, men for datidens danseegnede det sig absolut ikke. Navnlig vals voldte en del besvær. Den ulidelige hvæsen, der opstod, når man slæbte fødderne i de gammel-dags valsetrin, overdøvede næsten musikken og gjorde det hurtigt af med selv de tykkeste støvlesåler. Det var dette sidste, der for stedse sikrede ham skomagernes velvilje.

Karrusellen var, som man nok kan tænke sig, uhyre primitiv. Midt på dansegulvet var nedgravet en svær stolpe, som støttedes af en hel høj af stærk cement. Tværs over enden af stolpen lå en temmelig tyk bjælke, der kunne svinges rundt om en solid jernnagle i stolpens ende. For at det kunne gå let, var der smurt godt med grøn sæbe, som hang i en spand under tværbjælken. Når så apparatet begyndte at pibe, behøvede man bare at klaske en håndfuld sæbe ind om jernnaglen. Så tav gyngen igen.

Som man ser, havde Kristen ikke sparet hverken på arbejde eller penge. Gæsterne skulle og måtte befinde sig godt.

Dagen oprandt med strålende solskin, men tillige med truende torden-skyer i horisonten. Festen skulle først tage sin begyndelse efter firetogets ankomst fra Løgstør; men allerede ved ettiden blev billetsælgeren, en husmand i Vindblæs, placeret ved indgangen til den afspærrede festplads. Den første gæst indfandt sig allerede ved totiden. Det var Kroer-Laust, en gammel gubbe, der gik på gravsens bred, men som nu

ville benytte den enestående lejlighed til at tage den sidste afsked med denne verdens forlystelsesliv. Da Laust fremtog sin lærredspung for at finde 25 øre til billetten, kom Kristen løbende og sagde henvendt til billettøren: „Byens ældste borger har gratis adgang”, hvorefter han egenhændigt bandt festtegnen, et hvidt bændel, i æresgæstens knaphul. Der var for resten to slags bånd: Hvide til landboerne og røde til Løgstørianerne. Medens de fleste af de hvide blev solgt, gik der ikke eet af de røde. Den store invasion af Løgstørianere udeblev nemlig ganske og aldeles. Da toget dampede mod syd, gik Kristen ud på vejen for at tage imod folkeskaren. Hans skuffelse var stor, da han opdagede, at de fine gæster slet ikke kom, men det var der jo ikke noget at gøre ved.

Han besteg nu talerstolen og sang indvielsessangen, en sang, han havde digtet i dagens anledning:

„Jeg flytted' fra dalen til Sparreheden
og byggede højere oppe min rede
af sten og tørv og lyng og sand,
alt, som jeg bedst forstår og kan”.

Sådan lød første vers.

Derefter åbnede han mødet med et par velvalgte velkomstord, og tog så fat på sit emne. Det var Robert Fulton, dampskibets opfinder, som han den dag præsenterede for sine tilhørere. Han omtalte ham som en af menneskehedens velgørere, der gennem sin epokegørende opfindelse havde omkalfatret færdselsforholdene og derved skabt betingelser for uanede fremtidsmuligheder for menneskeslægten. Emnet kunne synes noget umotiveret ved denne lejlighed; men snart gik det op for tilhørerne, hvorfor Kristen havde valgt at tale om netop denne mand. Midt i foredraget gik han nemlig uden overgang over til at fortælle om en opfindelse, han selv havde gjort, og ved hvilken han åbenbart håbede at gøre en lignende indsats i kulturudviklingen som Robert Fulton. I dette tilfælde bestod menneskeåndens sejr over naturkræfterne i, at en hidtil upåagtet smed i en afsides landsby i det lille Danmark, nemlig Kristen selv, havde opfundet en ny slags harve. Ja, sådan sagde han selvfølgelig ikke, men om meningen kunne ingen være i tvivl.

Kristens harve var i modsætning til datidens klodsede „danske harve” ganske let, lavet af 2x2 tommers planker og klejne ståltænder. Den stod på en lille brakmark tæt ved talerstolen og ville nu blive demonstreret

for de tilstedeværende landbrugere. Her gjorde Kristen et ophold i talen og gav sig til at råbe navnene på en husmand og hans kone. De havde lovet ham, at de ville lade sig spænde for harven under demonstrationen. De to havde velsagens alligevel tabt lysten til at agere trækdyr, de var da i hvert fald væk, og Kristen forlod så talerstolen for selv at være hest. Han sprang hen til harven, tog trækselen over skulderen og satte i trav hen ad pløjemarken. Folk vendte sig og iagttog spændt den vilde fart. Drengene jublede. Da Kristen vendte tilbage, besteg han på ny talerstolen og fortsatte sin tale. Han havde ikke under dette lille intermezzo tabt tråden. „I kan se”, sagde han, „at det nu omtrent er lykkedes at ophæve gnidningsmodstanden og derved at modvirke dyrplageriet”. Hans forpustede åndedræt talte dog et helt andet sprog, og tilhørerne lod sig næppe overbevise. De forventede bestillinger på det ny markredskab udeblev nemlig både den dag og senere, og de Vindblæs-heste måtte fremdeles slæbe på de gammeldags harver.

Den næste taler var højskoleforstander Laursen fra Lundby. Han begyndte med at sige, at man måske fandt det underligt, at han ville tale på dette sted, men for ham kom det ikke an på stedet. Det var mennesker at tale til, han søgte, og dem var der jo nok af her. Hvad han ellers talte om, husker sikkert ingen mors sjæl nu, hvorimod mange erindrede Kristens tale temmelig nøjagtigt.

Efter foredragene fulgte forlystelserne. Kristen bekendtgjorde fra talerstolen, at den alvorlige del af festen var forbi, og at man nu værsgod skulle more sig. Ved indgangen solgte Tinus hvedebrød, på karrusellen kunne man få lov at hænge på maven over stangen for 10 øre (børn 5 øre), og senere ville der blive dans på estraden. Selv ville Kristen fremvise „Sommerresidensen” gratis for lysthavende.

Nu slog man gækken løs og tog fat på at more sig. Tinus fik en rivende afsætning på sit hvedebrød, og det svækkede ikke appetitten i nærværdig grad, at en tyk bondedreng flyttede sin pegefinger fra næseboret ned på en kage, idet han spurgte: „Hvad koster den femøreskage?”

Ved gytgen gik det lystigt til. Som trækraft havde Kristen sikret sig to af egnens kæmper. De havde deres mas med at få passagererne rigtigt anbragt på bjælken. Det var et helt regnestykke at få rigtig balance, idet en tyk kone jo mageligt kunne opveje 4 børn, og en ny tilkommen, der anbragte sig yderst på stangen, rent kunne bringe forstyrrelse i den til-

vejebragte balance. De to havde åbenbart alt for lidt kendskab til vægtstangsreglerne, men endelig lå bjælken vandret, og turen begyndte. Kæmperne lagde skulderen mod bjælken og skød til. Den spændte stillinge, de indtog for at sætte uhyret i gang, mindede ganske om Samsons på Dorè's billede „Samson for filistrenes kværn”. Endelig begyndte stangen at bevæge sig, og snart hvirvlede passagererne rundt i en ganske sindssvag fart. De arme mennesker hagede sig med fortvivlelsens kraft fast til bjælken og udstødte høje skrig i deres dødsangst. Kæmperne stampede ufortrødent videre helt inde ved centrum, og det var synd at sige, at folk ikke fik morskab for pengene. Da turen endelig var forbi, vaklede de med stive blikke bort fra estraden, og der var vist ingen, der fik mere end een tur. Kristen, der futede rundt i etablissementet og inspicerede, inden han begyndte forevisningen af sit ny hus, råbte til de to mænd, der drejede: „Nå, det går jo helt delikat, glem nu ikke at smøre!”

Mens nogle morede sig med at betragte selvplagerne på gyngen, gik andre med værten op at bese „Sommerresidensen”, Kristen lukkede døren på østenden op og indbød folk til at gå ind gennem stuen, ned ad trappen til kælderetagen og videre ud af hulens hovedindgang. Man lod sig ikke nøde, og snart strømmede folk i massevis ind og tog den nye stue i øjesyn. Det var navnlig een ting, publikum ikke kunne rive sig løs fra derinde. Det var et snildt arrangement, Kristen havde lavet ved hjælp af smedeesse, bilæggerovn og seng. På ganske enkel vis kunne han ved et rørsystem lede varmen fra essen i kælderen op i bilæggeren ovenpå og videre op i skorstenen. Når han så tog fodenden af sin seng og satte denne op mod bilæggerovns sideplade, kunne han sætte fødderne mod den varme jernplade og således holde sine ben yndigt varme den ganske nat. Navnlig ældre folk, der led af fodkulde, lovpriste denne snilde opfindelse, der jo ganske tog brodden af vinteren. De var ikke til at formå til at gå videre, og snart var stuen stuvende fuld af mennesker. Den belastningsprøve kunne gulvet i venstre ende, der jo lå ind over hulen, ikke bestå. Det begyndte at knage og brage i gulvbrædderne, og der var virkelig et øjeblik alvorlig fare for, at der skulle indtræffe en ulykke. Kristen søgte at bane sig vej hen til østerdøren, idet han råbte: „Stop, stop, bliv ude! I bliver tiltalt efter straffelovens paragraf 5, hvis I ikke bliver ude!” Folk i stuen skyndte sig nu ned ad trappen til hulen, og

katastrofen var afværget. Byens sognefoged anbragte sig efter Kristens anmodning i indgangsdøren og regulerede tilstrømningen, og værten kunne nu uden fare fortsætte med at vise sine herligheder frem.

Hen mod aften blev Kristen nødt til at stoppe karrussellen. En fuld mand kom svengende op ad vejen fra kroen. Han købte billet og gik ind på pladsen. Han gjorde sig øjensynligt umage for at undgå det roterende uhyre, men det lykkedes ikke. Med eet drev han sidelæns ind på estraden og blev øjeblikkelig ramt i maven af bjælken. Han sank sammen som en klud og blev liggende. Forøvrigt skete der ikke andet, end at han blev omtrent ædru af stødet. Men som sagt: Kristen standsede det farlige apparat og lod bjælken fjerne.

Dansen skulle nu begynde. I det nordøstre hjørne af gulvet var der rejst en musiktribune, ganske primitiv naturligvis. På en platform stod et par stole, hvor musikerne, et 2 mands ensemble fra Falde, tog plads. Taget over tribunen bestod af rafter og græstørv. Her kunne de to spillemænd have siddet godt, beskyttet som de var mod solens stråler og himlens væde. Men een ting havde Kristen glemt at regne med. Det var drenene. Midt under en af de første danse listede et par stykker sig hen bag tribunen og pirrede med deres kæppe græstørvene ned i hovedet på orkestret. Den slags nedbør var spillemændene ikke vant til, og de holdt op med at spille. Sognefogeden måtte atter træde i funktion, og dansen på cementgulvet fortsattes. For resten druknede det hele allerede først på aftenen i en vældig tordenbyge. Folk forsvandt, og festen var med eet forbi.

Trods besværet med arrangementet og spektaklerne med ungdommen, der tiest var lidt for støjende, fortsatte Kristen sine folkefester. Det blev fast tradition, at han hvert andet år sammenkaldte til møde på Skovbakken. Kedelige var disse sammenkomster langtfra, og der var da også tiest mange mennesker til stede. De fleste af dem, der har været med, vil sikkert mindes dem som noget af det morsomste de har deltaget i - af den slags.

Foruden gæsterne ved sommerfesterne kom der i årenes løb både fra nær og fjern en mængde andre mennesker for at aflægge besøg hos huleboeren i Vindblæs. Kristen følte sig dog smigret ved sin berømtelse og tog altid med glæde mod fremmede, især når disse gav ham penge.

Den første, der gjorde folk langvejs fra opmærksom på den sære fyr på Skovbakken og ligesom satte system i besøgene hos ham, var kromanden Just Eriksen. Når der kom udenbys gæster på kroen, opfordrede han dem til at aflægge en visit hos byens eneste „seværdighed”. Undertiden fulgte Just selv med, og han skaffede Kristen mange drikkeskillinger ved at være den første, der greb i lommen efter en mønt, når der skulle tages afsked. Når de andre gæster således havde fået signalet angivet af Just, fik de også snart fat i drikkeskilling til Kristen. Mange af Maren Haanings gæster aflagde også besøg hos huleboeren, når de efter endt konsultation var på vej til toget.

Kristen anførte med stolthed, at han havde haft gæster helt nede fra „det tyske”. Det var nogle holstenere; men de var næppe rejst for det samme. Det var derimod det læs fremmede, han modtog en nat kl. 3. Det var tre fulde stoddere med damer, der havde været til dyrskue i Aalborg, og som ved midnatstide havde fået den idè, at de ville besøge den berømte mand i Vindblæs.

En række artikler, som lærer Jens Dahl i Vindblæs skrev i „Løgstør Avis” først i halvfemserne, virkede også som en god reklame for Kristen.

I 1893 anskaffede han sig en fremmedbog, hvori gæsterne blev bedt om at skrive navn, stilling og bopæl. Ved at blade i den bliver man opmærksom på, at Kristen tit har haft fint besøg. Han har f. eks. huset så celebre gæster som en godsejer på Månen, Greven af Monte Christo og lignende højfornemme personer. Sådanne spøgefuldheder vrimler det med i fremmedbogen - og i sin tid også på hulens port -, men bortset fra dem bliver man virkelig overrasket af at se den vrimmel af navne på personer fra fjerne egne i landet.

Jeg vil nu beskrive et besøg, sådan som det i almindelighed formede sig, navnlig da han boede i hulen, og hans berømmelse stod på sit højeste. Når man ved et par kraftige slag på porten havde tilkendegivet sin ankomst, lød der dybt inde fra jordens indvolde et fjernt: „Hej, er der nogen?” eller noget i den retning. Der lød nu hurtige skridt derinde, og efter at flere forskellige stænger og kroge var blevet fjernet fra portens indvendige side, blev der lukket op, og hulens beboer stod i åbningen, glippende med øjnene i det stærke lys.

Hvad så man da?

Foran stod en lille, spinkel mand med kulsort hår, der var ligesom svøbt om hovedet, en smal pande, et par mørke øjne med et flakkende blik, der var vanskeligt at få fat på for beskueren, en lang, spids næse, en ubrudt række af snehvide tænder og et noget skæmmende underbid. Udtrykket i hans ansigt var levende og røbede intelligens, og kun hans aparte klædedragt og de mærkelige omgivelser mindede om, at det var „en sær mand”, man stod overfor.

Tøjet var gammelt og tiest noget pjaltet, og de forsøg, han selv havde gjort på at lappe og stoppe hullerne med forskelligt farvede klude og alle slags garn, viste tydeligt, at kvindelige sysler ikke lå for ham. Jeg har ham mistænkt for, at han med vilje klædte sig aparte. Hvorfor hængte han ellers et tørklæde løst over hovedet under den lasede bulehat, så han kom til at ligne en beduiner, og hvorfor så man ham så at sige aldrig i ensfarvede strømper? Den ene strømpe var f. eks. hvid, den anden spraglet med grå stopninger. Ja, jeg har for to år siden set ham med sivsko på den ene fod og træsko på den anden. Jeg gad vide, om ikke „Tordenkalven” var hans forbillede med hensyn til klædedragt. Det var en både billig og nem måde at være original på, og Kristen havde aldrig noget imod at blive lagt mærke til, tværtimod.

Han rakte så sin barkede hånd med de kloagtige negle frem til hilsen og bød venligt gæsterne indenfor. Dernæst fulgte ufravigeligt en advarsel om „ikke at falde i kjelden”. Den var jo tæt inden for døren. Man famlede sig nu i mørket frem i hulen anført af Kristen, der gesvindt løb hen og trak et par gange op og ned i stangen på blæsebælgen og slog nogle slag på ambolten, alt imens han lod munden løbe under præsentationen af smedien: „Her har jeg så min blæsebælg, her har jeg så min esse” o.s.v. Dernæst blev man ført ind i stuen, hvor sengen og pulten stod. Bøger og selvdigtede sange blev forevist, og endelig trådte Kristen så op på en forhøjning med lægter omkring, så han stod afsondret fra gæsterne ligesom i en bås eller sti. Han præsenterede så sig selv på omtrent følgende måde: „Ja, I tror vel, I er kommen ind at besøge en pæn mand, men det er en såkaldt horeunge, idet – –”, her hævede han stemmen (han havde en kraftig og skarp røst), og nu fulgte en lang udredning af hans indviklede familieforhold.

Efterhånden som han stammede og hakkede sig frem i sit foredrag, blev man gjort bekendt med, at hans far og mor ikke kunne blive gift, fordi

faderens anden kone havde fået fattighjælp, mens han var Rendsborg-slave, at faderen var uskyldig, at han var i slægt med adelsfamilierne Brix, Griis og Bruun o.s.v., o.s.v. End ikke kongelige personer savnedes i hans ahnerække. Både Kejser Wilhelm, Kong Hans, Erik af Pommeren m. fl. var hans „fjerne slægtninge”, som han altid sagde. Her var der en ting, man kunne hænge sig i, hvis man hørte til dem, der ville hævde, at Kristen Hornum ikke var rigtig klog. Sagen var: Så længe han holdt sig til, hvad han kunne huske, hvad han havde hørt, og hvad han havde fundet frem ved arkivstudier i Viborg, kunne man stole fuldt på det, han fortalte. Men når han kom tilbage til tiden fra før kirkebøgernes indførelse (ca. 1650), drog han de mest letsindige slutninger for at „bevise” sin fine afstamning. I hans slægt fandtes således en kvinde, der hed Dorthea. Alene af dette fornavn sluttede han, at hun var opkaldt efter en vis Dorthea af Brandenburg, der skulle have været gift med en dansk konge, jeg aner ikke hvem.

Den mangel på fast grund under fødderne i slægtsstudiet kom han for resten til at bøde nok for. I næsten 20 år tumlede han med at „bevise”, at han var i slægt med en Matfeld, en hovedrig dansker, der i 1807 døde på Ceylon uden at efterlade sig arvinger. Kristen mente, at disse penge aldrig var kommet de retmæssige arvinger til gode. Han påstod, at han selv var en af disse og optog nu kampen for at skaffe retfærdigheden sejr og de formentlige arvinger penge. For at føre beviset fremskaffede han en række attester og andre udskrifter af arkivalier, gjorde lange rejser, førte en årelang korrespondance med udenrigsministeriet o.s.v. Alt dette kostede en masse tid og en stor sum penge. Til sidst vidste han vistnok hverken ud eller ind, og det var intet under, at han græd bitterligt, den dag han bredte alle sine papirer ud på bordet hos en af sine gode naboer og fremviste det endelige afslag fra ministeriet. Den Matfeldske arvesag, der havde optaget hans sind så voldsomt igennem de mange år, var uhjælpelig tabt. Nu fulgte afslappelsen og - tårerne.

Men nu tilbage til besøget i hulen.

Undertiden holdt han et rent historisk - helst verdenshistorisk - foredrag, og tilhørerne, som havde viden nok til at kontrollere ham, blev her virkelig imponeret, når han f. eks. fortalte om Marie Stuart, dronning Elisabeth, Napoleon eller en anden historisk figur. Tiest var tilhørerne jo selvfølgelig næsten uvidende om disse ting, og det var tydeligt at se på

deres ansigter, når de lo eller i bedste fald smilede ad Kristens fortælling, at de troede, han var tosset. Lidet anede de fleste af dem, at han på det område havde mere viden i sin krogede lillefinger, end de havde i alle deres hoveder tilsammen.

Til afveksling sang han altid en af sine „hjemmelavede” viser. Han akkompagnerede så sig selv på et eller andet underligt slaginstrument, som man ikke så mange steder i den ganske verden. Jeg skal nævne nogle af dem, jeg bestemt erindrer, at han brugte: En spiralsnoet kobbertråd sat fast i skruestikken, en triangel, lavet af et stykke rusten rundjern og hængt op under hans venstre tommelfinger, låget af en kaffekande eller det øverste af en cykelklokke, anbragt på enden af en pind. På disse forskellige genstande bankede han under sin sang løs - i eller tiere uden takt til denne - med en strikkepind eller lignende, efter at han først havde brugt instrumentet som stemmegaffel, mens han fandt tonehøjden. Han sang slet. Det lød som en indestængt klynken og kvækken, når han pressede toner og ord ud mellem de sammenbidte tænder. Melodierne var et underligt sammensurium, en slags generalnævner for en hel række gamle sange, han havde lært i sin barndom og ungdom. Han var ikke for intet søn af sin moder og mester, Else Hornum.

Noget traktement var der sjældent tale om. Kun når han ventede fine fremmede, viste han sig i „spenderbukserne”. Han, ætlingen af den lavere landadel i Nordjylland, var på en måde ikke så lidt aristokratisk, og han serverede kun, når nogle af „hans egne” kom. Men så vankede der også noget. På en snavset tallerken eller i en gammel hat bød han brød rundt: Mest tørre småkager og kringler, som han havde brækket i flere stykker. Det var damernes traktement, herrerne henviste han til kandissukkeret, der f. eks. lå på hans overdyne i et stykke avispapir og til ølkoaksen på bordet. Men de fine damer var altid så mærkværdigt mætte, og herrerne enten skræede eller røg. De kom med mange undskyldninger og taksigelser og lod Kristens gode sager urørte. Så fik børn, der senere kom på besøg, de forsmåede kagestumper. De var ikke så kræsne.

Når man så til slut gav Kristen en lille skilling, var besøget forløbet, som det skulle, og man blev fulgt til dørs med mange tak for visitten og anmodning om at hilse hjemme.

Det var for resten ikke altid let at træffe eneboeren hjemme uden for de tider, søndage og andre helligdage, han var belavet på at modtage besøg. Navnlig i sine yngre år, men også da han blev ældre, gik han en del på dagleje, mest om sommeren, når det kneb for folk at få løs hjælp. Han hørte nemlig ikke til de daglejere, der først kom bud efter. Det kom ikke af, at han var doven, eller at han tog for meget i dagløn. Han var netop et ualmindelig flittigt menneske, og nogen høj dagløn krævede han aldrig. Men mange var ikke særligt begejstrede for at have ham i arbejde, da han som før nævnt ikke havde noget godt håndslag. Det eneste, han var særlig dygtig til, var lyngslåning. Der var ikke mange, som kunne klare sig for ham. Denne lyngens søn kunne med sin selvavede lyngle afskrælle lyngen på et stort areal på kort tid.

Høleen var han nærmest dårlig til at bruge, mest fordi han ikke kunne „holde skarp”. Han blev tiest sat bagest i mejernes række, og han sakkede i reglen bagud. Men følge med ville han. Når de andre var nået til ende og langsomt drev tilbage for at hente nye skår, var Kristen endnu ikke færdig med sit. En af de andre gav så gerne hans le en ordentlig omgang med strygstikken, og nu gik det glat med resten af skåret. Når han så endelig nåede enden, tog han træskoene i hånden og jog i susende fart hen til de andre. På den måde lykkedes det ham at følge så nogenlunde med.

Til tærskearbejde holdt man ikke af ham. Han knuste nemlig kærnerne med sin slagvol, som han yderst ude havde forsynet med een eller to tykke jernringe for at øge slagets kraft.

Derimod blev han meget anvendt som tørvetriller. Her kunne han jo ingen egentlig skade gøre, og flittig var han. Der var altid noget festligt over den trivielle tørvegravning, når Kristen Hornum var med. Længe før dag svingede han i skarpt trav ind ad gårdsleddet med sin hjemmegjorte hjulbør, der var forsynet med et hjul på størrelse med en mindre møllesten.

Morgenglad og kvik var han, han ligefrem satte humør og fut i de øvrige tørvetrillere, som ikke var alt for opsatte på at komme i lag med det hårde slid i mosen. Allerede ved davrebordet udviste han en energi, der lovede godt for dagen. Hans appetit på øllebrød var endog meget imponerende, men ingen så skævt til ham af den grund. Man vidste, at hans appetit på arbejdet stod i et gunstigt forhold til hans madlyst. Hans

gode humør varede dagen igennem, og han havde endda så meget til overs, at han på hjemvejen om aftenen kunne forlyste de andre med en sang eller en historie.

En anden grund til, at han til tider kunne være vanskelig at træffe hjemme, var, at han ofte lå på rejse. Man må ikke, når man skal skrive hans historie, undlade at berette om hans eventyrligt lange fodture, selv om det af vor tids cyklende og bilende mennesker måske vil blive lagt ud som en stor løgn eller i bedste fald som et udslag af en alt for frodig fantasi.

Allerede som dreng var han blevet trænet til at gå og løbe. Han havde meget langt ud til udmarkerne, der hørte til hans halvsøsters gård, og den våde siklud, der hang truende der hjemme på Kjeldrammen, virkede æggende på ham og satte fart i hans små ben. „Han løber og løber, han løber tænderne løse i hans mund” klagede hans mor, når hun for nabokonerne beskrev, hvor streng hans plads var.

Efterhånden tillagde han sig en ejendommelig gangart, der hverken var løb eller gang men snarere en ting der imellem. Når han havde travlt - og det havde han altid - gik han to trin og løb eet. Det var, som om han ved hvert tredie skridt sprang over en lille ujævnhed i vejbanen eller marken, han færdedes på. „2 op og 1 i mente”, kaldte man denne gangart, der, skønt hans ben var korte, satte ham i stand til at gå den mest langbenede gardist halvt til døde.

En tur til Aalborg og hjem igen samme dag regnede han for ingenting. Han elskede at komme til Aalborg og gjorde sig de mærkeligste ærinder derud. I en lang årrække gik han således regelmæssigt én gang om året på sin fod til denne by for egenhændigt at erlægge sin skat, 17 - sytten - øre, på amtsstuen.

Det siger sig selv, at han også tiest gik til Viborg, når han drev studier på arkivet.

Engang var han til fredsmøde ovre på Sjælland. Han brugte selvfølgelig sine ben, hvor han ikke var nødt til at sejle.

Hans fredelige og forsonlige sindelag nåede sit smukkeste udtryk i den interesse, ja, man kan sige kærlighed, hvormed han omfattede fredssagen. Mange år før nogen anden på Løgstøregnen indmeldte han sig i „Dansk Fredsforening”, hvor han trods sin særhed var et skattet medlem. På „Fredsdagen” solgte han mærker, og på mange andre måder

viste han opofrelse for den sag, der stærkest af alle lå ham på sinde. Hans had til krigen skrev sig vistnok fra, at hans halvbroder Laust faldt ved Dybbøl i 1864; men jeg antager, at også hans kendskab til verdenshistoriens mange beretninger om de ødelæggende krige mellem folkeslagene har bevirket, at han har fået øjnene op for fredssagens betydning for andre folk på egnen.

Det største slag for sin kære sag slog han dog, da han for nogle år siden byggede sit „Fredshus”.

„For freden at betrygge og værn
mod kolde nord
et fredshus har jeg bygget til gavn
i høst og vår.

På samme graders bredde, som
ligger Illinois. -

Det har jeg ønsket fredet, deri jeg
lagt til køjs”

digtede han, da han var færdig med at opføre den ret store bygning, der kom til at stå ham i ca. 6000 kr. Utallige forhindringer tårnede sig op for ham, da han tog fat på at realisere sin plan; men ved hjælp af sin stærke vilje og sin uhyre flid lykkedes det ham virkelig, trods hans fattigdom, at fuldføre dette storværk. Han havde tænkt sig, at egnens befolkning, som han ville samle til fredsmøder i sit hus, ville tegne aktier i stor stil i det smukke foretagende; men han formåede ikke at overvinde folks skepsis, og han fik løfte om nogle få fem- og tikroner. Ved at give pant i sin ejendom på „Skovbakken” og sin engparcel i „Aarupgaard”s kær overtalte han så leverandører af byggematerialer til at give kredit på varerne. Byens mænd kørte sten og tømmer hjem for ham, og murer og tømrer tog fat på opførelsen af huset. Selv lagde han gulv, murede skillerum og skorsten og lagde tagsten op, og endelig stod „Fredspaladset”, som han kaldte det, når han var højt oppe, færdigt. Nu var der to fredspaladser i Europa: Det i Haag og det på „Skovbakken” i Vindblæs.

Der gik nu indbydelse til en storslået indvielsesfest, og en skønne dag kunne Kristen fra sin talerstol i den store „fredssal” i østerenden af huset byde velkommen til en stor folkeskare og til mødets hovedtaler „min fjerne slægtning, doktor Kristian Brix Kjølgaard”. Denne havde for år tilbage lovet Kristen at tale ved indvielsen af det hus, han ikke troede

ham i stand til at fuldføre. Doktoren var kommet forbi på sin motorcykel og var standset, da han så Kristen dukke op af den allerførste begyndelse til „Paladset”, en brønd, han gravede fuldstændig ved egen hjælp, idet han bar hele den fjernede jordmasse op ad en stige. Det var det, doktoren var vidne til, og som bragte ham til letsindigt at give løftet. Han troede ikke, at han nogen sinde var kommet til at indfri det, sagde han i sin tale. Han havde undervurderet Kristens ægte jydsk sejhed. Nu stod huset der; men nu var det værste tilbage: Det skulle betales. De fleste af de penge, han fik i aldersrente, brugte han til at afdrage på sin gæld. Hvad han har nægtet sig af de allernødvendigste livsgoder for at kunne betale enhver sit, kan ingen tænke sig.

Sine fredsmøder fik han vel ikke meget ud af, men når alt andet om ham er glemt, vil i hvert fald navnet på hans „Fredshus” stadig leve. Det står nemlig i den nye udgave af generalstabskortet over Danmark. På denne vis - og ikke ved sin digtekunst eller sine opfindelser - nåede han så alligevel på en måde at få sit navn udødeliggjort.

I nærheden af Randers boede hans halvbroder Erik. På et af sine talrige besøg hos ham opdagede han, at trævarer var langt billigere i Randers end i Aalborg og Løgstør. Næste år, det var for resten i foråret 1880, begav han sig derud, udrustet på ikke helt almindelig vis: På ryggen bar han et hjul til en trillebør og på brystet - som modvægt - 12 svære jerntøjrpæle og en filskruer. Træskoene havde han i hånden, og nu gik det 2/3 i gang og 1/3 i løb ad Randers til en tidlig morgenstund, før Fanden fik sko på. Tøjrpælene og vistnok også filskruen afleverede han i Vestrup hos sin gamle velynder, Iver Christensen, og med hjulet alene fortsatte han så til broderen ved Randers. I denne by købte han nu 12 par træsko og et halvt dusin slagvoller, alt til eget brug. Ved hjælp af sit hjul, et par forskallingsbrædder og nogle tværstykker lavede han sig en art trillebør, og så gik rejsen tilbage til Vindblæs med de billige trævarer.

Når Kristen var på sine langture, bar han en stor lædertaske i en rem over skulderen. Heri gemte han sin mad, sine papirer og reservedelene til sin hvilestol, en kombination af en kæp og en stol. Når han blev træt, lagde han sig ikke altid i grøften, men skruede undertiden håndtaget og dupsko af sin hjemmelavede spadserestok. Håndtaget erstattedes dernæst med en tallerkenlignende træplade, og dupskoen med en lille trefod af jern. Det var disse reservedele han bar i tasken. Hændte det, at



Kristen (Nielsen) Hornum. Fot. c. 1912, N. C. Madsen, Algade 57, Aalborg. Venligst udlånt af fru Mariane Madsen, Vindblæs.

han kom op at køre en del af vejen, tog han tasken af og lagde den i vognbunden, men når køretøjet nærmede sig en by, tog han den over skulderen igen. „Det ser bedst ud her gennem byen”, sagde han til kusknen. Han var altså stolt af sin taske. Den forlenede ham med et lærd anstrøg, mente han vel. Måske kunne han blive antaget for en kolportør eller lignende.

Kæpstolen var oprindelig lavet til brug ved valgbehandlingen i Nibe. Disse valg, hvortil folk fra hele kredsen samledes, bivåned han altid, og det kunne jo nok blive trættende at stå op på de berygtede brosten på byens torv, mens kandidaterne holdt deres lange taler. Her var stolen på sin plads. Han vakte en smigrende opmærksomhed om sin person, når han monterede sin kæpstol, og at vække opsigt var ham aldrig imod. Forøvrigt var han kendt af alle valgdeltagerne, idet han altid havde ordet for at rette interpellation til kandidaterne angående fredssagen, afholdssagen eller andet. Engang rettede han i anledning af, at han vinteren forud for valget nær var blevet kørt ned af en sneplov i en udgravning ved Gatten, følgende spørgsmål til kandidaterne: „Hvordan vil de ærede rigsdagskandidater stille sig til at få sikkerheden for snekasterne på statsbanelinierne forbedret?” Den slags henvendelser skulle nok gøre ham kendt blandt vælgerne. Det var ikke mærkeligt, at det lød fra mange munde, når Kristen besteg talerstolen: „Nå, der har vi smeden fra Vindblæs!”

I de senere år, da kræfterne tog af, nedlod den før så gode fodgænger sig dog til at benytte både tog og rutebil. At cykle fik han dog aldrig lært. En tricykel han i sin tid konstruerede ved hjælp af hjul fra en kasseret selv-binder, fik han dog ingen fornøjelse af. Den var for klodset, og den ville løbe i grøften. Det kom af, at det ene af de to forhjul var større end det andet. Denne sidste fejl fik han aldrig rettet, og cyklen blev kørt i garage for stedse. -

Når Kristen ikke var på rejse eller ude i dagleje, syslede han derhjemme med sit eget.

I årenes løb plantede han en mængde nåletræer på de usle hedeparaceller, han efterhånden opkøbte, og det var ham, der gjorde den ganske træløse „Skovbakke” værdig til dens navn. Disse småplantager vil sikre ham mod forglemmelse i en lang fremtid. Det er virkelig et godt og påskønnelsesværdigt arbejde, han her har udført.

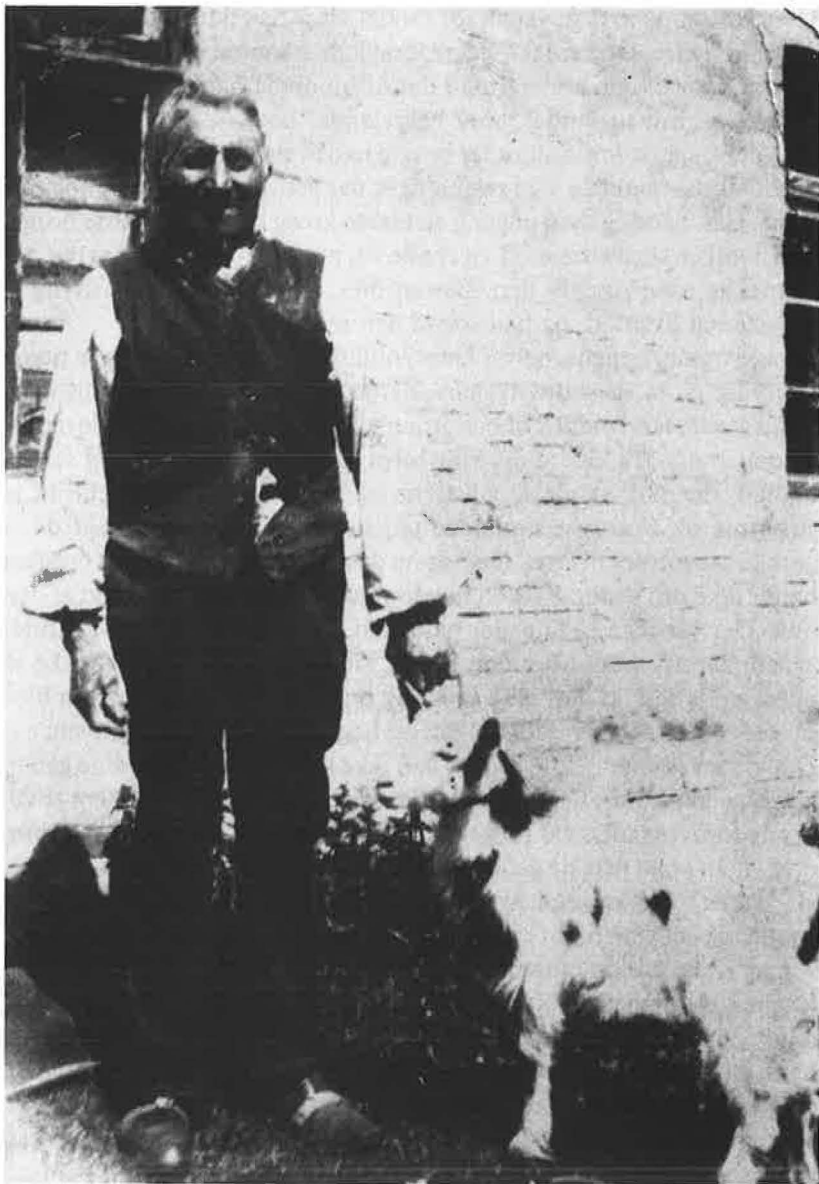
Hvor jordbunden ikke var alt for sandet, drev han lidt landbrug på sine miniatureagre. De var ikke større, end at han kunne spytte fra den ene side af dem til den anden, men det forhindrede ham ikke i at omtale dem som „mit ruglande”, „mit havrelande” o.s.v.

De yderst sparsomme afgrøder brugte han til sine husdyr. Hele husdyrholdet indskrænkede sig i reglen til et par geder, et par får og nogle få høns. Han har dog også engang ejet både ko og hest. Den sidste brugte han hverken til at køre med, til at ride på, men „det var sådant et rart dyr at trække med”, sagde han. Bæstet blev efterhånden helt ustyrlig af indestænget livsmod, og han solgte den så.

Fårene og særlig gederne var hans yndlingsdyr. Engang ville han prøve at krydse de to slags drøvtyggere, der jo ganske vist er temmelig nært beslægtede. Han mente, at bastarden ville få uld på den ene side og hår på den anden. Et sådant dyr ville blive en attraktion af rang, en seværdighed, der nok skulle få gæsterne og dermed drikkepengene til at strømme til. Forsøget strandede på, at gedebukken pure nægtede at gøre tilnærmelser til fåret. Det var nu ikke så mærkeligt, for det brød sig heller ikke om geder. Kristen havde ventet sig en større indtægt af den buk. Der var ikke så få geder på egnen, og hans dyr var et pragtfuldt eksemplar af racen. Men den havde som nævnt den blandt bukke så enestående fejl, at den ikke brød sig om det andet køn. Kristen blev meget skuffet. Han myrdede den og begravede den i sandgraven.

Det var en stor gene for ham, at han ikke selv kunne malke sine geder. Når han ikke kunne få en af kvinderne i nabolaget til at malke dem - hvilket de forøvrigt altid var meget villige til, men de kunne jo være forhindret - måtte han lade de gedelam, han næsten altid havde, suge mælken af „Mætte”. Det havde lammene intet imod, selv om de var over et år gamle, og det var et sært syn at se de store lam die deres mor. De var lige ved at vælte hende omkuld af bare slikmundethed.

Engang havde han et bukkelam, der blev så kålhøgent af al den gode mælk, at det nær havde taget magten fra ham. En søndag, jeg besøgte ham, stod han og sloges med fyren. Bukkelammet, der var langt over et år gammelt, løb gang på gang på ham bagfra og hamrede løs med panden på hans tynde lår. Han slog fra sig, det bedste han kunne, men havde ondt ved at begå sig. Da jeg nærmede mig, råbte han ophidset: „Kender du ikke en, der vil købe et karnalie gedebukkelam? Han splitter



Kristen (Nielsen) Hornum. Amatørfotografi, venligst udlånt af fru Marie Strøm, Vindblæs.

mig ad, den trævl, og her har jeg endda ladet ham få al „Mætte”s mælk, som jeg selv skulle have.” Her drev han bukken en ordentlig lussing over næsen, så den faldt til ro, men endnu længe blev han ved med sit kæremål over den obsternasige buk. Kort tid efter solgte han den til en mand fra Aalborg, der var på besøg i Vindblæs. Den skulle koste 2 kr. men der var den kedelige hage ved handelen, at køberen forlangte den leveret på sin bopæl. Kristen rejste selv med den pr. lastbil til Aalborg. det kostede 2 kr., så fortjenesten var illusorisk, men nu kom han da af med plageånden, og så havde han den fornøjelse at vække en vældig opsigt blandt de Aalborg-dreng. De fulgte ham og bukken støt gennem gaderne. De kunne ikke blive trætte af at betragte den sære mand og hans gedebuk. Det allermærkeligste var, at Kristen havde en reservestøvle under den ene arm. De begreb ikke hvorfor. De kunne jo ikke vide, at han på den ene fod havde en stor knyst, der ikke ret længe ad gangen tålte trykket af den nye støvle, og der var egentlig intet sært i, at de spurgte ham efter, hvor han havde gemt sit tredje ben.

Når han ikke fik kosten ude, levede han for en stor del af gedemælk, som han blandede op med de utroligste ting. I en gryde, der aldrig blev tømt og altså heller aldrig gjort ren, opbevarede han den mærkelige ret, det var en slags potpourri af mange forskellige spiselige ingredienser. Hovedbestanddelen var som sagt gedemælk, men desuden fandtes der i blandingen øl, honning, hvedemel, risengryn, flæskebidder, brødstumper o.l. Et par gange om dagen fik det hele et opkog. det var grunden til, at det ikke ligefrem gik i forrådnelse.

Den mad, gode mennesker bragte ham, brød han sig ikke meget om. „Det er velsagtens noget, der er blevet fordærvet for dem,” sagde han undertiden, mens han undersøgte den. Fandt han den spiselig, gik den tiest øjeblikkelig i gryden til det andet, ellers fik dyrene den.

Kristen havde mange andre gode egenskaber, men hans renlighedssans var noget svagt udviklet. Det så vi for madens vedkommende, men det gjaldt også med hensyn til hans tøj og hans person. Han vaskede sig uhyre sjældent, og man opdagede aldrig, at han var i besiddelse af sæbe. Når han havde skrubbet hænderne lidt - somme tider i den spand, han bød sine gæster en drik af - smurte han sig lidt med de våde fingre om mund og næse. Det var det hele. På kinder og hals kom der ikke væde, undtagen når det regnede på ham. De sidste 4-5 år vaskede han sig efter

sigende overhovedet ikke, og der sad da også en hel skorpe af gammelt snavs i de sparsomme skægstubbe på kinder og hage.

Sit linned og andet undertøj trak han nogle gange op og ned i en spand vand uden sæbe og hængte det til tørre på en gren eller en dør.

Det er mærkeligt, at han ikke var befængt med utøj, men det var han absolut ikke.

Hans seng, der bestod af en umalet trækasse, var fyldt med pjalter. Rigtigt sengetøj var det ikke nemt at få øje på, men der var overflod af sække, gamle frakker, klude, og jeg ved ikke hvad. Under sit hoved havde han, hvor utroligt det end lyder, et stykke af en hegnspæl, der kun var dækket med nogle pjalter. Når kulden var hård, lagde han en stolpe ved hver side af sig oven på „dynen”. Det var for at holde det luftige sengetøj ind til kroppen. Dyner, man forærede ham, gemte han væk. „Jeg bliver syg af at ligge med dem”, sagde han. I de sidste år havde han en god kakkelovn. Men hvad kunne det nytte, når væggen var borte ved siden af den, og han så oven i købet nøjedes med at lade den ryge lidt i stuen. „To tørv og en pind giver en passende varme”, sagde han.

Det roderi, han havde i sin stue, skal jeg ikke give mig af med at beskrive af den simple grund, at jeg ikke kan. Det var i aller egentligste forstand ubeskriveligt. Her fandtes alt lige fra Det Nye Testamente til krogede hesteskosøm. Der var bogstavelig talt ikke så megen plads på hans bord, at han kunne sætte en kop fra sig der, og det par stole, han ejede, var derfor taget i brug til borde. Her stod tiest hans kopper og tallerkner, og her lå hans brødkorper og hans briller. „Den grove kage” (rugbrødet) hang af hensyn til rotterne i en rygsæk under loftsbjælken. Af samme grund gemtes papiret med margarinen i kakkelovnen.

Man vil efter at have læst foranstående ikke forundre sig over at høre, at Kristen, hvor han gik, og hvor han stod, var ligesom omgivet af en stram atmosfære, der i flere skridts afstand kunne påvirke ens lugtesans overordentlig kraftigt. Hvordan skulle det blive anderledes med en form for hygiejne og med det tøj? Han gik i frakker, der var over et halvt hundrede år gamle (f.eks. den frakke, hans far var i, da han i 1839 var med til overfaldet på husmandsfolkene på Salling mark) og bukser, der var rådne af ælde. Det samme gjaldt det utal af de mest forskelligartede hovedbeklædninger, han var indehaver af. Disse huer og hatte vekslede han med efter de skiftende vejr-situationer. Han havde stormhuer, sol-



Afholdsforeningen i Vindblæs c. 1920 foran Vindblæs gamle skole. Kristen Hornum står yderst til højre. Venligst udlånt af fru Ane Madsen, Løgstør.

skinshatte, regnvejrs hatte o.s.v. Engang da han passede murer op, havde han ikke mindre end syv forskellige slags huer og hatte liggende på en bjælke i laden til den gård, han arbejdede i. Når vejret forandrede sig, gik han ind til dem, og man kunne høre ham sige: „Skulle jeg nu tage dig, din karnalie? Nej, du må hellere blive liggende, så tager jeg dig”, fortsatte han og greb en anden, der passede bedre til det vejr, der var i øjeblikket.

Kristen var aldrig blevet gift. Det betyder dog ingenlunde, at han var kvindehader. Langtfra! Han elskede kvinderne, og det på god og ridderlig vis. I de ærbødigste vendinger omtalte og tiltalte han det smukke køn, og mange af hans bedste digte var skrevet til de ophøjede væseners pris. Hør bare!

Nys fyldte hun tyve

min gæst,

for ikke at lyve:

Jeg huer hende bedst

Enfoldig som duen, som lilien sød

ja, hun er så rund og så rød og så blød.

I tiden fra hans 16. år og til langt op i hans høje alderdom var han „forlovet” en mængde gange, snart med en, snart med en anden. Det troede han da. Men her var også et punkt, hvor han „ikke var rigtig klog”. Til en almindelig forlovelse plejer der jo at høre to. Kristen kunne nøjes med det halve. For ham var forlovelsen indgået, når bare han ville. Den anden part blev slet ikke spurgt, men erfarede først ad omveje, at hun var „blevet kæreste” med Kristen Hornum. Så diskret havde han drevet sit kurmageri, og så sikker var han i sin sag. Alle andre end netop den elskede fik hemmeligheden at vide af ham. Jeg har aldrig hørt, at nogen af hans talrige „kærester” holdt af at få deres navn nævnt i forbindelse med Kristens, men det kom måske af, at han hentede dem i kredse, hvor man så ham over hovedet. Det var nemlig næsten altid de smukkeste piger i egnens bedste familier, han udvalgte sig.

Da en ung pige engang kom hjem fra et ophold i København, skrev han en velkomstsang, der skulle synges ved kaffen, umiddelbart efter ankomsten. Det hedder heri:

Fortæl, så det kun haver fynd og
klem - faldera.

Vi er ved kaffebordet mer' end fem
- faldera.

Vi tror dig på dit ord som fri for
Spe - faldera

ja, bedre end hr. Christensen fra Hee
- faldera.

Dette hip til vor store afdøde politiker skal vistnok ikke opfattes, som om Kristen drog J. C.'s sandhedskærlighed i tvivl, men grunden er snarere, at han i sin rimnød havde brug for et ord, der rimede på „Spe”. Her er „Hee” rundet ham i tankerne, og da han ikke kender andet til byen, end at J. C. Christensen boede der, tager han halvt uforvarende dennes navn forfængeligt.

Det myldrer i hans digte med gammeldags gloser som ovennævnte. „Spe”, „ve”, „bold”, „huld”, „brat”, „fage”, „spage” o.l. er nogle af de hyppigst forekommende. Hans tanker drejede meget om fortiden, og hans mange bøger var så gamle, at de stammede fra en tid, da disse

gloser anvendtes både i daglig tale og i skriftsproget. Derfor indgik de i hans ordforråd. Selvoptaget, som han var, brugte han også meget at digte om sig selv og sit livs hændelser.

I en lang sang, som jeg ikke er i besiddelse af, beskrev han sit ydre grundigt. Jeg husker, at der stod deri:

„Med snehvide tænder og kulsort hår”.

Og sådan videre fra top til tå.

Om sin trængselstid hos halvsøsteren skrev han:

Jeg vogterdreng har været omtrent

i to gang ti

på kryds og tværs med flere, fik

hug som på krigssti ...

Hvad han mener med det uforståelige udtryk „på kryds og tværs med flere” aner jeg ikke. Han er tit noget dunkel, men det kunne jo også hænde for selveste Grundtvig.

Til sidst et vers af en vise, som han digtede i anledning af et hønsetyveri:

En nat jeg vågnede op - oh ve!

Hør jammerskrig fra hønsene!

En natlig, snild uventet gæst

hos mig vil holde julefest.

Kristen havde let ved at skrive vers. Engang han var gæst i en gård i Vindblæs, sang han en vise på 20-30 vers. Han havde intet manuskript, og da han nåede op i nærheden af snesen, gik han i stå. Han grublede, og han nynnede og så op i loftet, som ventede han, at de glemte strofer skulle komme til syne der, men intet hjælp. „Vent lidt”, råbte han så pludselig, „nu skal jeg løbe ud til enden af huset og forfatte et par nye vers”. Han forsvandt, og nogle minutter efter kom han igen. Han kunne nu udfylde hullet i sangen og fortsatte.

En stor del af sine digte lod han trykke. Nogle brugtes ved hans fester, andre solgte han til sine gæster, og atter andre gav han bort til venner og bekendte.

Til daglig var Kristen det fredeligste menneske, man kunne tænke sig, omgængelig og imødekommende som få. Men undertiden forså han sig på en eller anden, og da kunne han være overordentlig stridbar. Han

undså sig da ikke for at melde sin modpart til politiet, og flere gange har han haft folk kaldt for retten. Jeg har aldrig hørt noget om, at det endte med sejr for ham. Der var vistnok sjældent noget særligt om de ting, han anmeldte folk for, og øvrigheden snakkede ham tiest til rette, så han lod sagen falde.

Hyppest var det drengene, det var galt med. Gennem hele sit liv lå han i konflikt med byens skiftende hold af drenge. Det er indlysende, at en så mærkelig mand, der boede i så mærkelige huse, måtte være genstand for drengenes og ungdommens drillerier. „Han er for aparte, derfor skal han nøfles”, som der står i „Den grimme ælling”. Drillerierne bestod mest i, at de unge fyre bankede på døre og vinduer, smed kæppe og græstørv i hans brønd, brækkede grene af hans træer og lignende. Altsammen temmelig ubetydeligt, kan man mene, men alligevel nok til at bringe Kristen i harnisk og få ham til at løbe efter fredsforstyrreterne og vifte dem om næsen med „straffelovens paragraf 8”, som han altid truede med. Adskillige gange gik det dog over stregen med løjerne, og jeg tænker, at nogle af mine læsere ved at se disse linier vil mindes ting, der får dem til at skamme sig, meningsløse plagerier, som de har været med til at påføre den i virkeligheden ganske fredsommelige Kristen Hornum.

I de senere år gik han vistnok i barndom. Anden betegnelse kan man næppe give de noget sære indfald, han fik. Forleden år fik han sig således lavet en dukke, der skulle forestille hans oldefar „rakkerungen Per Bjørn”. Med den gik han rundt fra dør til dør og sang sin vise om Per Bjørns moder, der ved juletid „kom til Lehre, en gård nær ved Aars” med sin unge i en kurv på ryggen. Sangen kunne man købe for 25 øre. Pengene kunne Kristen bruge til at lægge ny tagsten på „Fredshuset” for.

Den gamle eneboer blev også på det sidste slem til at tale med sig selv, også et udtryk for, at han var ved at blive for gammel. Når døren stod åben, og man stod stille i gangen, kunne man høre ham tale højt med f.eks. arkivar Saxild eller endog selveste kongen. Engang forestillede han sig, at han var i audiens hos Kong Kristian den Tiende. „Hvordan går det, min gode Kristen?” spurgte kongen. „Tak, tak, Deres Majestæt! Nær ved likvidation Deres Majestæt”, svarede Kristen. Til andre tider var det sine afdøde forfædre, han underholdt sig med. -

Det sidst par år af sit liv skrantede han. Han blev mager og forfrossen, og hans fyrige gangart blev til en forsigtig listen omkring i stuerne og ved hushjørnerne. Det var den slemme hoste, der tappede energien og til sidst livet ud af ham. Sengeliggende var han kun i kort tid. Hans gode naboer og mange andre af de mennesker, der satte pris på og holdt af den gamle særting, besøgte ham tit og bragte ham hjælp på enhver måde. Men Kristen ville helst være ene med sine „egne gode tanker”, som han sagde. Han lå og forberedte sig på sin død, og det ville han ikke have andre til at blande sig i. Ingen har nogen sinde set ham sætte sine ben i kirken, og præsterne hørte - ligesom sagførerne - til den slags folk, han mente, „man” skulle holde sig fra. Grunden til, at han ikke deltog i menighedslivet, kender hverken jeg eller nogen anden, og det kommer jo heller ingen ved. Ingen, der kendte ham, vil benægte, at han var religiøs. Det fremgår både af hans digte og hans flittige brug af Bibelen, og derom vidner også hans fine og noble tankegang, der aldrig tillod ham at føre letfærdig eller usømmelig tale. Engang i en fjern fortid - måske da han havde „lidt mormon- og baptistnykker” - havde han forset sig på folkekirken og dens mænd, og det forlod ham aldrig.

Sognerådet, der altid behandlede ham godt, ville gerne have haft ham på sygehuset, da man opdagede, at det led mod enden. Her kunne han få den pleje, han behøvede. Nogle af sognerådsmedlemmerne besøgte ham så og bad ham gå ind på at lade sig flytte på Løgstør sygehus. Men Kristen svarede: „Jeg henstiller til det ærede sogneråd, at jeg får to dages betænkningstid”. Det gav man ham; men da fristen på de 48 timer var udløbet, var han blevet så dårlig, at det ville være synd at flytte ham. Man lod ham så ligge, og naboerne så ind til ham mange gange om dagen for at være ham behjælpelig. Langsomt ebbede livet ud. Den første august 1931 mellem klokken 1 og 1½ om natten døde han, 78 år gammel.

Ved hans begravelse, der fandt sted en brændende varm middagsstund nogle dage senere, var der mødt en stor skare for at følge ham til graven, og et væld af kranser fra nær og fjern dækkede hans kiste. Han ligger ved det søndre kirkegårdsdige, nogle få skridt inden for lågen. En sten, som sognerådet har ladet sætte på hans grav, viser stedet, hvor huleboeren fra Vindblæs, Løgstøregnens sidste virkelige original, sover den lange søvn.

En begravelse for et hundrede år siden

Af F. Bek-Pedersen

Den 28. februar 1886 døde en aftægtskone i Fyrkilde Møllegård, Anna Andersdatter. Hendes mand var død 1847, og hendes søn ejede på daværende tidspunkt gården.

Umiddelbart efter hendes begravelse har hendes sønnedatter, Ane Nielsen, som nogle år tidligere havde været elev hos Thomas Bjørnbak på Fjellerad højskole, nedskrevet nedenstående beretning om de foranstaltninger og arrangementer, som var foretaget i anledning af hendes bedstemoders begravelse. Beskrivelsen findes i en endnu eksisterende notesbog.

Her skal dog først fortælles om, hvem den afdøde var:

I årene 1800-1829 var Anders Christensen med tilnavnet Gudesen lærer i Brorstrup, han døde i embedet. Ifølge skriftlige udtalelser fra stedets sognepræst har han været en dygtig og samvittighedsfuld lærer. Anders Christensen stammede vist nok fra Ravnkilde sogn, man ved, at han og hans kone, Anna Marie Pedersdatter boede til leje i et lille hus i Skårup. Han må have fået en bedre uddannelse end mange af sine jævnaldrende, for i 1798 blev han kaldet til skoleholder i Torup, Simested sogn, og samtidig, eller tidligere blev han skriver på Nøragergårds godskontor hos greve Rosenkrone. I året 1800 sælger Rosenkrone Nøragergård, og dette kan være årsagen til, at Anders Christensen samme år kaldes til skolelærer og kirkesanger i Brorstrup. Han fik samtidig arbejde som skriver på Nørlund godskontor hos geheimekonferentsråd S. V. Raben-Levetzau. I dette ægteskab var der i altfald fire piger. Ved folketællingen 1801 nævnes de tre: Inger Magrete 14 år, Maren 9 år og Anna 5 år. I begyndelsen af året 1817 blev Anna gift med Niels Christiansen med tilnavnet Kroer. Niels Christiansen, eller Kroer Niels, som han daglig

kaldtes, var født i Mejlby 1781. Hans forældre havde et boelssted i fæste fra Nørlund gods, men de sad småt i det. Ved sygdom og uheld var det gået tilbage for dem, og dette bevirkede, at Niels tidligt kom ud at tjene. I 1804 blev han udtaget til soldat, og grundet på den daværende krig, kom hans soldatertid til at vare i 10 år til 1814. Ved hans hjemkomst havde han forskellige pladser, og i 1817 var han ladefoged på Nørlund. Først på året 1817 blev han gift med Anna fra Brorstrup skole. Han beholdt dog foreløbig sin plads på Nørlund, og hun havde ophold i sit hjem. Den 24. oktober fødtes dem en søn, som fik navnet Anders Nielsen. (Det var ham, som senere blev den meget kendte folketingsmand, Anders Nielsen, Fyrkilde).

I året 1820 fæstede Kroer Niels og Anna en mindre ejendom i Mejlby, (efter familietrationen fik de den som en slags anerkendelse for hans tidligere arbejde på Nørlund). Dette ægtepar fik senere fire børn mere, en søn og tre døtre, men den førstefødte, Anders blev hos bedsteforældrene i Brorstrup skole, til bedstefaderen døde i 1829. I året 1829 overtog Niels og Anna en gård i Fyrkilde i fæste, den som senere fik navnet Fyrkilde Møllegård. Denne gård købtes til selveje omkring 1840. Anders og hans bedstemoder flyttede med til Fyrkilde. Som ældste søn havde det været naturligt, at det var Anders, som engang skulle overtage gården, men sådan blev det ikke. For det første stod hans hu slet ikke til landbruget, og for det andet kom han i et modsætningsforhold til forældrene og til hjemmet i det hele taget ved at gifte sig med en nabodatter, hvis forældre havde et mindre sted. Det blev således broderen, som giftede sig med en datter fra Fyrkildegård, Ane Hansen, der overtog Fyrkilde Møllegård. Det var hos dette ægtepar, Anna Andersdatter blev aftægtskone. I den aftægtskontrakt, som har været oprettet i anledning af gårdens overdragelse, har der helt sikkert stået, at ved aftægtsnydere død havde aftægtsyderen pligt til at give den afdøde en hæderlig begravelse efter egnens skik og brug.

I nævnte generation var der kun eet barn i gården, datteren Ane som senere blev gift med Anders Bak, det blev dem, som overtog gården i 1896, og de er bedsteforældre til Fyrkilde Møllegårds nuværende ejer. Det var bemeldte Ane, som beskrev bedstemoderens begravelse.

Kilderne til ovenstående oplysninger er: Fra Himmerland og Kjær Herred 1925, A. C. Nielsen, folketingsmand Anders Nielsen, Fyrkilde,

fra samme værk 1961, A. Holst Thomsen, Skoleholdere og skolelærere i Brorstrup samt nogle af gårdejer H. C. Andersen/Torup Østergård (1872-1952) håndskrevne slægts- og livserindringer, af hvilket der findes et eksemplar på Hobro museum.

Hvorledes bedstemoders begravelse gik til

Hun døde søndagen den 28. februar 1886 89½ år gammel, og hun blev begravet lørdagen til fastelavn den 6. marts.

Om mandagen efter hendes død bryggede vi 6 skæpper malt og bagte småkager, samme dag var fader og morbroder i Hobro efter kiste og andre sager.

Om tirsdagen bagte vi en ovnfuld rugbrød og en sandkage, om aftenen lagde vi fin dej af 27 pottes mælk og halvdelen flormel og resten rugmel, og så flormel til at ælte med. Så kom vi op kl. 2 om natten og fik det så i ovnen inden malketid, men forinden var der lagt en dej lige som den første, der kom ind til middag, og dermed en sandkage. Den tredje ovnfuld bestod af 6 søsterkager og en stor kringle. Alt vel.

Om torsdagen kom den første kogekone og gjorde alle de kreaturer (?) i stand, som kom til fortæring, i alt 19, men vi plukkede dem selv. Den dag kogte vi gammel mad, 5 fårelår, 5 pølser og en flæskeskinke. Samme dag kom slagteren fra Arden med oksekød, i alt 8 lispund. Deraf blev brugt 14 pund til kødboller og lidt til frikadeller, som kom på bordet om morgenen til begravelsen, samt lidt kold ribbensteg.

Samme dag kom kromanden fra Nørager med kager, 8 kransekager og 8 svedsketærter, 3 kr. pr. stykke, men det havde passet bedre, om kransekagerne havde været til 4 kroner og tærterne til 2 kroner. Fra Mollerup fik vi 8 sandkager og 8 sukkerbrød til 2 kr. pr. stykke, og så fik vi 7-8 kager foræret.

Om fredagen kom den anden kogekone, og de bestilte ikke andet begge to end at lave melboller af kartoffelmel, og dertil brugte de omtrent 150 æg. Så stegte de også nogle kreaturer.

Jeg stegte frikadeller den dag og bagte en kringle i komfurovnen. Et kar kartofler blev skrællet den dag, og et kar gulerødder blev skrubbet, og grøntsager blev gjort i stand.

Om aftenen gjorde vi rent i bryggers og køkken, andre steder blev der ikke gjort rent, thi det var så streng en vinter, især om tirsdagen og onsdagen, at det ikke var til at komme uden for døren.

Så kom lørdagen, da var det et yndigt vejr, med hård frost og et tykt lag sne overalt, så de kørte alle i slæde med undtagelse af fader og moder, som kørte med liget, de kørte i vogn, i alt 14 befordringer. Kisten var helt belagt med krans, og præsten holdt en dejlig tale.

Om morgenen fik de koldt bord, kaffe, søsterkage og kringle.

Om middagen suppe, steg, kage og vin. Så igen kaffe med sandkage og sodakage. Så gik hver til sit.

Søndag morgen mødte de alle klokken 10. Frokostbordet var dækket, det bestod af koldt skårne sager, dertil fik de en kop varmt øl og derefter Bergfisk (klipfisk) med smeltet smør.

Lidt efter drak de chokolade, 4 pund blev kogt, og spiste småkager og sukkerbrød til.

Klokken 4 spiste de til middag, sødsuppe, steg, kage og vin, straks oven på drak de kaffe og spiste kage til, så sagde de farvel og gik.

I disse dage var der 100 mennesker hver dag.

Den 3die dag var her 40 unge mennesker og spiste sødsuppe, steg, kage og vin, drak kaffe og spiste til aften.

Fjerde dag var farbroder Anders og kone, morbroder og kone og spiste sødsuppe og ragout.

Femte dag var P. Kold og kone og Frederik og spiste sødsuppe og steg.

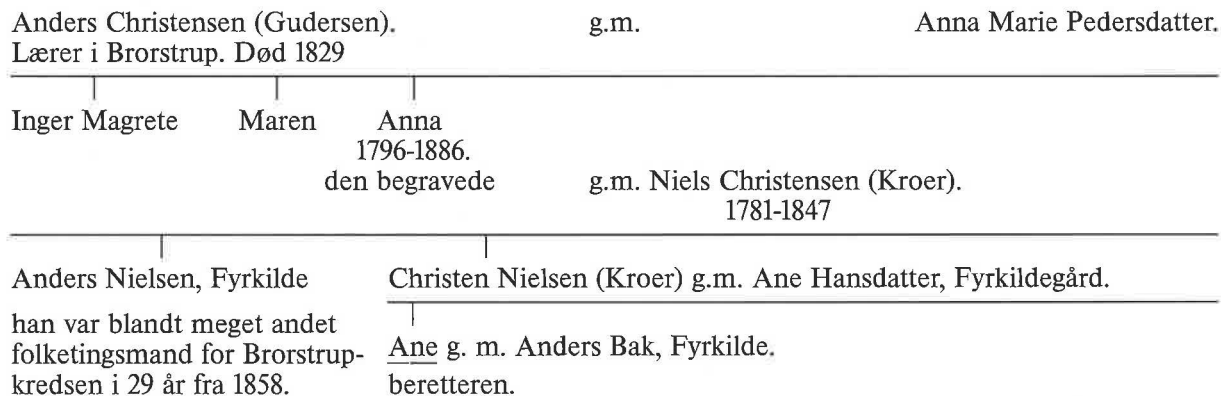
De sidste dage i ugen gjorde vi rent i hele huset og vaskede bedste-moders sager. Lørdag aften var vi færdige.

Nu kommer købmandsregningen:

	kr.	ører
1 top Melis	5	00
200 pund Flormel	19	50
8 pund Katrineblommer	2	96
8 pund Rosiner	2	96
8 pund Sagogryn	2	00
12 pund St. Sukker	3	60

4 pund St. Melis	1	68
2 pund Kaffe	1	84
2 pund Kaffe	1	84
4 pund Kandis	1	76
2 pund Cikorie		48
¼ pund hel Kanel		30
¼ stødt Kanel		40
1 flaske sød muskat		25
2 flasker Kardemomme	1	05
1 flaske Stødt Peber		10
1 flaske Nelliker		10
1 pakke Sennop		30
½ flaske Soya		85
4 pund Chokolade	4	80
Citrondråber		50
2 pund Katrineblommer		74
2 pund Rosiner		74
8 stykker snapseglass		42
4 spil kort	1	92
10 flasker Kirsebærvin	8	50
6 flasker Sherry	9	00
2 flasker Portvin	4	00
1 kasse cigarer	3	00
17 pund Bergfisk	7	14
6 pund Sirup	1	44
½ flaske bitterdråber		50
35½ potter Brændevin	9	94
3 pakker taffelsalt		30
For kager	80	00
I alt	182	20
Oksekød	39	00
Kiste og linned	30	00
Præsten	10	00
Graven	4	00
I Avisen	5	50
I alt	<u>270</u>	<u>70</u>

Slægtstavle



Bøger

Der er i 1986 udkommet så meget litteratur om Nordjylland, at redaktionsudvalget har ment, at vi bør omtale en del af de udsendte bøger.

Mads Pedersen Farstrup og Lauritz Axelsons optegnelser fra 16 og 1700 tallet

Vor jubilæumsbog

Den 27. febr. 1987 er der gået 75 år, siden Historisk Samfund for Himmerland og Kjær Herred blev stiftet. Samfundets styrelse har besluttet, at dagen skal markeres. Det vil bl.a. ske ved, at man til alle medlemmer udsender et fotografisk optryk af præsterne Mads Pedersen Farstrup og Lauritz Axelsons gamle optegnelser fra 16 og 1700-tallet.

De blev udgivet i 1813 af Ignatius Becher i Ranum. Han var præst, senere en kort årrække også seminarieforsøger her. Han havde fået adgang til de gamle notater, da han i 1810-11 lå syg i Aalborg, og udgav dem snart efter med meget fyldige noter.

Bogen har ikke været udgivet siden. Den er nu sjælden. For en del år siden blev et pænt eksemplar solgt for 750 kr. i et antikvariat. De gange, jeg har bestilt bogen fra et bibliotek, er den altid kommet fra Statsbiblioteket i Århus, sidste gang med bemærkningen: Kun til brug på læsesal. Nu skal bøger jo ikke genudgives, blot fordi de er gamle eller sjældne. De skal også gerne kunne påkalde sig opmærksomhed ved deres indhold. Det kan Bechers gamle bog i høj grad, især i historisk interesse-rede kredse i vor del af landet.

Becher havde sin rod i oplysningstiden. Det mærkes på hans kommentarer. De er grundige, omhyggelige, undertiden lidt pedantiske og måske ofte lidt ud over det, han direkte skal kommentere; men nu snart 175 år efter har mange af hans oplysninger i høj grad egenverdi. Flere af Bechers forklaringer kan vel næppe holde for en moderne kildekritisk betragtning; men ingen kan være forpligtet ud over sin egen tids forudsætninger.

Han har desuden sans for økonomi og systematik. Det resulterer i en mængde oplysninger om præstegårde og præstekald med vurderinger

af gårdenes tilstand og kaldenes indtægter. Desuden giver han store oversigter over de præster, der fra reformationen og frem til o. 1810 har siddet i Strandby-Bjørnsholm-Malle, Farsø-Vognsild-Svingelbjerg, Års-Haubro, Gislum-Testrup, Vester- og Østerbølle samt Ulbjerg-Lynderup pastorater.

Den ældste af de to gamle præstedagbøger er ført af Mads Pedersen Farstrup. Som navnet antyder, er han præstesøn fra Farstrup, født i 1609 og fra 1634-84 sognepræst i Ulbjerg.

Hans optegnelser er ret kortfattede. De viser bl.a., hvad en sognepræst bemærkede sig af større begivenheder midt i 1600-tallet: Christian 4.s død, Karl 2.s henrettelse i England, Corfitz Ulfeldt og hans frøkens arrestation og indespærring på Bornholm. Størst interesse får notaterne nok fra 1675. I årene derefter bevirkede den Skånske krig en voldsom beskatning, der også ramte gejstligheden. Mads Pedersen Farstrup førte nøje regnskab over, hvad han og alle kaldsfællerne i Rinds herred hver især måtte yde. Selv var han altid den højestydende, og man får indtryk af, at han har været den økonomisk mest velfunderede præst i herredet. Det er imidlertid Lauritz Axelsons optegnelser, der påkalder sig den største interesse. De er blevet ført fra 1681-1715.

Han blev født i Ryde sogn på Lolland. Erik Grubbe på Tjele, der også havde Gammelgård ved Ryde, „gjorde ham meget godt”. 1663 fik han Lauritz Axelson sat i Viborg latinskole. Herfra gik turen til Københavns universitet, hvor han fik teologisk eksamen, og i 1678 blev han ordineret og derefter skibspræst på orlogsfregatten Victoria. Da krigen var forbi, kom han i 1681 som sognepræst til Vester- og Østerbølle sogne.

I 1685 giftede han sig med Pedersen Farstrups enke, fik hans notater og fortsatte optegnelserne, idet han dog begyndte sine meddelelser med en skildring af ankomsten til Himmerland i 1681 og de første år som ungkarl i Vesterbølle præstegård.

Axelsons notater er selvfølgelig mærket af, at han er præst. Gennem sit ægteskab blev han knyttet til en lang række præster, både i Salling og Himmerland. Trækker man hans optegnelser om de forskellige familier frem, tegner der sig et billede af livets omskiftelige vilkår fra vuggen til graven for 300 år siden.

Men hans interesser rakte videre end til familielivet. Han fulgte embedsbesættelserne ved kirkerne i store dele af Nordjylland og gav sin

kommentar, når nye kaldsbrødre rykkede ind i ledige bispeembeder. Stærkt indtryk på ham gjorde besættelsen i Thisted, hekseprocessen, der udspillede sig i 1690-erne. Han følte sig rystet i sin ortodokse sjæl over sagens udgang.

På Axelsons tid var de første aviser begyndt at komme. Når man læser frem gennem hans optegnelser, får man fornemmelsen af, at han bliver mere og mere opmærksom på fjerne egne og begivenheder, efterhånden som årene går: Den tyrkiske trussel mod Europa, revolutionen i England i 1689, tronskiftet i Spanien og den påfølgende arvefølgekrig, Karl 12. på Polens og Ruslands stepper. I 1714 røber han sin kilde med bemærkningen: I aviserne gjordes et stort væsen ud af den svenske konges hjemrejse fra Tyrkiet. Vi er så langt tilbage i tiden, at det er svenskerne, der er arvefjenden, hvis bevægelser skal følges med årvågenhed og mistro.

Men han er også opmærksom på de hjemlige begivenheder. Høstens tilstand og kornprisernes stigen eller fald, som følger deraf, optager ham meget. Han noterer sig, når hundene er gale, og når epidemierne raser blandt menneskenes børn. Grove forbrydelser er blevet noteret med et gys, der fornemmes i pennen. Ildebrande har gjort indtryk, både når det er Lerkenfelds eller Gunderupgårds lader, der går op i luer, og når den røde hane galer over de små danske købstæder: Hobro og Skive, Nykøbing M og Fåborg. Heller ikke Amalienborgs brand i 1689, hvor flere hundrede mennesker skal være omkommet, undgår hans opmærksomhed.

De fleste af optegnelserne er ganske korte, men enkelte gange giver han sig hen i sine skildringer, så de får mere bredde og stemning. Der er særlig grund til at fremhæve hans levende billede af opmålingen af jorden i Himmerland i 1683 i forbindelse med udarbejdelsen af matriklen af 1688 og hans stemningsfulde beretning om den strenge vinter i 1708-09.

Det var disse optegnelser, der spillede en rolle, da Jylland fik en plads i den danske litteratur. I Politikens: Dansk litteraturhistorie 2. bd. (i 4-bindsudgaven) skriver Oluf Friis om Blichers Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog: „Det vil altid stå som noget nær et mirakel, at Blicher med sin første originale prosafortælling skabte et mesterværk, der som et fuldgyldigt eksempel repræsenterer de følgende noveller”. Og han fortsætter: „Den litterære stofkilde for novellen er de to jyske præster Farstrup og Axelsons dagbøger”.

Samfundets styrelse håber, at vore medlemmer vil sætte pris på de gamle præstedagbøger.

I øvrigt trykkes bogen i et oplag, så andre interesserede får lejlighed til at købe den.

Karl Nielsen

Aggersborg gennem 1000 år

På Poul Kristensens forlag i Herning er der i år udkommet et værk, der i høj grad vækker interesse i Nordjylland: Aggersborg gennem 1000 år. Fra vikingeborg til slægtsgård. Bogen er redigeret af Felix Nørgaard, som hører til den sidste slægt på Aggersborggård, middelalderarkæologen Else Roesdahl og professor Roar Skovmand, der i sin tid var med til at udgrave den første vikingeborg, Trelleborg ved Slagelse.

Bogen indledes af rigsantikvar, professor Olaf Olsen, der kort trækker hovedlinierne op i stedets historie, men den gør man vel i at læse en gang til, når man har afsluttet læsningen af bogen.

Professor Jens Tyge Møller redegør for de geologiske forhold, påviser Aggersborgs gunstige beliggenhed ved Sløjen, den adgangsvej, der må have været mod nord til havet. Der må have været sunde mellem Limfjorden og Skagerak. Hvornår er de blevet lukket? Sløjen sikkert sent, den må have set ud, som Lund Fjord i dag. Forbindelsen til fastlandet syd for Limfjorden gik over Borreholm og videre til den lille Færgeholm ved Løgstør Rende. Den måtte man sejle over, bedst i de tider, hvor Limfjorden var lukket mod vest, og vandhøjden ved storme ikke steg pludseligt.

Universitetslektor Søren H. Andersen gennemgår de forhistoriske tider på egnen. Spredte fund fra Jægerstenalderen, langt flere fra Ertebølle-tiden (c. 5200-4000 f. Kr.). Overgangen til landbrug falder i den yngre stenalder (Bondestenalderen efter 4000 f. Kr.). Jævnt og gradvist foregik overgangen til fast bosiddelse. Nye redskaber tages i brug, med øksen ryddes skoven, først efter rydningen kunne landbrug og kvæghold komme i gang. Dette fortsatte i Broncealderen. De mange gravhøje på egnen vidner om tættere bebyggelse langs vejene, og her skærer den syd-nordgående vej gennem Midtjylland netop Limfjordssejladsen. Både boplads- og gravfund fra Jernalderen er få og spredte omkring

Aggersborg, men spredte fund af importsager fra Romerriget viser forbindelsen sydover. Det var i denne yngre Jernalder, hvor baggrunden skabes herhjemme for de institutioner - byerne, kongemagten, staten - som vi finder i vikingetiden og middelalderen. I denne tid (c. 700-900) er det civile Aggersborg blevet til, som universitetslektor Else Roesdahl giver en meget interessant skilring af, et sted, hvor det civile liv fik lov til at folde sig ud. Fundene viser huse og masser af levn fra det daglige liv, c. 30.000 keramik-skår, c. 25 kg skår af importerede gryder af klæbersten, der findes i Norge og Sverige, husgeråd i massevis, ofte genbrugt, til de endeligt blev kasseret og smidt væk. Der er mange vidnesbyrd om tekstilarbejder (ten- og vævevægte), men ingen tekstiler, mange kamme, for håret skulle plejes ordentligt. Hele denne by måtte vige, da vikingeborgen skulle anlægges.

Den er sandsynligvis anlagt c. 980 og hører nøje sammen med Trelleborg ved Slagelse, Nonnebakken i Odense og især med Fyrkat ved Hobro. Det var en ringborg med en voldgrav, koncentrisk med ringvolden. Borgpladsen havde en diameter på 240 m. I hver fjerdedel var der 12 store huse, i alt 48 huse, alle 32 m lange, bredden midtpå var 8 m. Udgravningsforholdene var meget vanskelige på grund af forstyrrelser fra den civile bebyggelse. Ingen af ringborgene er nævnt i de skriftlige kilder. Men kun kongen, Harald Blaatand, er tænkelig som deres bygherre, ingen anden kunne magte et så stort byggeri. De har været kongelige magtcentre i den indenrigspolitiske magtkamp, måske bortset fra Aggersborg, der har kunnet kontrollere al sejlads på Limfjorden og holde øje med skibe på Vesterhavet. Ingen reparationer kan arkæologisk eftervises; de er blevet forladt, måske i Kong Haralds sidste regeringsår efter hans forgæves anstrengelser for at slå det oprør ned, som hans søn Svend-Tveskæg - rejste mod ham og vandt. Det er en meget spændende skildring, Else Roesdahl giver af denne storhedstid for Aggersborg, og hun fortsætter i det følgende kapitel: Kongsgårde og borge i middelalderen. Stedet var stadig kongens ejendom, derfor kunne Knud den Hellige søge tilflugt her 1086 på sin flugt ned gennem Jylland. Aggersborg var et kært mål for bondehæren 1441, den blev afbrændt, men bondehæren led som bekendt et knusende nederlag ved St. Jørgensbjerg, ikke langt fra Aggersborg. Stedet omtales i folkevisen som kongens gård i Aggersborg by.

Ved mageskifte 1579 fik Vibeke Podebusk til Ravnholt på Fyn overdraget gården, som nu var i adelig besiddelse indtil 1718 med ikke færre end 12-13 ejere. Herom skriver museumsinspektør Anna Kathrine Nielsen. Derefter fik herregården borgerlige ejere, nogle venlige og gode mod deres bønder, andre det modsatte. 1852 købtes den af Jacob Nørgaard, den har siden været i slægtens eje. Hoveriet var den største byrde. Det forsvandt kort efter 1800 med frasalget til selveje. Interessant er det også at læse om færgefarten over Aggersund, der besørgedes af husmændene på Aggersborggård.

Den nuværende hovedbygningens historie klarlægges af arkitekt, museumsinspektør Morten Aaman Sørensen. Det er en trelænget bindingsværksbygning, opført 1756-58 af en af de første borgerlige ejere. Over den brede gangdør står 17 C.S. A.M.L. 56 (Christen Speitzer, gift med Anna Margrethe Lund). Der findes en kælder, hvis mure er sat af kampestenskvadre. Den stammer muligvis fra en ældre hovedbygning, men der er aldrig foretaget systematiske udgravninger af gårdspladsen. Et afsnit følger om Aggersborg kirke, skrevet af museumsinspektør Henrik Græbe. Spørgsmålet, om der har været forbindelse mellem kirken og ringborgen, besvares benægtende. En enkelt gravsten har vakt interesse i denne forbindelse, en stor sten, formet som et af husene i ringborgen. På det ene „tag” har den et indhugget kors, altså en kristen grav. Spændende har det været ved den sidste restaurering af kirken 1976-77, om der ved fund under kirkegulvet var noget, der pegede mod borgen, men der fandtes intet. En mængde mønter blev derimod fremdraget til oplysning om tidspunktet for kirkens opførelse, væsentlig senere end vikingeborgen. Hvor ringborgens og den civile bebyggelses døde er blevet begravet, ved vi stadig ikke.

Sidste face af Aggersborggårds historie skildres af tidligere programchef i Danmarks Radio Felix Nørgaard. Det var hans oldeforældre Jacob Nørgaard og Ane Kathrine Nørgaard, der købte gården 1852, og den er stadig i slægtens besiddelse. Der er en meget gribende skildring med brug af stærke citater af de mange inden for dansk litteratur, der har haft deres gang på Aggersborggård, bl.a. Johan Skjoldborg og Hans Kirk. Skildringen koncentrerer stærkt omkring oldemor Ane Kathrine Nørgaard, hendes praktiske arbejde fra tidlig morgen til sen aften året rundt, „en storladen gammel bondekone”. Gården var selvforsynende så godt

som, man måtte kun til købmanden for at købe kaffe, the, sukker, salt og enkelte krydderier, og så især snaps og tobak, for det blev der ikke sparet på. Alt det øvrige sørgede man selv for, og gårdens tjenestefolk blev der ofte på livstid; det var et godt sted at være. De mange børn blev gift ind på egnens store gårde, så her var tale om et helt „familieimperium”. Den nuværende ejer, den fjerde i rækken af Nørgaardfamilien, er Inger Marie Nørgaard (f. 1897). Hun har oplevet det gamle og vænnet sig til det nye, landbrug med maskinkraft og et lille folkehold, med minderne og vilje og evne til at bevare det gode gamle fra en længst forsvundet tid. Bogen er tilegnet hende.

Og læs så Olaf Olsens indledning en gang til.

Bogen afsluttes med et kort kapitel af direktør for Fredningsstyrelsen Viggo Nielsen, der gennemgår bestemmelserne i fredningslovgivningen og naturfredningslovens paragraffer. Han påpeger, at „kirkeområdet, voldanlægget, hovedgården og vådområderne har en sådan karat, at ingen vel i dag ville forestille sig, at disse landskabstræk og de indtryk, de giver den besøgende, ikke skulle være sikret også for de kommende generationer”. Og senere hedder det: „Klokken er ved at falde i slag for en nogenlunde rimelig fortsat eksistens af et af vore mest fremragende og fremtrædende fortidsminder og dermed også for initiativet til dets sikring”. - Og det er nu sket. Ifølge Aalborg Stiftstidende 19. september 1986 har Fredningsstyrelsen forbudt ejeren af Aggersborggård Inger Marie Nørgaard at dyrke et omkring 30 tdr. land stort areal på hendes ejendom. Det drejer sig om arealet mellem kirken og hovedbygningen, pladsen, hvor vikingeborgen lå. Fru Nørgaard er meget fortørnet over afgørelsen, da forbudet omfatter en del af gårdens bedste landbrugsjord. Hun har bedt sin advokat om at tage sig af sagen, og den kan nu vandre fra det ene møde til det andet. Hvorlænge?

Det er en meget smuk bog, der foreligger her. Alle de omtalte artikler er forsynet med et fremragende kort- og billedmateriale. Skriften står meget smukt, og indbindingen med Aggersborggård på forsiden og planen for vikingeborgen på bagsiden kan ikke ønskes bedre. Et herligt værk, ikke blot som bidrag til den almindelige Danmarkshistorie, men også til stor glæde for lokalhistorien for hele Nordjylland. Det tjener Poul Kristensens forlag i Herning til stor ære.

Kaj Løber

Fjord og Folk

Billeder fra det gamle Løgstør

med tekst af N. H. Lindhard. Krejls forlag 1986. Løgstør

En ny detalje er føjet til i beskrivelsen af Limfjordslandets fortid. Denne gang af forlaget Krejl i Løgstør med udgivelsen af N. H. Lindhards billedbog om livet i det gamle Løgstør. Materialet har forfatteren hentet ud af det lokalhistoriske arkivs samlinger af gamle fotografier, etc.

Det er en fornem og meget vedkommende opgave, forfatteren har påtaget sig - og løst på forbilledlig vis - med publiceringen af billedrækken fra den gamle Limfjordsby.

I introduktionen til billedbogen redegør forfatteren i al korthed for nogle betydningsfulde træk i byens udvikling. Svære har vilkårene været for det lille bysamfund, hvis befolkningstal over lange, lange perioder var stagnerende. Store ildebrande hærgede gentagne gange byen, der med de øvrige småbyer ved Limfjorden delte den skæbne at blive holdt nede af den store fjordby Aalborg, som nidkært vogtede sine privilegier. At tale om egentlig konkurrence mellem de to byer, Løgstør og Aalborg giver ingen mening. Dertil var de som musen og katten for ulige. Men Løgstør ikke blot overlevede. Byen blev med tiden „købstadmæssig”, om end det først var i år 1900, Løgstør fik papir på købstad-værdigheden.

Det er et interessant og afvekslende udvalg af billeder, der bringes i „Fjord og Folk”. Allerede bogens omslag henter sit motiv fra „byen med de røde tage”. Billedrækken går kronologisk frem og illustrerer træk af tilværelsen i byen over en periode af små 200 år. Billederne dokumenterer, at sådan så Løgstør ud i arbejde, fritid og fest. Sådan gik man klædt ude og inde, sådan var færdselen på gaderne og trafikken på stationen og på havnen. „Fjord og Folk” hedder bogen. Og med al ret, idet om ved en trediedel af bogens billeder henter motiver fra havn og fjord. Det synes, som om forfatteren har tilstræbt at „befolke” billederne, hvilket afgjort må siges at være positivt.

Billeder og ledsagekommentarer supplerer hinanden smukt og giver tilsammen god information om Løgstør: Sådan var byen dengang. Forfatteren fremhæver i sin indledning, at bogen naturligvis ikke gør krav

på at kaldes historien om Løgstør. Nej, vist ikke, men en fin indgang for den, der ønsker at se nærmere på forudsætningerne for den by, vi i dag kender som Løgstør.

„Fjord og Folk” fortjener at blive kendt, set og læst af mange, også ud over den kreds, der indefra kender det gamle Løgstør.

Gunnar Rebstrup

Svend B. Olesen: Budolfi. Aalborg Domkirke.

Budolfi sogns menighedsråd fik for en del år siden overlærer Svend B. Olesen til at skrive en lille bog om Domkirken og dens kulturhistoriske minder. Den er nu udsendt igen, men den nye bog tager sig helt anderledes ud end dens forgænger. Ikke blot er formatet blevet større, så at billederne kommer mere til deres ret, men der er også nu farver på billederne, nye dejlige fotos af Martin Nygaard. Det er en bog, som man står sig ved at have i hånden på en vandring rundt i kirken. Og sådan er den lagt an. Efter en indledning om kirkens fortid går man indenfor i tårnet, og bogen leder så den besøgende langsomt frem gennem søndre sideskib op til alteret og omtaler alt det værdifulde i kirkens indre, som man møder på sin vej. Svend B. Olesen arbejder stadig med sit stof. Det er nu lykkedes for ham at gøre rede for de store ligsten, der er indsat i korets vægge. Mange fødder er vandret hen over dem, da de lå i gulvet, indtil den store tilbygning til kirken 1941-43. Det er et meget fortjenstfuldt arbejde, der her er gjort. En fin tekst til fine fotografier, og i tilgift nogle rammende bemærkninger under de enkelte billeder. En bog, som trygt kan anbefales.

Kaj Løber

Litteratur om Himmerland og Kjær Herred 1985-1986.

Ved bibliotekar Jeppe Hansen, Det Nordjyske Landsbibliotek.

Fortegnelsen omfatter litteratur, som er udkommet i 1985-1986, suppleret med enkelte titler fra tidligere år.

Artikler i *Fra Himmerland og Kjær Herred* er ikke medtaget. Periodiske publikationer medtages kun første gang, de udkommer.

Det Nordjyske Landsbibliotek modtager gerne meddelelser om manglende titler.

Himmerland og Kjær Herred i almindelighed.

Apotekerne i Nordjylland. 100 - 5. nov. - 1985, Aalborg-Hjørring Kreds. 1985. 52 sider, ill.
Atlas over Danmarks administrative inddeling efter 1660. Dansk Historisk Fællesforening, 1984. Bd. 1-2 (Atlas+Tekst).

Barn af Himmerland. Lions Clubber i Himmerland, 1985. Bd. 4 (223 sider), ill.

Benzon, Gorm: Bindingsværk i Nørrejylland. Det Benzonske Forlag, 1985. 56 sider, ill.

Billedkunstnernes Forbund - Nordjylland. Billedkunstnernes Forbund, 1986. 44 sider, ill.
(Præsentation med enkelt værk af hver kunstner).

Boligselskabernes Landsforening: Det er godt, at ældre bor godt. 1985. 112 sider, ill. (Bl.a. om Aalborg og Hadsund).

Dehn-Nielsen, Henning: Danske byer set fra luften. Fotos: Hans Henrik Tholstrup. Lademann, 1986. 168 sider, ill. (S. 7-26: Nordjylland).

Erhverv/Nordjylland. 1985- . Årg. 1- .

Espegaard, Arne: Vendsysselsk ordbog. Institut for Jysk Sprog- og Kulturforskning, 1986. Bd. 5 (169 sider).

Fisker, Anders og Viggo Sørensen: Dialekten i Øster Han Herred. (Ord og Sag, 1985, s. 13-20).

Fleischer, Jens: Ture i Jylland. 2. udg. Politiken, 1986. 288 sider, ill. + 8 tvl. (1. udg.: Jylland. 44 kulturhistoriske dagsrejser. 1983).

Folkeskolens ældste elever i Ringkøbing, Århus, Viborg og Nordjyllands Amter. Amtskonsulenten for Folkeskolen. Ringkøbing Amt, 1985. 39 sider, ill.

Gro Jensen, Jerrik: Spillet om den kollektive trafik i Nordjylland. Et empirisk studie af indflydelse i Nordjyllands Trafikskab. Aalborg Universitetsforlag, 1985, 106 sider, ill. (Serie om Offentlig Planlægning, 19).

Hastrup, Eigil: - men flest glæder. Eget forlag, 1984. 102 sider.

Indenrigsministeriets kommunale nøgletal. Jylland 1985. Indenrigsministeriet (DBK), 1985. 320 sider. (S. 525-581(!): Nordjyllands Amt).

- Jensen, Carlo F. og Frank Jensen:* Jylland, lokalitetslister 1983. Fredningsstyrelsen/Naturhistorisk Museum, 112 sider, + 1 tvl. (Faunainteresser i Danske Vandløb. Specielle Del, 1).
- Korvejviser for Nordjyllands Amt.* 1985- . (Udk. hvert 2. år).
- Landsarkivet for Nørrejylland:* De nørrejydske branddirektorer indtil 1872. Oversigt over arkiverne under Den Almindelige Brandforsikring for Landbygninger. Ved Harry Christensen. 1985. 132 sider, ill.
- Munk Sørensen, Helene:* En kvalitativ og kvantitativ undersøgelse af phytoplankton i Limfjorden 1983. Udført af Bio/Consult. Viborg Amtskommune. Vand- og Miljøvæsenet/Limfjordskomiteen, 1985. 164 sider, ill.
- Nordjyllands Erhvervsråd:* Motorvej søges til Nordjylland. Motorvejen til Nordjylland er vor Storebæltsbro. 1986. 15 sider, ill.
- Nordjyllands Radio.* 1984. 14 sider, ill.
- Overgaard Hansen, Christian:* Forbedring og rationalisering af rutebilkørsel. Sydjysk Universitetsforlag, 1986. 259 sider, ill. (Heri større afsnit om Nordjyllands Amt).
- Overvågning af og nærområdeafgrænsning af de kystnære dele af Kattegat- og Øresundsregionen.* Udarbejdet af Vandkvalitetsinstituttet. Hovedstadsområdet, 1985. Bind 1-4 (66+175+118+167 s), ill. (Recipientovervågning i Hovedstadsregionen/Arbejdsdokument).
- Riismøller, Peter:* Sultegrænsen. 2. udg. Med indledning om forfatteren samt efterskrift ved Søren Nancke-Krogh. Nyt Nordisk Forlag, 1985. 156 sider, ill. (1. udg.: 1971).
- Rollelegen.* Et pædagogisk arbejdsredskab til at forbedre et psykisk udviklingshæmmet barns samspil med andre børn. Ved Bente Andersen m.fl. Socialstyrelsen, 1985. 58 sider, ill.
- Spejderhistoriske arkivalier fra Nørrejydske Division.* Spejdermuseet i Randers, 1985. 41 sider.
- Stednavneudvalget:* Fortegnelse over stednavne i amterne vest for Lillebælt. (Akademisk Forlag), 1985. 454 sider.
- Sylvest, Helle:* De vietnamesiske bådflygtninge i Nordjylland. Dansk Flygtningehjælp. Nordjysk Afdeling, 1984. 189 + 16 sider, ill.
- Trafiksanering af store bygader* Nogle eksempler. Vejdirektoratet. Sekretariatet for Sikkerhedsfremmende Vejforanstaltninger, 1985. 69 sider, ill. (Bl.a. om Års + Kastetvej, Aalborg).
- Tvede-Jensen, Lars:* Jylland i oprør. Skipper Clement-fejden 1534. Historisk Revy, 1985. 119 sider, ill. (Bearbejdet og udvidet udg. af specialeafhandling).
- Wegner, Willy:* Mirakler i Nordjylland. Om at frelse verden, psykisk kirurgi og kriminalitetsforebyggende meditation. (Skeptica, 1985: 1, s. 1-3).
- Værmfelt, Kr.:* Dengang sild betød velstand. Genoptrykt. Marina Danish Seafoods, 1985. 29 sider, ill. (1. udg.: 1956).
- Aaen, Frank:* Monopolernes sabotage skal stoppes. (Om industrien i Nordjyllands Amt). (Tiden, 1985: 11, 2. 19-21).

*Amtskommunale publikationer.**Alment.*

Amtskommunal telefonbog for Nordjyllands Amtskommune 1985. Forlag for Social og Sundhedssektor, 1985. 213 sider.

Hovedudvalget for Vejledere i Nordjyllands Amt: Telefon og kontaktnøgle 1986. 1986. 28 sider.

Vi løser gamle opgaver på nye måder. Red.: Inge Heilesen. 1985. 16 sider, ill.

00. Byudvikling, bolig- og miljøforanstaltninger:

Epifytter på ålegræs som udtryk for næringsstofbelastning i Limfjorden. Af Anders Mosbech m.fl. 1985. 32 sider, ill. (Miljøprojekter i Nordjyllands Amtskommune, 1985:1).

Fredningsplanlægning. 1985. Bd. 2-3 (145+32 sider), ill.

Kortlægning af motorbaner og modelflyvepladser. 1986. 44 sider + 1 kort.

Kortlægning af skydebaner i Nordjyllands Amtskommune. 1985. 159 sider + 1 kort.

Nordjyllands industribeskæftigelse fremskrevet fra 1984 til 1989. 1985. 70 sider.

Råstofkortlægning i Hobro & Arden kommuner. 1982. 19 sider, ill. + 18 tvl.

Råstofplanlægning i Nordjyllands Amtskommune. 1985. Bd. 1-2 (41 + 64 sider), ill + 1 kort..

Spildevandspåvirkningen af Limfjorden fra udløbet af Nørretranders Rensningsanlæg. Af Karen Pedersen m.fl. 1985. 34 sider, ill. (Miljøprojekter i Nordjyllands Amtskommune, 1985:2).

Spildevandsrensning. Af Børge Petersen. 1984. 167 sider, ill. (Miljøprojekter i Nordjyllands Amtskommune, 1984:4)

03. Undervisning og kultur.

Oplæg til NORDTEK-program. 1985. 61 sider, ill.

Rapport nr. 1 fra „Ung i arbejde“-undersøgelsen. 1984. 92 sider, ill.

Temaplan for ungdomsuddannelserne i Nordjylland 1985. 1985. 76 sider, + 14 bilag.

Undersøgelse af nordjydernes ønsker om uddannelses- og iværksætterydelse. 1985. 104 sider.

04. Sygehusvæsen.

Laboratorievejledning. 3. udg. 1986. 220 sider.

05. Social- og sundhedsvæsen.

Orientering om bevægelseshæmmede elever og deres undervisning. Af Agnete Larsen. 1985. 17 sider, ill.

*Enkelte lokaliteter:**Aggersborg*

Aggersborg gennem 1000 år. Fra vikingeborg til slægtsgård. Red.: Felix Nørgaard m.fl. Poul Kristensen, 1986. 233 sider, ill.

Jensen, Lars Bo: Aggersborg og omegn i vikingetiden. Limfjordsmuseet, 1986. 23 sider, ill. (Småskrifter, 6).

Ajstrup

Store Vildmose, Gammel Vraa, Ajstrup Sogn. Lokalhistorisk Forening i Ajstrup Sogn, 1985. 206 sider, ill. (Lokalhistorie, 1).

Als

Hurup før og nu. Lokalhistorisk Forening for Øster Hurup og Omegn, 1985. 88 sider, ill.

Astrup

Willestrup Slot. Arden Turistbureau, 1980? (Folder).

Bejstrup

Slægten fra Bejstrup. Anetavle for samtl. efterkommere efter ægteparret gårdmand Christen Nielsen, 1776-1829 og Anne Nielsdatter, 1781-1858, Manstrup i Bejstrup Sogn. Slægtsarkivet, 1986. 319 sider, ill + 4 tvl.

Biersted

Biersted Idrætsforening 1935-1985. Jubilæumsskrift. Biersted Idrætsforening, 1985. 36 sider, ill.

Ejdrup

Ejdrup Kirke. Ejdrup Sogn-Nibe Kommune-Aalborg Stift. Nibe Bogtrykkeri, 1984? (Folder).

Farsø

Draiby, Bente: Fragtrup - en boplads fra yngre bronzealder i Vesthimmerland. (Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed, 1984, s. 127-216).

Farsø Kommune: Kommuneplan 1982-91. 1985. 160 sider, ill. + 2 tillæg.

Giver

Slægten fra Bakkegaard i Giver (Aars Herred). Om Niels Morten Nielsen, født 1804, og hustru, deres forfædre og efterkommere. Nordisk Slægtsforskning, 1985. 248 sider, ill.

Hadsund

Foltmann, Vibeke m.fl.: Hadsund - fra ladedsted til industriby. Sparekassen Hadsund, 1985. 220 sider, ill.

Hals

Gjøde, Henrik: Brudstykker af Hals Lodseri's historie. 2. udg. Hals Museum, 1985. 18 sider.

Gjøde, Henrik: Historiske artikler fra Hals Kommune. Hals Museum, 1985. 99 sider.

Aalborg Havn: Ny dybde over Hals Barre. Juli 1984. 1984. 8 sider, ill.

Hasseris

Gårde og huse i Gl. Hasseris. Af Jørgen Madsen m.fl. 2. opl. Gl. Hasseris Landsbyforening, 1986. 157 sider, ill. + 3 tvl. (1. udg.: 1985).

Havbro

Slægten Bernhard (Siemsen). Anetavle for samtl. efterkommere efter Ole Christian Christiansen, kaldet Ole Bernhard, 1838-1918, og hustru Anne Kierstine Nielsdatter, 1827-1914, bosat i Havbro Sogn i Himmerland. Slægtsarkivet, 1985. 298 sider, ill. + 5 tvl.

Hobro

Afsluttende delrapport vedr. praktisk betonet undervisning på 8. og 9. klassetrin. Hobro Kommune, Undervisnings- og Kulturforeningen, 1984. 23 sider, (Nye Veje i Folkeskolen).

Hansson, Preben: Trelleborgenes ukendte fortid. Hvem anlagde dem og hvorfor? Bogan (DBK), 1985. 191 sider, ill.

Hobro Postkontor gennem 250 år. 1736-1986. Red.: Ejnar Andersen m.fl. Hobro Postkontor/Hobro Filatelistklub, 1986. 24 sider, ill.

Jubilæumsskrift, udgivet af Hobro Sejlklub i anledning af 50 års jubilæet 1985. Red. af Henning Melin. Hobro Sejlklub, 1985. 64 sider, ill.

Laursen, Marie: Midt-jyske erindringer. Gallo, 1985. 84 sider, ill.

Schmidt, Holger: Om bygningen af et vikingehus på Fyrkat. (Nationalmuseets Arbejdsmark, 1985, s. 48-49).

Lindholm

Flyvevåbnets fly - før og nu. Flyvestation Aalborg. Red.: Niels Helmø Larsen. Dansk Flyhistorisk Forening, 1985. 30 sider, ill.

Lindholm IF i 50 år. En lokal fodboldhistorie i med- og modgang. Af Jørgen Larsen m.fl. Lindholm Idrætsforening, 1985. 51 sider, ill.

Lovns

Bruhn, Vilh.. Forvalter på Hessel. Af proprietær Vilh. Bruhns erindringer. Ved F. Elle Jensen. Landbrugs- og Interiørmuseet på Hessel, 1985. 52 sider, ill. + 1 tvl. (Uddrag af: Fra Himmerland og Kjær Herred, 1947, s. 96-129 + 1949, s. 71-103).

Elle Jensen, F.: Bryllup på Hessel. En hoveristrid. Kaptajn J. A. Bunde. Landbrugs- og Interiørmuseet på Hessel, 1985. 48 sider, ill. (Uddrag af: Fra Himmerland og Kjær Herred, 1964, s. 78-86 + 1946, s. 292-301 + 1958, s. 228-245).

Løgstør

Arbejderbevægelsens Skolekontaktudvalg i Løgstør: Hvidbog vedrørende folkeskolen i Løgstør Kommune. 1985? 34 sider, ill.

Høegh-Guldberg Ove: En familie under besættelsen. Dixit (DBK), 1985. 176 sider, ill. + 16 tvl.

Lindhard, N. H.: Fjord og folk. Billeder fra det gamle Løgstør. Krejl, 1986. 86 sider, ill.

Luftmeldeeskadrille Løgstør 50 år. Luftmeldetjenesten - Luftmeldekorpsset. LMT-1934-1984-LMK. 1984. 56 sider, ill.

Løgstør. Udvalget for Ejendomme og Miljø: Kommuneplan vedtaget den 13. december 1984. Løgstør Kommune. Tekn. Forvaltning, 1985. Punkt 3 (17 s).

Nibe

Idriftsættelse af Nibe-Møllerne. DEFU, 1981. 221 sider, ill. (Rapport, EEU 81/03).

Measurements on the Nibe wind turbine. January 1980-march 1981. DEFU, 1981. 119 sider, ill. (Report, EEV 81/04).

Musik i Nibe 1960-1985. Red.: Birger Jepsen m.fl. 1985. 20 sider, ill. (Kavalkade i forbindelse med Sildemarkedets 25 års jubilæum d. 10.8.1985).

Måling af akustisk støj samt radio- og tv-forstyrrelser omkring Nibe Møllerne. DEFU, 1984. 71 sider, ill. (Rapport, EEU 84/01).

Nibe Møllerne. Konstruktionserfaringer samt vurderinger af fremtidige anlægs udformning og pris. DEFU, 1981. 51 sider, ill. (Rapport, EEU 81/05).

Teknisk beskrivelse af Nibe Møllerne. DEFU, 1981. 169 sider, ill. (Rapport, EEU 81/02).

Nøvling

Alternativ undervisning. Aalborg Kommunale Skolevæsen, Gistrup Skole 6.-7. klasse. 1985. 46 sider, ill.

Obligatorisk linjefag 10. klasse. Aalborg Kommunale Skolevæsen, Gistrup Skole 1984/85. Ved Kirsten Kristensen m.fl. 1985. 109 sider, ill.

Oue

Oue Kirke. Arden Turistbureau, 1980? (Folder).

Overlade

Christensen, Niels: Et forsøgs- og udviklingsarbejde om samlæsning i 1.-2.-3. klasse på Overlade Skole i skoleåret 1984/85. Løgstør Kommune. Overlade Skole, 1985. 59 sider, ill. (Overlade-Projektet, 2).

Ravnkilde

Nørlund Slot. Arden Turistbureau, 1980? (Folder).

Sebber

Madsen, Ejvind: Sebber Klosterkirke. Nibe Bogtryk, 1984. (Folder).

Sejlfjord

Pyramidekraft og livskraft. Sejlfjord-Pyramiden. 1983. 24 sider, ill.

En rig germanertidsgrav fra Sejlfjord, Nordjylland. (Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed, 1983, s. 66-122).

Sejlfjord 85. Red.: Birthe Skantorp. Sejlfjord Turistforening, 1985. 32 sider ill.

Sejlfjord Kommune: Varmeplanlægning i Sejlfjord Kommune. Oplæg til varmemeforsyningsplan. 1984. 222 sider, ill.

Skivum

Sørensen, Per-Alex: Hvordan deles en vindmølle. Et eksempel. OVE, 1985. 19 sider + 1 kort. (Bl.a. om Skivum).

Skørping

Skørping Kommune: Forslag til kommuneplan 1984-1991. 1984. 134 sider, ill. + 1 kort.

Store Arden

Uttrup, Viggo: Træk af Ardens historie. Udgivet af Arden Menighedsråd. Arden Bogtrykkeri, 1985. 41 sider, ill.

Strandby

En slægt fra Ertebølle i Strandby Sogn (Gislum Herred). Om Christen Madsen, født 1790, og hustru, deres forfædre og efterkommere. Nordisk Slægtsforskning, 1985. 228 sider, ill.

Støvring

Harder, Jan Bak: Pionererne i Støvring. (Nyt fra Stationsbyen, 1985:7, s. 35-55). (Om perioden 1870-1900).

Støvring Højskole-Himmerlands Folkehøjskole 1885-1985. Et jubilæumsskrift. Red.: Aa. Laumark. Støvring Højskole, 1985. 89 sider, ill.

Støvring Kommune. Teknisk Forvaltning: Kommuneplan 1984-91. 1985. 83 sider, ill. + 2 kort.

Sulsted

Vestbjerg vejviser. FDF/FPF, 1983- . 18 årg.-.

Sønder Tranders

Emner fra datalære integreret i fagene matematik og historie Gug Skole. Aalborg Kommunale Skolevæsen, 1985. Bd. 1 (23 sider).

Torup

Madum Sø. Store Blåkilde. Arden Turistbureau, 1980? (Folder).

Valsgaard

Valsgaard Kirke. Arden Turistbureau, 1980? (Folder).

Vester Hornum

Brikker til V. Hornum Skole. Fem skoler blev til en. V. Hornum Skole, 1985. 59 sider, ill. (Udg. i anledning af skolens 25 års jubilæum).

Øland

Andersen, Johs.: Svømmeænder og vadefugle omkring Øland i Limfjorden, 1918-1974. Vildtbiologisk Station, 1985. 44 sider, ill. (Danske Vildtundersøgelser, 38/Meddelelser, 203).

Nørgaard Pedersen, Elsebeth: Møllerne på Øland. Fortid og nutid. Fjerritslev Avis' Forlag, 1985. 97 sider, ill. + bilag.

Aaby

Vedsted, O. Vald.: De ældste ahner for slægten Kalv. En orientering. Eget forlag, 1985. 81 sider, ill. (Tillæg til: En Thorngårdslægt fra Aaby Sogn i Vendsyssel).

Aalborg

Andersen, S. H.: Aalborg Brandvæsen gennem 100 år. Aalborg Brandvæsen, 1985. 65 sider, ill.

Arbejdsløshedsklubber. En af fremtidens klubformer? En registrant over klubber og klublignende virksomheder for unge arbejdsløse i alderen 6-25 år. Landsforeningen Ungdomsringen, 1986. 50 sider, ill. (Heri omtale af 4 sådanne i Aalborg).

Arildsen, Kaj: Kære faster Aalborg. Digte. Eget forlag, 1986. 32 sider, ill.

Bo, Morten og Per Folkver: Aalborg - „ansigt til ansigt“. Aalborg Kommune, 1985. 94 sider, ill. (Fotografisk billedværk).

Bruun, Mogens: „Ung ABZ i Aalborg“. Aalborg Kommune. Skoleforvaltningen, 1984. 3 s. (Projekt Notat, 1984:3).

Budget- og planrelevante nøgletal for Århus, Odense, Aalborg, Esbjerg og Randers kommuner 1985. Århus Kommunes Statistiske Kontor (Kommune Information), 1985. 51 sider, ill.

Buus Jensen, Thyra m.fl.: Musik i biblioteket i Aalborg Kommunes Biblioteksvæsen. Danmarks Biblioteksskole. Aalborg Afdeling, 1977. 92 sider + 17 s. bilag.

Børnepasning i landsbyerne - marts 1985. Landbyerne i Aalborg Kommune, 1985. 12 + 34 sider.

CAD/CAM pilotprojekter. Værkstedsteknik, Aalborg Boilers. Teknologisk Institut Forlag, 1985. 180 sider, ill. + 12 tvl. (Teknologisk Institut. Værkstedsteknik).

Christensen, Ann-Dorte m.fl.: Hvad skal vi gøre? Taktstigning, daginstitutionerne. Erfaringsopsamling fra vuggestueaktionerne i Aalborg 1982-83. Eget forlag, 1984. 38 sider, ill.

- Christjern Schobius 1872-1900.* Aalborg Kunstpavillon, 1984. 4 sider, ill. (Udsnit af: Kunst, 1962, s. 230-233).
- Danmarks Radio: DR Distriktshuset.* 1983. 30 sider, ill. + folder.
- Dansk Vægtløftnings-Forbund 1945-14. oktober-1985.* Strøm, 1985. 80 sider, ill. (Heri bl.a. om Jyden, Thor).
- Eigenbroth, N. A.: Plejehjemmet Skipper Klement. Fra ide til virkeliggørelse. Odd Fellow Logerne i Aalborg,* 1985. 33 sider, ill.
- Elnø Kreds gennem 50 år.* Red.: Birthe Kjæhr m.fl. Danske Baptisters Spejderkorps, 1985. 72 sider, ill.
- Fra herskabsvilla til gildeborg.* Historien om et hus og dets brug gennem årene. 1. Sct. Georgs Gilde i Aalborg, 1985. 68 sider, ill.
- Fuglsang, Villy:* Som jeg husker det. Aalborghus, 1985. 78 sider, ill.
- 40 års jubilæumsskrift.* JIF, Aalborg 1945-26. august 1985. Jernbanens Idræts Forening, 1985. 26 sider, ill.
- Fællesregler for musikkonservatorierne.* Et udvalg af principielle sager behandlet i Musikkonservatoriernes Fællesråd. Af Bia Allin m.fl. 2. rev. udg. Det Kgl. Danske Musikkonservatorium, 1985. 255 sider. (1. udg.: 1983).
- Føns Sørensen, Poul Erik:* Visits to workplaces and teaching by visitors. Pilot projects in Aalborg (DK3) on the transition of young people from education to adult and working life. Aalborg Kommune. Skoleforvaltningen, 1985. 7 s. (Projekt Notat, 1985:12).
- Greve, Gunnar m.fl.:* Uddannelsesintroduktionskursus på gymnasium, handelsskole, specialarbejderskole og teknisk skole i Aalborg. Aalborg Kommune. Skoleforvaltningen, 1984. 11 + 18 s. (Projekt Notat, 1984:5).
- Hermann, Tine Maria m.fl.:* DB/Aa-staten. En fortegnelse over bibliotekarer dimitteret fra Danmarks Biblioteksskole, Aalborgafdelingen i årene 1977-83. Danmarks Biblioteksskole. Aalborgafdelingen, 1984. 235 sider + bilag.
- Hjorth Jensen, Henning m.fl.:* Kursus på Aalborg Tekniske Skole for unge kvinder ligestilling. Aalborg Kommune. Skoleforvaltningen, 1984. 20 s. (Projekt Notat, 1984:6).
- Hotel Phønix Aalborg 1783-1983.* 1983. 3 sider.
- Husets lyrik 1984.* Husets Lyrikcafe, 1984. 34 sider.
- Husets lyrikcafe antologi 1986.* Husets Lyrikcafe, 1986. 31 sider, ill.
- Ibsen, Flemming:* Anlægs- og bygningsarbejderne gennem 100 år. 1885, Anlægs- og Bygningsarbejdernes Fagforening, 1985. 152 sider, ill.
- Juel Olesen, Poul:* Introduction of various educations. Pilot project in Aalborg (DK3) on the transition of young people from education to adult and working life. Aalborg Kommune. Skoleforvaltningen, 1985. 7 s. (Projekt Notat, 1985:12).
- Kanal 9220.* Aalborg Øst Avisen. Lokalrådet i Aalborg Øst, 1980-1984. Årg. 1-5.
- Klitgaard Nielsen, Birgitte:* Lyrikcafeen i Aalborg. Danmarks Biblioteksskole. Aalborgafdelingen, 1984. 134 sider, ill. (Om perioden 1979-1983).
- Krisecenter for Kvinder, Aalborg:* Hej mor, du er sød, har du det godt...? Om et krisecenter for voldsramte kvinder. Baggrund, dagligt liv, erfaringer, visioner. 1985. 80 sider, ill.
- Kruuse-Andersen, J.:* Grundejere i Aalborg gennem hundrede år. Aalborg Grundejerforening 1885-1985. Aalborg Grundejerforening 1985. 118 sider, ill.

- Larsen, Jens:* Et fristed i Aalborg. (Alternativ til gadehjørnet, 1985, s. 33-35). (Om ungdomsklubben „Fristedet”).
- Lauritzen, Svend:* Aalborg Kvægtorv i 100 år. Aalborg Kvægtorv, 1985. 40 sider, ill.
- Laustsen, Aksel:* Vestover-hjemover. To fortællinger. Åløkke, 1985. 151 sider. (- den ene om Aalborg).
- Løve, Tove:* Annual report 1984-1985. Pilot project in Aalborg (DK3) on the transition of young people from education to adult and working life. Aalborg Kommune. Skoleforvaltningen, 1985. 7 s. (Projekt Notat, 1985:12).
- Menighedernes Daginstitutioner 1915-1985.* Menighedernes Daginstitutioner, 1985. 64 sider, ill. (S. 19-22: Aalborg Børnehaveseminarium).
- Metal Aalborg.* 1885-100 år-1985. Dansk Metalarbejderforbund. Aalborg Afdeling, 1985. 36 sider, ill.
- Nielsen, Henrik:* Sulten-Karlsen - og alle de andre på Boulevarden 28-30. Bikuben, 1986. 20 sider, ill.
- Nielsen, Inge og Ulla Thomasen:* Arbejdsformidlingen Aalborg gennem 70 år. 1916-AF-1986. Arbejdsformidlingen i Aalborg, 1986. 186 sider, ill.
- Ny Nibevej.* Alternative projekter. Udarbejdet af Aalborg Kommune, Nordjyllands Amtskommune og Vejdirektoratet. 1985. 37 sider, ill. + 1 kort.
- Det nye snapse leksikon.* Ny udg. De Danske Spritfabrikker, 1985. 20 sider, ill. (1. udg. 1968).
- Petersen, Viggo:* Aalborg og herregårdene. Selskabet for Aalborgs Historie/Aalborg Historiske Museum, 1985. 128 sider, ill. (Aalborg-Bogen, 1985).
- ST, afdeling 3: 100 års jubilæum 1884-1984.* Red.: Hans Andersen m.fl. Snedker- og Tømrerforbundet i Danmark. Afdeling 3, 1984. 72 sider, ill.
- Stangerup, Henrik:* Det er svært at dø i Dieppe. Gyldendal, 1985. 267 sider. (Roman om P. L. Møller, hvor s. 18-28 beskæftiger sig med hans barndom i Aalborg).
- Svensson, Per:* Et hus i Aalborg. (Byggeforum, 1985:5, s. 14-15). (Om Jens Bangs Stenhus).
- Ta' lige stilling.* Af Vibeke Andersen m.fl. Hvidovre Kommune. Skole- og Fritidsforvaltningen, 1984. 23 sider, ill. (Udskoling - EF projekt, Aalborg og Hvidovre).
- Thomsen, Leni:* - et forslag. Katalog omfattende materiale til brug i undervisning af unge og voksne indvandrere. Hvidovre Kommune. Skole- og Fritidsforvaltningen, 1985. 39 sider. (Udskoling - EF projekt, Aalborg og Hvidovre).
- Udskoling.* EF-projekt Aalborg og Hvidovre. Orienteringsblad. Hvidovre Kommune. Skole- og Fritidsforvaltningen, 1984-85. Bind 1-7 + Årsrapport 83-84.
- Ussing, Torsten:* På fattiggården. Aschehoug, 1985. 48 sider, ill. (Viden om).
- Vejgaard Kirke - 80 år.* 1904-1984. Red.: S. Madsen m.fl. Vejgaard Sogns Menighedsråd, 1984. 24 sider, ill.
- Wind, Aage:* Aalborg manden fortæller. Eget forlag, 1985. 42 sider, ill.
- Aalborg Aftenskole.* Provinsens største og ældste. 1898-85 år-1983. Aalborg Aftenskole, 1983. 4 sider, ill.
- Aalborg Havn:* Forberedt på fremtiden. 1984. 12 sider, ill.
- Aalborg Jernbane Orkester.* 25 års jubilæum. 1961-15. januar-1986 - et glad orkester. 1986. 8 sider, ill.

Års

Bråten, Jens: Aars By og Sogn. Træk af udviklingen fra 9000 f.Kr.-1985. Eget forlag, 1985. 159 sider, ill.

Hansen, Mogens: Urnebrandgrube med jernfibula fra Mosevænget i Vesthimmerland. (Hikuin, 1984:10, s. 117-122 + 349).

Rowlett, Elsebet Sander-Jørgensen: Gundestrup and Titelberg. (Hikuin, 1984:10, s. 145-156 + 350-351).

*Aalborg. Kommunale publikationer:**2. Magistrat: Teknisk Forvaltning:*

Analyseresultater vedr. prøver af slam, jord, drænvand og afgrøder m.m. fra slamdeponeringsarealet ved Nr. Tranders Renseanlæg. 1981. 118 sider.

Brandsikring af beboelsesbygninger opført efter år 1900 i Aalborg Kommune. 1985. 38 sider.

Byfornyelse Gundorfslund. Redegørelse og debatoplæg. 1985. 13 sider, ill.

4. Magistrat: Undervisning og Kultur:

En alternativ specialskole. Funktionsdeling af eleverne. Modulinddeling af skoledagen. Fagintegration. Rapport over udviklingsarbejde i skoleåret 84/85. Af Kirsten Ahlgren m.fl. 1985. 64 sider, ill.

Filstedvejens Skole...på vej. 1983. 39 sider, ill. (10 års jubilæumsskrift).

Forebyggende specialundervisning. Beskrivelse og vurdering 1984-1985. 1985. 1.-2. delrapport. (78 + 77 s.).

Læseplan for ikke-fagdelt undervisning i specialklasser for elever med generelle indlæringsvanskeligheder. Af Per Skov m.fl. 1985. 138 sider, ill.

Skolekontaktudvalget for uddannelses- og erhvervsorientering i Aalborg Kommune. Af Christian Jacobsen. 1985. 38 sider, ill. (Projekt Rapport, 1985:5)

De små skoler?! - problemer, vurderinger. Rapport nr. 3 om den ikke årgangsdelte, ikke lektionsdelte fagintegrerede skole. Nørholm og Vaarst Skoler, Aalborg Kommune 1984-85. Red.: Conrad Andreasen m.fl. 1985. 532 sider.

Ung & arbejdsløs - hva så? Et svar på ungdomsarbejdsløsheden i Aalborg Kommune. Af Flemming Ibsen m.fl. 1985. 242 sider + 5 bilag.

Aalborg Universitetscenter:

NORDTEK forskningsprogrammet. Udgivet af NORDTEK-Forskningsprogramgruppen, Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, Aalborg Universitetscenter. 1985. 11 sider, ill.

Rusbogen 1985- . Moderate Studenter ved Aalborg Universitetscenter. 1985- . Årg. 1- . (Fortsættelse af: PÅ AUC).

Rushåndbogen 85. Studenterrådet ved AUC, 1985. 83 sider, ill.

Aalborg Universitetscenter. Laboratoriet for Fundering: Meddelelser. 1980- .

Meddelelser fra styrelse og redaktion.

1986 afholdtes som tidligere 2 udflugter. På den store sommertur søndag 15. juni kørte vi først til Strandby og så den nye kirke, som arkitekt Blegvad har givet tegningerne til. Den gjorde et stærkt indtryk på deltagerne. Derfra gik turen til Bangsbomuseet, hvor man så på de afdelinger af museet, der for de enkelte havde størst interesse. Efter frokosten på Tolne Skovpavillon kørtes ad de små veje til Sæbygaard og efter et kort ophold videre til Hotel Viking i Sæby, hvor eftermiddagskaffen var klar. Turen sluttede i det dejlige sommervej med en vandring gennem Algade til Sæby Kirke, hvor formanden gennemgik kirkens historie og især dvælede ved dens dejlige kalkmalerier.

Den lille sommertur fandt sted lørdag 20. september. Vi mødtes ved Skarpsalling Kirke. Derfra ledede seminarielektor Karl Nielsen os ad små ukendte veje til Vitskøl Kloster, som han gennemgik, trods den stærke blæst. Efter kaffen og generalforsamlingen på Trend Kro kørte vi ad andre små veje tilbage til Skarpsalling Kirke, hvor vi fik lejlighed til at se en gennemrestaureret romansk kirke, så grundigt ført tilbage til middelalderen, at den efterfølgende tid næsten var blevet væk.

På generalforsamlingen, der afholdtes på Trend Kro med postmester Kolle, Hals, som dirigent, aflagde formanden, rektor Kaj Løber, beretning om det forløbne år, og regnskabet blev forelagt. Begge dele godkendtes enstemmigt. Formanden omtalte, at Historisk Samfund for Himmerland og Kjær Herred den 27. februar 1987 har bestået i 75 år, et jubilæum, som bestyrelsen ønsker at markere bl.a. ved at udsende en bog til alle medlemmerne. Bogen er omtalt af Karl Nielsen side 161. Ved valgene genvalgtes fru Valborg Larsen, Sulsted, amtskontorchef Carl Aage Larsen, Nørresundby, og oberstløjtnant J. E. Nielsen, Nørresundby. I stedet for museumsinspektør Gudrun Gormsen, der er flyttet til museet på Hjerl Hede, valgtes hendes efterfølger ved museet i Hobro, museumsinspektør Birthe Friis. Lektor Karl Madsen og revisor Arne Pedersen genvalgtes som revisorer. Til sidst foretoges lodtrækning af bøger, skænket af Viggo Madsens Boghandel, Aalborg.

Styrelsen har senere konstitueret sig med rektor Løber som formand, viceskoleinspektør Gunnar Rebstrup som næstformand og sekretær og sparekassedirektør S. Bugge Vegger som kasserer. Udgivelsen af denne årbog er varetaget af redaktionsudvalget, seminarielektor Karl Nielsen, overlærer Svend B. Olesen, formanden og næstformanden.

Medlemmerne gøres opmærksom på, at kassereren har et lager af gamle årbøger. De sælges for kr. 50 pr. stk. Hvis man skulle være interesseret i at afhænde gamle årgange, hører kassereren gerne herom.

Historisk Samfunds ledelse.

Rektor Kaj Løber, formand.
Viceskoleinspektør Gunnar Rebstrup, næstformand og sekretær.
Sparekassedirektør S. Bugge Vegger, Farsø, kasserer.
Museumsinspektør Birthe Friis, Hobro.
Fru A. Møller Knudsen, Aalborg.
Amtskontorchef Carl Aage Larsen, Nørresundby.
Fru Valborg Larsen, Sulsted, Vestbjerg.
Oberstløjtnant J. E. Nielsen, Nørresundby.
Seminariektor Karl Nielsen, Ranum.
Overlærer Svend B. Olesen, Aalborg.
Museumsdirektør Torben Witt, Aalborg.

Forretnings- og redaktionsudvalg.

Kaj Løber, Birke Allé 3 D, 9200 Aalborg SV, tlf. 08 18 02 06.
Karl Nielsen, Næsbyvej 7, 9681 Ranum, tlf. 08 67 61 47.
Svend B. Olesen, Nr. Trandersvej 69, 9000 Aalborg, tlf. 08 12 59 72.
Gunnar Rebstrup, Birke Allé 8, 9200 Aalborg SV, tlf. 08 18 14 76.
S. Bugge Vegger, Gunderupvej 116, 9640 Farsø, tlf. 08 63 62 01,
postgirokonto 3 04 57 30.

Artikler og andet materiale vedrørende årbogen bedes sendt til formanden, Birke Allé 3 D, 9200 Aalborg SV.

Historisk Samfund har i det forløbne år - ligesom tidligere - modtaget tilskud fra staten, kommuner, institutioner, banker og sparekasser. For den interesse, der herved vises vort arbejde, bringer vi en hjertelig tak.

Kaj Løber.

Sammendrag af regnskabet

1/1 1985 - 31/12 1985

INDTÆGTER:

Tilskud fra tipsmidler (D. Hist. Fællesforening)	5.800,00	
Tilskud fra div. kommuner	11.200,00	
Tilskud fra pengeinstitutter m.v.	3.450,00	
Legater: Obels fam. legat, Sulsted-Aistrup Spareks. legat	6.000,00	26.450,00
Indgået kontingent	årbog 1984: 76.080,00	
	à conto årbog 1985: 35.422,00	111.502,00
Indtægter ved udflugterne (entre, billet)	4.891,50	
Salg af årbøger (ældre årgange)	1.746,00	
Indvundne renter af postgiro og sparekassekonto	123,30	
		144.712,80
Kassebeholdning ved årets begyndelse	29.186,03	
Balance		<u>173.898,83</u>

UDGIFTER:

Trykkeriudgifter:	årbog 1984: 78.380,00	
	à conto årbog 1985: 43.000,00	121.380,00
Portoudg.: udsendelse af årbøger, medd. om foredrag, rykkere	12.081,60	
Tryksager: kuverter, brevkort, brevpapir	5.774,25	
Kontorartikler m.v.	873,50	140.109,35
Udflugterne: leje af bus, entre	4.868,00	
Kontingent: Samv. Lokalhistoriske Foreninger samt Selskabet for Aalborg Garnisons Historie	3.100,00	
Andel i udgift ved foredragsrække i samarbejde med andre foreninger	3.600,00	
Indkøbt årbøger af ældre årgange	600,00	
		152.277,35
Kassebeholdning ved årets slutning (giro + sparekasse)	21.621,48	
Balance		<u>173.898,83</u>

Status pr. 31/12 1985

AKTIVER:	
Lager af ældre årbøger	26.500,00
Kontingentrestance (årbog 1985 udsendt 5/12-85)	40.000,00
Kassebeholdning, ultimo december	21.621,00
	<u>88.121,00</u>

PASSIVER:	
Gæld til bogtrykker (vedr. nyeste årbog)	30.541,00
Balance (formue)	57.580,00
	<u>88.121,00</u>

Farsø, Januar 1986
S. Bugge Vegger/kasserer

Undertegnede revisorer har d.d. revideret regnskabet for tiden 1/1 1985-31/12 1985 og gennemgået bilagene samt kontoudtog for indtægter og udgifter samt konstateret at saldo for postgirokonto og sparekassekonto stemmer overens med regnskabet.

Aalborg, den 8. april 1986
Arne Pedersen K. Madsen

INDHOLD

<i>Aalborg-silhouetter fra 1800-tallets begyndelse.</i>	
Af Flemming Aagaard Winther og Svend B. Olesen	5
<i>Godthaab sogn.</i> Af C. J. Qvist	55
<i>Eneboeren i Vindblæs.</i> Af J. Chr. Myrhøj	119
<i>En begravelse for et hundrede år siden.</i> Af F. Bek-Pedersen	155
<i>Litteratur om Nordjylland</i>	161
<i>Litteratur om Himmerland og Kjær Herred 1985-1986.</i>	
Af bibliotekar Jeppe Hansen, Det Nordjyske Landsbibliotek	171
<i>Meddelelser fra styrelse og redaktion</i>	181
<i>Sammendrag af regnskabet 1/1 1985 - 31/12 1985</i>	183



186926781 Nordjyske Landsbibliotek